

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ο.Π.Ι.ΔΗ.Χ.: VSIAF_STELADAM 9/12/2016

Συνεντεύκτρια: **ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΙΑΦΑΚΑ (ΒΣ)**

Αφηγήτρια: **ΣΤΕΛΛΑ ΑΔΑΜΑΝΤΙΔΟΥ (ΣΑ)**

Στην συνέντευξη παρεμβαίνει ο συγγενής της Παναγιώτης Παφίλης (ανδρική φωνή)

Απομαγνητοφώνηση: **ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΛΑΚΗ 13/10/2021**

Οι χρόνοι αναφέρονται στο ακουστικό αρχείο: **VSIAF_STELADAM_AUDIO** και ίσως διαφέρουν ελαφρώς από το οπτικοακουστικό αρχείο: **VSIAF_STELADAM_VIDEO**.

Απομαγνητοφώνηση αρχείου:VSIAF_MADAM_TRANS

00:00:07 Οικογενειακά στοιχεία – η σχέση με το Χαλάνδρι

(ΒΣ) Καλησπέρα σας!

(ΣΑ) Γεια σας!

(ΒΣ) Από την Ομάδα Προφορικής Ιστορίας του Χαλανδρίου σας καλωσορίζουμε στη συνέντευξη που...

(ΣΑ) Καλώς σας βρίσκω.

(ΒΣ)...θέλουμε να κάνουμε, να πάρουμε από σας για το Χαλάνδρι μας, και να μας πείτε τις αναμνήσεις σας των τόσων χρόνων...

(ΣΑ) Θα πρέπει, είμαι προ Χριστού γεννήσεως ...

(ΒΣ) Όσες αναμνήσεις έχετε από το Χαλάνδρι και ας ξεκινήσουμε με τ' όνομά σας, την οικογένειά σας...

(ΣΑ) Λέγομαι Αδαμαντίδου Στέλλα, γεννήθηκα το 1937, είμαι κοντά ογδόντα χρονών, ήρθα στο Χαλάνδρι για πρώτη φορά το 1950 τον Απρίλιο, αν θυμάμαι καλά, και πήγαινα στην Α' γυμνασίου του οκταταξίου γυμνασίου, τότε, δεν υπήρχαν λύκεια και όλες αυτές, δεν τις χαρακτηρίζω... Ήταν τα μισά της χρονιάς και δεν είναι βέβαια και πάρα πολύ ευχάριστη εμπειρία το ν' αλλάζεις . Στο Χαλάνδρι έμενα στην οδό Αγίας Παρασκευής 125, που υπάρχει ακόμα το σπίτι, εγώ κάποια στιγμή μετακόμισα, πήγα στον Άγιο Σώστη, Συγγρού, Νέα Σμύρνη. Τελειώνοντας το γυμνάσιο

εδώ, τουτέστιν χορταποθήκη, γιατί αυτό δεν ήτανε γυμνάσιο, αυτό ήταν μία παλιά χορταποθήκη που του χώσανε τα παιδιά μέσα και υποτίθεται ότι, κι έπρεπε, όχι υποτίθεται, εκεί μέσα βγάλαμε το σχολείο... Το καλό ήταν ότι μάθαμε γράμματα τότε, τελειώνοντας το σχολείο έδωσα εξετάσεις στην Εθνική Τράπεζα, πέτυχα, μπήκα στην Εθνική Τράπεζα, δούλεψα και τρία χρόνια στο κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στο Χαλάνδρι, στην Πλατεία Δούρου. Υπάρχει ακόμα, παλιά ήτανε νομίζω ο «Ευριπίδης» ήτανε, εκεί που ήταν το κατάστημα; Ναι! Ένα απ' αυτά τα δύο βιβλιοπωλεία, από πάνω ήταν η σπιτονοικοκυρά μας, ήτανε η γιαγιά Μάρκου μένανε με έναν εγγονό, κάτω ήμασταν εμείς, τρία χρόνια δούλεψα εδώ... Εσείς τώρα θα ξέρετε, βέβαια, το καινούργιο κατάστημα που είναι στην Πλατεία...

(ΒΣ) Αυτό ήταν πάνω στην Ανδρέα Παπανδρέου...

(ΣΑ) Αν λέγεται έτσι τώρα!

(ΒΣ) Τότε τέως Βασιλέως Κωνσταντίνου;

(ΣΑ) Δεν θυμάμαι τώρα, την οδό δεν την θυμάμαι, αλήθεια. Εγώ έφυγα μετά από 'δω πήγα στο Κεντρικό κατάστημα στην Αθήνα και πήρα ένα δρόμο. Όμως έμεινα εδώ κολλημένη γιατί έμεναν πάρα πολλοί συγγενείς μου, έμεναν φιλενάδες μου, οι συμμαθήτριάς μου, με τις οποίες έχω ακόμα, ύστερα από εξήντα τόσα χρόνια, έχουμε ακόμα... βλεπόμαστε. Αύριο, φερ' ειπείν, θα φάω σε μιας συμμαθήτριάς μου το σπίτι! [Γελάει] Δεν ξέρω τι άλλο ενδιαφέρει σε ό,τι αφορά την ταυτότητά μου...

00:03:16 - Το οδοιπορικό της οικογένειας και πώς εγκαταστάθηκε στο Χαλάνδρι.

(ΒΣ) Έρθατε στο Χαλάνδρι σε τι ηλικία;

(ΣΑ) Έμουν δεκατριών ετών.

(ΒΣ) Δεκατριών ετών. Γιατί ήρθατε στο Χαλάνδρι;

(ΣΑ) Μμμ... Μέναμε ... Κατ' αρχήν εγώ συνελήφθην στην Καστοριά, εκυοφορήθην στην Φλώρινα, εγεννήθην στην Θεσσαλονίκη, βαπτίστηκα στην Θεσσαλονίκη και ξαναγύρισα στη Φλώρινα. Με την κήρυξη του πολέμου, και επειδή γινόντουσαν βομβαρδισμοί στη Φλώρινα, φυσικά, ήταν ακριτικό μέρος, αναγκαστήκαμε και φύγαμε γιατί κάθε βράδυ βομβαρδιζότανε η περιοχή, κατεβαίναμε στη..., όλο σε ένα υπόγειο ήμασταν. Και επειδή η αδελφή μου έμενε στο Δίστομο, άλλη τραγωδία αυτή, ε, ε, ο άντρας της ήτανε στον πόλεμο, ήτανε με δυο παιδιά μόνη της, και κατεβήκαμε και για δική μας ασφάλεια και για δική της, τέλος πάντων, συντροφιά, κατεβήκαμε στο Δίστομο. Έμουν τριών ετών τότε. Εκεί μας βρήκε και το τέλος του πολέμου και η κατοχή. Έπρεπε, λοιπόν, να γυρίσουμε στο σπίτι μας στη Φλώρινα. Έρθε ο γαμπρός μου, ευτυχώς, από το μέτωπο, ήρθαν οι Γερμανοί το Δίστομο, φεύγουμε εμείς, και η αδελφή μου, δεν ξέρω πώς, έχοντας μια κάποια..., ένστικτο ήταν, δεν ξέρω, σηκώθηκε κι έφυγε απ' το Δίστομο στα καλά καθούμενα, χωρίς να υπάρχει λόγος και για λίγες βδομάδες δεν ήτανε στη σφαγή του Διστόμου.

Γλίτωσαν απ' του χάρου τα δόντια. Και αυτοί ήρθαν πρόσφυγες μετά στην..., πρόσφυγες. Ήρθαν στην Αθήνα να γλιτώσουν. Εμείς, λοιπόν, μπήκαμε σ' ένα τρένο από το Δίστομο, κατευθυνόμενοι προς Φλώρινα. Τώρα, τι τρένο... «*Άντρες οκτώ, ίπποι σαράντα*!» Να έχει άχυρα, με πράγματα και θάματα ... Κακήν κακώς ξεκινώντας νωρίς πρωί, είχε πάει μεσάνυχτα βράδυ, κάποια στιγμή σταματάει το τρένο και μας λέει «*Δεν πάει παραπάνω!*» «*Πού είμαστε που δεν πάει παραπάνω;*» Ήμασταν στο Κιλκίς! Για μας, τίποτα! Πρέπει να κατεβούμε. Σταμάτησε το τρένο, δεν ξέρω, κατέβαζε..., έπαιρνε φαντάρους από το μέτωπο, τους κατέβαζε... Δεν ξέρω τι γινότανε! Οπότε θυμήθηκε ο πατέρας μου ότι είχε μία ευκαιρία να..., το οικογενειακό ημερολόγιο. Από τον πρώτο γάμο ο πατέρας μου είχε έναν κουνιάδο, η πρώτη του γυναίκα του πατέρα μου είχε πεθάνει, ε, ε, είχε έναν κουνιάδο, ο οποίος έμενε στο Κιλκίς, είχε ένα κτήμα και έναν αλευρόμυλο εφτά χιλιόμετρα έξω από το Κιλκίς στην Αργυρούπολη, εκεί συνήθως έμεναν, γιατί εφ' όσον ήταν η δουλειά τους, είχανε ζώα, είχανε εργάτες, είχανε κτήμα και το σπίτι τους στο Κιλκίς ήταν επιπλωμένο και άδειο. Πήγαμε, λοιπόν, ως πρόσφυγες, και χτυπήσαμε την πόρτα του. Έτυχε να είναι εκεί, οι άνθρωποι μας καλοδέχτηκαν, και μας είπαν «*Μπορείτε να μείνετε στο ένα δωμάτιο, την κουζίνα και ό,τι άλλους χώρους έχουμε κοινόχρηστους, και ένα δωμάτιο αφήστε σε 'μας, σε περίπτωση που ερχόμαστε, να μένουμε.*» Εκεί βγάλαμε όλη την κατοχή. Ήτανε κι ένας πολύ καλός τρόπος να μην πεθάνουμε της πείνας, διότι είχαμε ό,τι κηπευτικό υπήρχε στο κτήμα, υπήρχανε γάλατα, υπήρχανε βούτυρα, υπήρχαν τυριά, τέτοια πράγματα. Και καταφέραμε κι επιβιώσαμε. Όμως μετά τον εμφύλιο, επειδή ..., όταν έφυγαν οι Γερμανοί υπήρξε για οκτώ μήνες, ίσως και εννιά, αντάρτικη κατοχή στο Κιλκίς. Στο Κιλκίς κατέβηκαν οι αντάρτες, φεύγαν οι Γερμανοί και ακριβώς πίσω απ' αυτούς ερχόντουσαν.... Γιατί έζησα τον ινστρούχτορα εγώ εκεί, τον διαφωτιστή..., τα λαϊκά δικαστήρια..., «*φωτιά, τσεκούρι, κρεμάλα*»... Φώναζα, τσίριζα εγώ, το είχα και για παιχνίδι... Έτρωγα και ξύλο από τη μάνα μου γιατί έλεγε «*Εσύ πού τους ξέρεις και φωνάζεις!*» Ήταν μια φοβερή εμπειρία. Φεύγει το αντάρτικο και αρχίζουν οι αντά.... Έφυγε μέσα από το Κιλκίς, από την πόλη. Άρχισαν όμως οι αντάρτες στον ανταρτοπόλεμο να 'ρχονται στις παρυφές της πόλεως και να παίρνουνε νέους, νεαρές, νεαρούς.....χμ ... κι κάποιον συγγενή μας πήραν, τον οποίον δεν ξέρουμε που είναι ακόμα ... δεν ξέραμε τι έγινε ο χριστιανός, κηρύχτηκε αγνοούμενος. Και άφησε μια γυναίκα και ένα μικρό παιδί. Οπότε φοβήθηκε ο πατέρας μου, μη τυχόν με το παιδομάζωμα πάρουν κι εμένα, και φύγαμε... Κακήν κακώς φύγαμε κι από 'κει. Πηγαίναμε στη Θεσσαλονίκη, μη ξέροντας πού θα πάμε, σπίτι δεν είχαμε, τίποτα δεν είχαμε... Σε ένα κάποιο ενοίκιο να βρούμε να μείνουμε. Και εκεί πήγα τις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού και πήγα και, ας πούμε, την πρώτη γυμνασίου, αφού τον Απρίλιο εγώ ήρθα στο Χαλάντρι. Μακρηγόρησα γι' αυτό, αλλά ήτανε ολόκληρη οδύσσεια όλο αυτό το πράγμα.

00:08:47 - Η επιφυλακτικότητα των Χαλανδραίων απέναντί της.

(ΣΑ) Εμ... στο Χαλάντρι όταν πρωτοήρθα, μαθημένη στη Μακεδονία με άλλη νοοτροπία, με ανθρώπους που είχαν τα σπίτια τους ανοιχτά, που ήταν μία φράση πάντα «*Ορίστε κι από μας, πήγες στο γείτονα, ορίστε κι από μας...*» Πήγα να ζητήσω σημειώσεις από κάποια συμμαθήτρια. Κι η πρώτη εντύπωση ήταν, η πρώτη ημέρα! Είχαμε έρθει αποβραδís, και την πρώτη μέρα που

εγώ πάω σχολείο, το μεσημέρι που τελειώνει το σχολείο, χτυπάω την πόρτα. Και ανοίγει ένα παραθυράκι μια σταλιά, «Τι θέλεις εσύ;» Λέω «Θα ήθελα την τάδε...» «Δεν είναι εδώ!» Και μου κλείνει το παραθυράκι στα μούτρα. Βάζω τα κλάματα κι αρχίζω να τρέχω στην οδό Αγίας Παρασκευής, να φτάσω στο σπίτι μου, και να φωνάζω στη μάνα μου «Μη λύσεις τα ντέγκια...!» «Ντέγκια» λέμε στη Μακεδονία τους μπόγους που κάναμε τις μετακομίσεις. «Μη λύσεις τα ντέγκια, γυρίζουμε πίσω στη Θεσσαλονίκη!» Αυτή ήταν η πρώτη εντύπωση, που δεν ήταν και ευχάριστη, αλλά το καλό ήταν ότι βρήκα μια πάρα πολύ καλή φίλη, που ήταν κοντά στο σπίτι του αδερφού μου στη Χαϊμαντά, και την οποία, αύριο μ' αυτή θα φάω... Και μείναμε φίλες όλα αυτά τα χρόνια...

00:10:14 - Οι πρώτες τάξεις του γυμνασίου στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο.

(ΣΑ) Εμ... οι εμπειρίες μου, τουλάχιστον από πλευράς μαθημάτων στο σχολείο μου, είναι από τις καλύτερες... Παρότι που με καμπόσους καθηγητές είχα κόντρες, αλλά τους περισσότερους τα πήγαινα και πάρα πολύ καλά. Το θέμα ήτανε, πού ήτανε αυτό το γυμνάσιο! Ξεκινήσαμε από το 1ο Δημοτικό, πού είναι τώρα αυτό το 1^ο Δημοτικό; Που ήταν παλιά απέναντι απ' την Εφορία... Υπάρχει ένα δημοτικό στο ύψος της Αγίας Παρασκευής..., δεν, δεν μπορώ να θυμηθώ τώρα. Υπάρχει ένα δημοτικό...

(ΒΣ) Εκεί στην κάθετο αυτή;

(ΣΑ) Αυτή είναι παράλληλος της Αγίας Παρασκευής.

(ΒΣ) Παράλληλος;

(ΣΑ) Πρέπει να στεγάζεται πάλι ένα δημοτικό κι ένα..., δεν ξέρω τι άλλο, κάποιο, τέλος πάντων. Εκεί πήγαμε ένα ή δύο χρόνια μόνο. Που οι συνθήκες ήτανε σχολικές, ήμασταν σαν σχολείο.

00:11:14 - Η λειτουργία του γυμνασίου σε χώρους της Πλατείας Δούρου προβληματική.

(ΣΑ) Και στην εβδομή και ογδόη, διότι ήμασταν στο οκτατάξιον γυμνάσιον εμείς, «Μεταφερόμαστε...» λέει «...στην Πλατεία Δούρου!» Πού στην Πλατεία Δούρου; Δεν ξέραμε αν υπάρχει κάνα σχολείο! Ήταν, λοιπόν, μια παλιά χορταποθήκη, η οποία είχε δύο αίθουσες, κι ένα μικρό καμαράκι που ήτανε το γραφείο των καθηγητών. Ο θεός να το κάνει γραφείο. Οι αίθουσες αυτές οι δύο δεν είχανε θέρμανση, κατ' αρχήν. Δεν, δεν ήταν ευρύχωρες. Ήμασταν πενήντα πέντε κορίτσια, υποθέτω και άλλα τόσα τ' αγόρια. Και τ' αγόρια είχαν μετακομίσει και ήτανε πάνω από ένα σουβλατζίδικο δύο αίθουσες, κακήν κακώς αυτές, από κάτω ένα τσαγκαράδικο, κάτι ... Ήταν στην Πεντέλης και Πλατείας Δούρου, ένα πράγμα εκεί. Τώρα νομίζω υπάρχει ένα σουβλατζίδικο πάλι ...

(ΒΣ) Ένα εστιατόριο «Αστόρια» υπήρχε εκεί πέρα.

(ΣΑ) Α,α,α! Βέβαια, το «Αστόρια», θα μας θυμούνται ακόμα, διότι βγαίναμε να αυλιστούμε, λέει, εμείς τα κορίτσια, και πού να αυλιστούμε. Ήτανε μία σούδα, απ' τη μια μεριά ήταν η «Αστόρια»... η καλοκαιρινή «Αστόρια», έβγαζε και ωραία τραπεζάκια έξω και ο κόσμος... Ε, βγαίναμε και 'μεις, τέρμα! Το βιβλίο στο χέρι να πάμε παρά 'κει δεν είχε, κολλημένες σε έναν τοίχο, «Ω! *αυτάδελφον Ισμήνης κάρα*», δεν ξέρω, τι «*το τετράγωνο της υποτεινούσης...*» και κάποια στιγμή κάναν παράπονα οι πελάτες και πιάσανε τον ιδιοκτήτη και του είπανε «*Πες στο γυμνασιάρχη να τα μαζέψει αυτά, που βγαίνουνε και μας κανοναρχάνε απ' την ώρα που καθόμαστε να φάμε με το «Αυτάδελφον Ισμήνης κάρα...*»! «*Και βρε παιδιά αν μπορείτε, ξέρω ότι σας δεσμεύουμε, δεν έχετε χώρο, δεν μπορείτε, αλλά και οι άνθρωποι πληρώνουν κι έρχονται να φάνε. Κι αυτός ο ιδιοκτήτης έτσι ζει. Τουλάχιστον από μέσα σας! Μη φωνάζετε!*» «*Ε, να πάμε παρά κει! Πού να πάμε;*» «*Παρά 'κι να μην πηγαίνετε, είναι το κουρείον!*» Εις το κουρείον ερχόντουσαν όλα τ' αγοράκια και τα νεαρά παιδιά, διότι ξέραν ότι ακριβώς δίπλα ήταν τα κοριτσάκια! Ούτε από 'κει μπορούσαμε να πάμε! Μπαίναμε στην αίθουσα, εμείς τις περισσότερες φορές καν δεν βγαίναμε για διάλειμμα. Όμως απέναντι, όταν είχαμε απόγευμα σχολείο, είχε ένα ταβερνιό, και θυμάμαι ακόμη «*Ενα βράδυ που 'βρεχε που 'βρεχε μονότονα*»! Μόλις πήγαινε η ώρα έξι, άρχιζε ο Γούναρης να τραγουδάει. Κολλητά σε μας, αυτό ήτανε, όπως ήτανε ένα γάμα η αίθουσα, ας πούμε, στην πλατειά πλευρά ήτανε το σουβλατζίδικο, αυτό τέλος πάντων, τι ήτανε, το ταβερνιόν. Άλλο ταβερνιόν αυτό. Κολλητά στη μεριά που ήτανε κι ο πίνακας μας κι η έδρα, είχε ένα υπαίθριο, τι τώρα ήταν αυτό; Είχε υλικά οικοδομών. Ήταν ένα πράγμα, δεν ξέρω τι ήτανε! Εκεί που ήμασταν πια «*Αντιγόνη*» και ήρθε ο Κρέων και έκανε έτσι την Αντιγόνη και την έκανε αλλιώς, άκουγες, γύριζαν τα φορτηγά που άδειαζαν το χαλίκι γrrrrrrrrr! «*Κλείστε τα παράθυρα!*» Κι αν ήταν χειμώνας έτσι κι αλλιώς κλειστά ήταν. Αν ήταν καλοκαίρι, σκάγαμε. Κλείναμε για να μην ακούμε το Γούναρη, κλείναμε για να μην ακούμε τι χαλίκι έπεφτε... Αυτό, υποτίθεται, ότι ήτανε μάθημα. Όμως.... Α! Και τα θρανία μας ήταν εκείνα τα παλιακά που ήταν τρεις, τρεις. Τον μεν χειμώνα πολύ καλά...

(ΒΣ) Τα πράσινα;

(ΣΑ) Ναι, ναι, ναι!

(ΒΣ) Τα ξύλινα!

(ΣΑ) Ναι! Κι από κάτω είχε κι ένα μέρος, έτσι, να βάζεις και την τσάντα σου. Αυτό ήταν πάρα πολύ καλό να είμαστε τρεις τρεις κολλητές, το χειμώνα! Το καλοκαίρι ψείρες βγάζαμε! Το καλοκαίρι είχαμε και κάτι μπερντέδες στα παράθυρα, ψηλά ήταν τα παράθυρα, γιατί χορταποθήκη ήταν βέβαια. Κάτι μπερντέδες τους οποίους έτσι κι αλλιώς έπρεπε να σύρουμε γιατί έπεφτε ο ήλιος αν ήμασταν μπροστά, πρωινές, έπεφτε ο ήλιος μέσα. Είχαμε έναν γλόμπο, δεν θα τον ξεχάσω. Μυγοφτυσμένο, βρόμικος, σιχαμερό. Και η έδρα, για να βγούμε από τα πρώτα θρανία, για να βγούμε να βρούμε την πόρτα να πάμε στο διάλειμμα, έπρεπε να καβαλήσουμε τη μία γωνία της έδρας. Ήταν όλοι, όλοι... Ήμασταν παστωμένοι! Ήμασταν πενήντα πέντε παιδιά, να 'ταν

τριάντα τετραγωνικά; Ήταν, δεν ήταν. Λιγότερο ίσως ήταν. Α! Το καλοκαίρι ήτανε μία μαύρη ταλαιπωρία!

00:15:51- Μάθαμε γράμματα με δανεικά βιβλία.

(ΣΑ) Αυτό το σχολείο όμως, συνέβαινε με το παλιό σύστημα διδασκαλίας, που δεν τους άρεσε των καινούργιων πριν από κάποια χρόνια και θέλανε να το αλλάξουνε, και με τους καθηγητές που είχαμε τότε, παιδιά, μάθαμε γράμματα! Έχω ακόμη..., βεβαίως πληρώναμε τη μέση εκπαίδευση, δεν ήταν τζάμπα. Και τα βιβλία δεν τα παίρναμε τζάμπα, τα αγοράζαμε. Τις περισσότερες φορές, επειδή μας έτρωγε η μαύρη φτώχεια, ψάχναμε να βρούμε ποιες ήταν πριν από μας, να βρούμε τρόπο να δανειστούμε βιβλία και να δανείσουμε και σ' άλλες. Από 'κείνα τα βιβλία, που δεν μπόρεσα να κρατήσω κανένα γιατί τίποτα δεν ήταν δικό μου, κράτησα, γιατί αυτά τα αγοράζαμε, γιατί ήτανε, τα έξι χρόνια τα χρειαζόμουνα, όχι μόνο εγώ. Όλοι οι μαθητές, το Τζάρτζανου, τη Γραμματική του Τζάρτζανου... Το Συντακτικό...

(ΒΣ) Φοβερή γραμματική!

(ΣΑ)...καταπληκτική! Τη συμβουλεύομαι ακόμα, δεν θα το πιστέψετε! Το Συντακτικό του Τζάρτζανου και το λεξικό των ανωμάτων ρημάτων που ήταν των αδελφών μου, προ, προ Χριστού γεννήσεως, έκδοση του 1929. Αυτή τη στιγμή οι σελίδες του τρίβονται. Είναι σαν περγαμηνές. Το οποίο, αυτό δεν θα το πιστέψετε, το συμβουλεύομαι ακόμα. Διότι, θυμάμαι που έλεγε ο πατέρας μου «Εγώ...», έπινε ένα κρασάκι το μεσημέρι και του 'λεγα «Μπαμπά, είσαι γέρος άνθρωπος, βάλε λίγο νερό μέσα.» «Τον οίνον τον πίνω άκρατον!» Τότε δεν μου είχε κάτσει η ιδέα, αν ο οίνος δεν είναι άκρατος πώς τον λένε; Που βάζουμε και νερό. Κάποια στιγμή, τώρα, πέρσι, πρόπερσι, μωρ' πώς τον λένε όταν βάλεις μέσα νερό; Δεν ξέρω. Λέω «Ντροπή σου!» Να ψάξω στο λεξικό. Τι θα ψάξω στο λεξικό; Από τις πολλές φορές που το ξεφυλλίζω αυτό, είχα μείνει στο ρήμα «κεράννυμι», εγώ. Κράμα, λέω, το «κεράννυμι» πρέπει να 'ναι. Κι είναι ο «κεκραμμένος οίνος»! Είναι η μετοχή του παθητικού παρακειμένου. Ακόμη το συμβουλεύομαι. Δηλαδή το χρειάζομαι. Γιατί ακούω και κάτι απίθανα πράγματα και λέω «Εγώ τα ξέχασα; Αυτοί έχουν δίκιο;» «Του επί κεφαλή!» λέει. Λέω από πότε κλείνονται τα ρήματα; Δεν το ξέρω. «Του επιμελή!»! Όταν μαθαίνεις «τον επιμελή» το «επιμελούς» δεν σ' αρέσει; Μάθε το, παρ' το στα ίσα του. Όχι! «Του επιμελή!»! Είναι λέει πιο δημοτικά! Και «Έγινε η μεταφορά από την Ακρόπολη των Καρυάτιδων...» λέω καλέ τι μου λέει ο Τζάρτζανος; Όταν η λήγουσα είναι μακρά, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται. Γιατί «των Καρυάτιδων»; Κανείς δεν λέει των Καρυάτιδων, μέχρι που το άκουσα και μία φορά να..., μία φορά όμως, το είπε και μια αρχαιολόγος. Μάθαμε γράμματα με όλα αυτά!

00:19:00 - Ο διευθυντής Γιάννης Παπαδάτος βοήθησε τον Ευάγγελο Πετρίδη να δημιουργήσει χορωδία με τους μαθητές του γυμνασίου.

(ΣΑ) Και δεν ήταν μόνο ότι μάθαμε γράμματα μ' αυτά, κάναμε και διάφορες δραστηριότητες από μοναχοί μας, μόνες μας. Και τ' αγόρια, όμως, συνέδραμαν σ' αυτό. Γράφαμε θεατρικά έργα, τα οποία ανεβάζαμε, κάναμε σχολικές γιορτές, κάναμε.. ό,τι, ό,τι...

(ΒΣ) Στα πλαίσια του σχολείου σας.

(ΣΑ) Πάντα! Αυτό μας βοηθούσε ο Παπαδάτος.

(ΒΣ)... Με την υποστήριξη των καθηγητών σας το κάνατε αυτό.

(ΣΑ) Εμείς λέγαμε «*Θέλουμε να κάνουμε αυτό!*» Και πηγαίναμε στον Παπαδάτο. Διότι ο Παπαδάτος ήταν η ψυχή του σχολείου. Κι ο Παπαδάτος, Λευκαδίτης ων, ένας...

(ΒΣ) Ποιος ήταν ο Παπαδάτος;

(ΣΑ) Ο γυμνασιάρχης μας.

(ΒΣ) Ο γυμνασιάρχης σας.

(ΣΑ) Ο Γιάννης ο Παπαδάτος, Λευκαδίτης, ο οποίος δεν έκανε μαθηματικά, έκανε φιλοσοφία των μαθηματικών, δίδασκε... Ήξερε μουσική, ήταν αυτός, επίσης, από τους πρωτεργάτες που βοήθησε πάρα πολύ τον Πετρίδη τον Ευάγγελο που έφτιαξε την πρώτη και τελευταία χορωδία του Χαλαντρίου, η οποία βραβεύτηκε επανειλημμένως και έκανε πράγματα και θάματα... Βοηθούσε πάρα πολύ σε ό,τι ήταν πολιτιστικό! Ο,τι ανοίγετο στον πολιτισμό, τέλος πάντων. Και αυτός..., πού θα τα κάναμε αυτά, στην χορταποθήκη δεν γινότανε. Έβάζαμε, λοιπόν, μέσω τον Παπαδάτο, να πάει να βρει τον Δούρο, που είχε την «Αρμονία», τον χειμερινό σινεμά, που εγώ το έλεγα «Η κοιλιάς του Γορ», γιατί, δεν ξέρω πώς ήταν έτσι, αυτό ήταν να γκρεμιστεί απάνω στο κεφάλι σου. Έκανε ένα πράμα έτσι το ταβάνι, και μας παραχωρούσε ο καημένος, πρωινά που δεν έπαιζε το σινεμά, μας παραχωρούσε την αίθουσα να κάνουμε εμείς τα δικά μας. Είχαμε κάνει πάρα πολλά τέτοια.

00:20:44 - Το «Φιλολογικό Απολυτήριο»

(ΣΑ) Όπως επίσης συνεχίσαμε και ήταν το τελευταίο, και το 'χω, σ' αυτοκίνητο το άφησα, ξεκίνησε τρεις τάξεις πριν από μας, όταν εμείς ήμασταν στην έκτη, η ογδόη τότε που ήταν η... η τάξη του Ζουρνατζή, του μετέπειτα υπουργού της χούντας, που ήτανε στο Πολυτεχνείο, με τον Μαρκεζίνη, αυτός ήταν δικηγόρος και έκανε την πρακτική του εξάσκηση στον Μαρκεζίνη, ήταν ένα πάρα πολύ λαμπερό μυαλό, αλλά, εκεί που πήγε, χάλασε. Ήταν αυτός, λοιπόν, ο οποίος για πρώτη φορά ξεκίνησε πάλι με τον Παπαδάτο, να βγάλουμε «*Το Φιλολογικό Απολυτήριο*». Κάθε ογδόη έπρεπε, εργασίες που γινόντανε όλο το χρόνο μέσα στην τάξη, όποιες άξιζαν τον κόπο, να δημοσιευθούν σε ένα τευχάκι. Ήταν ο πρώτος που το ξεκίνησε, έγινε και ένα δεύτερο τεύχος, κι έγινε κι ένα τρίτο, το δικό μας που ήταν και το τελευταίο. Σ' αυτό... [Βήχει] ... σ' αυτό μέσα υπάρχουνε, κατ' αρχήν, όλα τα ονόματα των αγοριών και των κοριτσιών που σχεδόν τα 'χουμε

ξεχάσει κιόλας. Τώρα καμιά φορά βλέπω ένα όνομα και προσπαθώ να φέρω στο μυαλό μου φυσιογνωμία, δεν μπορώ. Ήτανε μια συλλογική δουλειά που ήτανε πάρα πολύ ενδιαφέρουσα. Αυτό το γυμνάσιο, λοιπόν, της χορταποθήκης έκανε..., δεν ξέρω, εγώ το βρίσκω ότι ήτανε μικρά θαύματα.

00:22:22 - Οι καθηγητές του γυμνασίου.

(ΣΑ) Όλα δε τα παιδιά που βγήκαν απ' αυτό το σχολείο, μα όλα ανεξαιρέτως, πρόκοψαν, κάναν καλές καριέρες, διακρίθηκαν πολλοί, άλλος έγινε καθηγητής, ένας Λινός..., Λινός... είναι καθηγητής στην Πάντειο, άλλος έγινε στρατηγός, έφτασε στο βαθμό του στρατηγού, διακεκριμένοι δικηγόροι, ο Μπρες ο Γιώργος, βγήκανε πάρα πολύ καλά παιδιά! Και βγήκανε παιδιά μορφωμένα. Αυτό το κακήν κακώς σχολείο, με όποιους καθηγητές τέλος πάντων διέθετε... Οι περισσότεροι ήταν καλοί γιατί ο Νοτάρης ήταν εξαιρετικός, ο Παπαδάτος εξαιρετικός, η Νικολοπούλου, η οποία ήταν η φιλόλογός μας... μμμ... ήτανε λίγο βαρετή η καημένη, αλλά έκανε τη δουλειά της, όπως της έλεγαν οι εγκύκλιοι του Υπουργείου. Παραέξω δεν έβγαινε. Ο Νοτάρης έβγαινε πολύ και παραέξω. Ο Παπαγεωργίου, ο οποίος ήταν ένας, πραγματικά, πολύ συμπαθητικός μαθηματικός, σιχαμερό μάθημα είχε, αλλά..., κάτι που δεν το χώνευα... Δεν ξέρω, θεωρώ ότι όταν υπάρχουν αντίξοες συνθήκες, όταν δίνεις στα παιδιά λιγότερα πράγματα, αλλά τους ανοίγεις ορίζοντες για περισσότερα πράγματα, τα τσιγκλάς να ονειρευτούν, επειδή δεν έχουν αυτό, να μπορέσουν να φτάσουν κάτι άλλο, και θυμάμαι τον πατέρα μου που έλεγε πάντα, κι αυτό μου έχει μείνει στο κεφάλι, «*Αν θέλεις να βγεις απ' τη φτώχεια και τη μιζέρια, μορφώσου! Αυτό που μπορεί να σε πάει μπροστά είναι η γνώση.*» Κι αυτή τη γνώση εγώ τη βρήκα μπροστά μου στην Τράπεζα άπειρες φορές. Άπειρες φορές! Κι ευγνωμονούσα τους καθηγητές μου, τον Τζάρτζανο μου... ! [Γελάει] ... που καθόμουνα και τον μελετούσα μέχρι τα «φουτνοουτς» από κάτω διάβαζα, γιατί είχα απορίες η κακομοίρα... Αυτά με πήγαν μπροστά στην όποια καριέρα έκανα στην Εθνική Τράπεζα. Ίσως γιατί εκεί βρέθηκαν και άνθρωποι οι οποίοι μπορούσαν να αξιολογήσουν τους υπαλλήλους τους σωστά. Έπεσα και σε προϊσταμένους οι οποίοι τόσο ξέραν, τόσο κάνανε..., τα μυαλά τους και μια λίρα, αλλά ήταν αυτοί οι οποίοι δεν μπόρεσαν ποτέ και να πάνε μπροστά. Έμειναν σε ένα πόστο και αυτό ήτανε. Δεν ξέρω τι άλλο θέλετε να σας πω, απ' ό,τι μπορώ να θυμηθώ.

00:25:22 - Οι λόγοι που οδήγησαν την οικογένεια να έρθει στο Χαλάνδρι.

(ΒΣ) Θα ήθελα να μου πείτε γιατί..., γιατί διάλεξαν οι γονείς σας το Χαλάνδρι; Ήρθατε με όλη την οικογένεια εδώ ...

(ΣΑ) Α! Καλή ερώτηση!

(ΒΣ)... και με τα αδέρφια και πόσα αδέρφια.

(ΣΑ) Καλή ερώτηση. Εεε... Εδώ κατ' αρχήν στην Αθήνα ... Στην Θεσσαλονίκη δεν είχαμε κανέναν. Συγγενή δεν είχαμε. Εδώ ήτανε λοιπόν ο αδελφός μου με την γυναίκα του και τα δυό του τα παιδιά ...α,α.α..., την Ευγενία και την Έμμου, και η αδελφή μου με τον άντρα της και τα τρία της τα παιδιά. Και βρεθήκαμε τρεις οικογένειες μαζί για πρώτη φορά, γιατί όλο ήμασταν χώρια. Υπήρχε κι ένας τέταρτος αδελφός ο οποίος ήταν στο εξωτερικό, μ' αυτόν απλώς α...! μια στο τόσο που μπορούσαμε να βρεθούμε και αυτός ήταν ο λόγος που ήρθαμε στο Χαλάνδρι. Για να μην είμαστε τελείως ξεκρέμαστοι. Και ίσως ήταν καλό γιατί .. α, α, α ... μπορέσαμε εκεί που μέναμε, στο σπίτι που μέναμε, ήτανε, αυτό το κτήμα ήταν του αδελφού μου, είχε ένα σπίτι στο πίσω μέρος του κτήματος, μπροστά ήταν το δικό του το σπίτι. Δεν πληρώναμε ενοίκιο και εξοικονομώντας τα του ενοικίου και μη ξοδεύοντας εγώ για τις σπουδές μου καθόλου, μαζεύαμε όλα αυτά τα χρόνια λίγα-λίγα χρήματα να μπορέσουμε να πάρουμε ένα σπίτι. Και όταν ήρθε η ώρα βεβαίως θέλαμε κάπου στη γειτονιά. Να είναι κάπου στους Αμπελοκήπους, κάπου κατά 'κει, αλλά ήτανε τόσο ακριβά τότε τα σπίτια να τ' αγοράσεις και τελείως τυχαία, χωρίς να ξέρω καν που είναι η Ν. Σμύρνη, που είναι ο Άγιος Σώστης... Κατέβαινα μόνον απ' το Χαλάντρι να πάω να κάνω μπάνιο στη Βουλιαγμένη με το αυτοκίνητο κι αυτό ήταν όλο. Και βρέθηκα εκεί να παίρνω ένα σπίτι που ήτανε Το Χαλάντρι και όλη αυτή η περιοχή πάντα ήτανε πάρα πολύ ακριβή. Εκεί ακόμα τα και τα ενοίκια αλλά και οι τιμές των σπιτιών ήταν ακόμη προσιτές. Έτσι βρεθήκαμε στο Χαλάντρι.

(ΒΣ) Μάλιστα.

(ΣΑ) Μου 'κανε καλό, δώδεκα, δέκα τέσσερα χρόνια μείναμε.

(ΒΣ) Δέκα τέσσερα χρόνια όλη η οικογένεια.

(ΣΑ) Γιατί και στην Τράπεζα όταν δούλευα κι όταν πήγα στο κεντρικό της Τράπεζας στην Αθήνα, εξακολουθούσα να μένω στο Χαλάντρι.

00:27:48 - Η αγορά του σπιτιού στον Άγιο Σώστη.

(ΣΑ) Εξήντα τέσσερα πήγαμε στην Αθήνα. Διότι έπρεπε... α,α,α! Τα γραμμάτια της εποχής! Δεν μπορούσα, βεβαίως, όλα τα λεφτά. Επομένως, είχα υπογράψει γραμμάτια, δώσαμε μια προκαταβολή, υπογράψαμε γραμμάτια για δυόμισι χρόνια και το νοικιάσαμε. Το σπίτι ήτανε φρέσκο όταν μπήκα και το είδα, το διαμέρισμα μύριζε ακόμα ασβέστη κι αναγκάστηκα να το νοικιάσω, δεν το χάρηκα, δηλαδή, καινούργιο σπίτι. [Γελάει] Και βέβαια ενάμισι χρόνο, δύο πόσο έμεινε η... η οικογένεια μέσα, μου το γύρισε ρημάδι. Μου το κατέστρεψε. Μέχρι και τα πατώματα χαλάσανε. Και βρέθηκα στον Άγιο Σώστη έτσι. Βέβαια μου ήταν πάρα πολύ βολικό γιατί ήτανε πολύ εύκολο να πηγαίνω στην Αιόλου που ήτανε το... η Τράπεζα...

00:28:41 - Δυσκολία μετακίνησης από το Χαλάνδρι προς την Αθήνα λόγω αραιών δρομολογίων.

(ΣΑ) Γιατί να κατεβαίνω, τώρα, απ' το Χαλάντρι στην Ομόνοια ήτανε... ολόκληρο ταξίδι. Και τότε τ' αυτοκίνητα ήτανε... ένα κάθε δίσεκτο. Δεν είχε συγκοινωνία τακτική και ήταν τότε η περίφημη Κάνιγγος. Απ' την Κάνιγγος γινόταν όλο μας το σύρε κι έλα. Και για πρώτη φορά, τώρα δεν μπορώ να θυμηθώ ημερομηνία, χρονολογία, που επιτέλους μπήκε, μια στο τόσο, βέβαια, είχε ένα λεωφορείο από την πλατεία του Αγίου Νικολάου στην Πλατεία της Αγίας Παρασκευής. Διότι η οδός Αγίας Παρασκευής, μέχρι τα «Σίδερα», ήτανε πυκνοκατοικημένη, ήτανε μια χαρά. Από 'κει και πάνω ήταν η ερημιά του θεού. Δεν υπήρχε τίποτα! Θυμάμαι ότι δούλευα στην Τράπεζα δέκα έξι, δέκα εφτά ώρες, ούτε ξέρω, έχω κάνει εκεί Ανάσταση, έχω κάνει εκεί Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, έχω κάνει μες στην Τράπεζα... Για να φύγω το βράδυ, δεν μπορούσα να φύγω μόνη μου, φοβόμουνα. Κι αναγκαζόντουσαν συνάδελφοι, ούτε ταξί έπαιρνα μόνη μου. Δυο συνάδελφοι μπαίναμε στο ταξί, και τις περισσότερες φορές έβρισκα τη μάνα μου στην Αγία Παρασκευής να τρέχει να με ψάχνει, διότι δεν είχαμε ούτε τηλέφωνο. Και τώρα έχετε την τεχνολογία, να σας λέει και πού θα βρείτε το σπίτι τάδε. Κι ούτε τηλέφωνο δεν είχαμε τότε.

00:30:05 - Η προσπάθεια του Παπαδάτου προκειμένου να εξασφαλιστεί χώρος για την ανέγερση του Γυμνασίου- Η δωρεά της Καλλισπέρη.

(ΒΣ) Πριν πάμε στην Τράπεζα, θα 'θελα να σας ρωτήσω, να κλείσουμε το θέμα γυμνάσιο.

(ΣΑ) Μμμ.

(ΒΣ) Να μου πείτε για τις προσπάθειες να βρείτε...

(ΣΑ) Α,α,α,α! Του Παπαδάτου, α,α,α...

(ΒΣ) ... να βρεθεί κτίριο και όλα αυτά που μου λέγατε... τα θυμόσαστε έντονα.

(ΣΑ) Λοιπόν, ο Παπαδάτος και τα θυμάμαι πάρα πολύ καλά γιατί τη χρονιά που βγαίναμε εμείς απ' το γυμνάσιο, απ' το σχολειό, έμπαινε ο θεμέλιος λίθος του καινούργιου γυμνασίου.

(ΒΣ) Χίλια εννιακόσια πενήντα...

(ΣΑ) Χίλια εννιακόσια πενήντα πέντε...

(ΒΣ)... πέντε.

(ΣΑ) ...πρέπει να 'τανε. Οι προσπάθειες όμως να βρεθεί οικόπεδο κατ' αρχήν και να βρεθεί οικόπεδο τέτοιο, που να 'ναι μεγάλο, να μπορεί να μπει ένα σχολείο εκεί, να έχει χώρους και τα λοιπά. Δεν ξέρω πώς το είχε πληροφορηθεί ο Παπαδάτος, ότι μία κάποια κυρία Καλλισπέρη, η οποία εν τέλει ήταν και κατάκοιτη, ήταν μεγάλη γυναίκα, είχε ένα οικόπεδο και ήταν άκληρη. Του είπα, λοιπόν, του Παπαδάτου, «Προσπάθησε να την πείσεις να το εκχωρήσει στο Δήμο για να το δώσει για σχολείο» Θυμάμαι πόσες επισκέψεις είχε κάνει ο Παπαδάτος, γιατί ο άνθρωπος θεωρούσε, ήθελε να το πει κιόλας, και ερχόταν στην τάξη και μας έδινε και αναφορά, πώς πήγε,

τι του είπε, αν την έπεισε, το σκεφτότανε και πόσο θα το σκεφτότανε, και κάποια στιγμή η Καλλισπέρη είπε ναι. Μας εκχωρεί λοιπόν το οικόπεδο. Από 'κει κι ύστερα έπρεπε να πάει στο Υπουργείο να βρει δάνειο, να χτιστεί το αυτό στον Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων, τι ήταν, δεν ξέρω... Αυτό το κομμάτι δεν το ξέρω, ξέρω όμως ότι έτρεχε ατελείωτα.

00:32:02 - Για τον γυμνασιάρχη Παπαδάτο.

(ΣΑ) Και έτρεχε και μάλιστα ήτανε γυμνασιάρχης στο τριθέσιο γυμνάσιο στο Μαραθώνα, ήταν γυμνασιάρχης σε μας, έτρεχε για το σχολείο, για το κτίριο, αυτός ο άνθρωπος είχε γίνει κομμάτια! Αλλά ήταν τόσο δραστήριος! Και το κέφι του γι' αυτό που έκανε, και για οτιδήποτε δημιουργούσε, ήτανε πολύ δημιουργικό άτομο, όλο ήθελε κάτι να κάνει. Γι' αυτό σου είπα, ότι ήταν αυτός που έκανε, μας βοήθησε να κάνουμε και τη χορωδία μας. Ε,ε,... το 'βλεπες στα μάτια του, είχε δύο πράσινα μάτια, τα οποία σπίθιζαν. Ένα, ένα απίστευτο βλέμμα είχε αυτός ο άνθρωπος, παρόλο που ήταν πάρα πολύ κοντούλης. Είχε μια προσωπικότητα ίσα, ίσα, ίσα, ίσα που σ' έλιωνε. Από 'κει δεν ξέρω τι ακριβώς έκανε στο υπουργείο, ήξερα όμως ότι πήγαινε κι ερχότανε, λέει σχεδόν έλειπε πια απ' το σχολείο μας. Ερχόταν μόνο τις ώρες που έπρεπε να διδάξει και συνήθως, δεν έκανε μαθηματικά, έκανε κοσμογραφία. Και έλεγε «Σας φέρνω την υδρόγειο...», όχι την υδρόγειο, τι είναι αυτό το πράγμα που είναι σαν σφαίρα, δεν ξέρω, γαλαξίας, τι πράγμα ήτανε... «...το φέρνω εδώ για να θυμόμαστε ότι κάνουμε κοσμογραφία, αλλά εγώ θέλω να σας μιλήσω για τη φιλοσοφία των μαθηματικών.» Και είχε ένα λέγειν, είχε μια ροή λόγου, ήτανε τόσο, τόσο παραστατικός όταν, κι είχε καημό του..., του άρεσε όλο αυτό που έκανε. Και θυμάμαι ότι χαζεύαμε εμείς που ήμασταν στουρνάρια, χαμπάρι δεν είχαμε, κι έλεγε «Μην ανησυχείτε δεν θέλω νούμερα, δεν θέλω τίποτα. Τα νούμερα σας τα αναφέρω έτσι για να σας πω να πάρετε μια ιδέα, τίποτ' άλλο!» «Ε, και πώς θα δώσουμε εξετάσεις κύριε εμείς;» «Α! Τίποτα, θα σαςβάλω ένα, μία άσκηση και τίποτα.» Ήτανε πάρα πολύ εύκολο γιατί είχαμε βιβλίο κοσμογραφίας, στη θεωρία οι πάντες και οι πάσες μπορούσαμε... Ε, λέγαμε «Τι θαβάλει;» Μμμ... Να σας πω τι έπαθα εγώ; Ρεζίλι έγινα! Γράφω τη θεωρία, βλέπω την άσκηση, σαν εύκολη μου φάνηκε... Θυμάμαι και το αποτέλεσμα της, σημαδιακό. Είκοσι οκτώ. Έκανα μία διαίρεση κι έβγαλα ένα νούμερο είκοσι οκτώ. Δίνω την κόλλα μου, δεν ξέρω ποιος ήταν επιτηρητής, αυτός γύριζε σε όλες τις τάξεις, σ' όλες, τις τέσσερις τάξεις, δύο τ' αγόρια και δύο τα κορίτσια, και κάποια στιγμή [Γελάει] δεν ξέρω γιατί το δικό μου το γραφτό το πήρε... Ήμασταν έξω και ψάχναμε να δούμε τώρα τι κάναμε, πώς λύσαμε την άσκηση, τι λέει η άσκηση. Ούτε καν κατάλαβα εγώ τι έλεγε η άσκηση αλλά το είκοσι οκτώ πολύ μου άρεσε σαν νούμερο. Βγαίνει στην πόρτα και μου κάνει νόημα «Έλα 'δω!» Λέω «Θα με συγχαρεί, έλυσα την άσκηση!» «Δεν μου λες...» μου λέει «...Αδαμαντίδου, εσένα είκοσι τέσσερις ώρες το 24ωρο δεν σου φτάνουν; Πρέπει να τις κάνεις είκοσι οκτώ!» Λέω «Συγγνώμη, η άσκηση ήταν για το 24ωρο;» «Γιατί ήταν;» μου

λέει. «Δεν έκανες καν τον κόπο να διαβάσεις την εκφώνηση!» Ρεζίλι έγινα! Λέω «Και τώρα εγώ τι βαθμό θα πάρω;» Εντάξει, είκοσι τέσσερα, είκοσι οχτώ... Τι μου 'χε βάλει κοσμογραφία, δέκα εννιά, ούτε ξέρω... Εντελώς χατηρικά! Τώρα αυτό δεν το 'ξερα με τίποτα... Δεν μπορείς να βγάλεις το 24ωρο είκοσι οχτώ ώρες, που να πάρει ο διάολος! Αλλά πώς βρέθηκε η κόλλα μου, γιατί πήγε και την έψαξε και βγήκε να μου κάνει παρατήρηση! Ρεντίκολο έγινα!

00:35:35 - Για την «Χορωδία Χαλανδρίου».

(ΣΑ) Ε,ε,ε, όταν ήταν η μέρα των εγκαινίων, για το σχολείο, που έμπαινε ο θεμέλιος λίθος, ο Πετρίδης που είχε, είχε κάνει τη χορωδία με τη βοήθεια πάντα του Παπαδάτου, αποβραδής είχαμε κάνει εμείς μία συναυλία, στην καλοκαιρινή «Τιτάνια». Δεν ήταν «Αρμονία». Ο Δούρος είχε την «Τιτάνια», η «Αρμονία» ήταν αλλού. Η καλοκαιρινή «Τιτάνια» γιατί ήταν Ιούνιος, Ιούλιος, είχαμε τελειώσει την ογδόη εμείς. Είχαμε τελειώσει το σχολείο. Και δώσαμε μια συναυλία της οποίας τα έσοδα διατέθηκαν, ως συμπλήρωμα τώρα, τι μαζεύτηκε, ως συμπλήρωμα για την..., το τελείωμα του κτιρίου του Γυμνασίου Χαλανδρίου. Και θυμάμαι...

(ΒΣ) Πού δώσατε συναυλία; Υπήρχε κάπου, ο σύλλογος αυτός, η χορωδία σας;

(ΣΑ) Η χορωδία έγινε με παιδιά του σχολείου μας και ξεκινήσαμε από εβδομήντα, ογδόντα παιδιά, πόσα ήμασταν και τελικά μείναμε είκοσι δύο... Βοήθησε πάρα πολύ ο Παπαδάτος γι' αυτό, σχεδόν υποχρέωνε ορισμένους για να..., να καταλάβουν, τέλος πάντων, τι γίνεται και να θελήσουν ν' αγαπήσουν αυτό το... το είδος της ενασχόλησης με ένα χορωδιακό τραγούδι, εν πάσει περιπτώσει, και είχαμε φτάσει ύστερα από δέκα πέντε χρόνια τραγουδούσαμε... Είχαμε πάρει στο Στάδιο, βραβείο... πρώτο βραβείο γιατί ήταν χορωδίες μικτές, ανδρικές γυναικείες, γυναικείες χώρια, ανδρικές χώρια, και το βραβείο σε κάθε χορωδία ήταν χωριστά για τις μικτές και τις άλλες και το πρώτο βραβείο εξ όλων [Ανεβάζει τη φωνή της] των χορωδιών ήρθε σε μας. Το πήρε το Χαλάντρι!

(ΒΣ) Μπράβο! Που εσείς ήσασταν κορίτσια μόνο ή μικτό;

(ΣΑ) Αγόρια και κορίτσια.

(ΒΣ) Αγόρια και κορίτσια.

(ΣΑ) Αγόρια και κορίτσια.

(ΒΣ) Και τι τάξη;

(ΣΑ) Τώρα πια, αυτό έγινε πολύ αργότερα, αλλά εμείς είχαμε τον τίτλο «Χορωδία Χαλανδρίου» μικτή. Αρχίσαμε ως παιδική χορωδία. Εγώ ήμουν, η μεγαλύτερη, ας πούμε, με τις συμμαθήτριάς μου, δέκα έξι χρονών. Οι πιο μικροί, ο Μπάρμπας ο Γιώργος, δεν ξέρω ποιος τον ξέρει, ο Λούλης ο Σταθόπουλος, ήταν οκτάχρονα αγόρια, δεν ξέρω μπορεί να είναι και γνωστά τα ονόματα. Οι Μπαρμπαίοι είναι ντόπιοι Χαλαντραίοι.

(ΒΣ) Οι Μπαρμπαίοι ναι, τους έχω ακούσει, αλλά δεν ξέρω κανέναν.

(ΣΑ) Ο Γιώργος είχε... τοσοδούλης ήτανε που τραγουδούσε. Είχε μια φωνή...! Έλεγες τόσο παιδάκι είναι μωρέ, πού τη βγάζει όλη αυτή τη φωνή! Ξεκίνησε, λοιπόν, ως παιδική χορωδία. Μετά έγινε εφηβική χορωδία. Άρχισαν και τα μικρά παιδιά κι άλλαζε η φωνή τους όταν μεγαλώνανε. Και μετά γίναμε νεανική χορωδία και κάποια στιγμή είχαμε αποφασίσει να..., εφ' όσον πια είχαμε και..., είχαμε κάνει συναυλίες στον «Ορφέα» με την Ορχήστρα την Κρατική των Αθηνών, είχαμε κάνει συναυλία στο «Κεντρικό», είχαμε κάνει, είχαμε πάει στη Χαλκίδα και δώσαμε συναυλία. Είχαμε πάει..., πού αλλού είχαμε πάει κάπου, πάλι έτσι, ένα ταξίδι έξω απ' την Αθήνα... Και είχαμε αποφασίσει να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε να πάμε στο Αρέντζο που νομίζω ότι υπάρχει ακόμα αυτός ο διαγωνισμός. Ήτανε πανευρωπαϊκός διαγωνισμός χορωδιών. Το Αρέντζο... και πήγα πριν από πέντε, έξι χρόνια βρέθηκα στο Αρέντζο και λέω κοίταξε πόσα χρόνια πριν το λογαριάζαμε αλλά δεν έγινε εφικτό. Είναι μια μεσαιωνική πόλη. Είναι πάρα πολύ ενδιαφέρουσα και νομίζω ότι σ' αυτό το διαγωνισμό η χορωδία «Αινιάν», παιδική χορωδία, είχε πάρει πρώτο βραβείο. Δηλαδή, δεν περνούσε και αυτός ο διαγωνισμός χωρίς κάτι ελληνικό να υπάρχει μέσα... Φιλοδοξούσαμε λοιπόν να πάει εκεί η χορωδία Χαλαντρίου. Όμως, επειδή κάποια στιγμή ως εκείνη την ώρα δίναμε συναυλίες για διάφορους φιλανθρωπικούς σκοπούς. Μας είχε αναλάβει το γραφείο το καλλιτεχνικό γραφείο του Κουράκη, μας έκλεινε συναυλίες. Και τα έσοδα αυτά πηγαίνανε κάπου. Κάποια στιγμή είπαμε, αφού θέλουμε να πάμε στο Αρέντζο θ' αρχίσουμε να δίνουμε συναυλίες και να παίρνουμε τα έσοδα εμείς. Και άρχισε ένα παζάρι, «Αν θα παίρνει ο μαέστρος το 50%, αν..» Τι, τι πενήντα και ... καθόλου! Ενας κοινός κορβανάς, είναι για ένα συγκεκριμένο σκοπό, δεν θα μαζεύαμε τόσα λεφτά για να κάνουμε αυτό το ταξίδι, αλλά θα βάζαμε από λίγο, θα είχαμε μία μαγιά. Όπου μπαίνει το χρήμα είναι διαλυτικό στοιχείο. Τη διαλύσαμε τη χορωδία.

00:40:32- Για την «Περιηγητική του Χαλανδρίου» και οι μουσικές συναντήσεις στις ταβέρνες.

(ΣΑ) Βέβαια, για όσα παιδιά είχανε μείνει και μείναμε γιατί την αγαπούσαμε τη χορωδία μας, ε,ε, κι ακόμη το κάνουμε, μαζευόμασταν σ' ένα ταβερνιό, κάπου στο Χαλάντρι, πηγαίναμε, τρώγαμε, πίναμε και βεβαίως η κατακλίσ ήτανε τραγούδι. Η «Περιηγητική του Χαλανδρίου», η οποία η περισσότερη έχει γίνει από παιδιά της χορωδίας, είναι νομίζω ο Χρήστος ο..., ο..., δεν μπορώ να θυμηθώ το όνομά του...

(Ανδρική φωνή) ο Νικολάου.

(ΣΑ) Ο Νικολάου, ναι! Ο οποίος ήτανε παιδάκι στη χορωδία, ήτανε από τα ιδρυτικά μέλη κι αυτός, είχαμε αποφασίσει να πάμε ένα απόγευμα στο Σούνιο, καλοκαίρι ήταν, στη δύση του ηλίου, να χαζέψουμε και κλείσαμε σε μία ταβέρνα μετά, ήμασταν καμιά εικοσιπενταριά, να πάμε να φάμε και θα τραγουδούσαμε έτσι κι αλλιώς. Ήταν Σάββατο. Πήγαμε το βρήκαμε γεμάτο, εμείς είχαμε το τραπέζι μας. Όμως θέλαμε να βάλουμε τα τραπέζια όπως θέλαμε εμείς γιατί ήταν εδώ οι

πρώτες φωνές, εκεί οι δεύτερες φωνές, κάπου να είμαστε κοντά. [Αναστενάζει] Κάποια στιγμή αγανάκτησε ο ιδιοκτήτης και ήρθε και είπε «Θα μου διαλύσετε το μαγαζί!» Τέλος πάντων, λίγο μας δυσαρέστησε, εν πάση περιπτώσει, οκ! Φάγαμε. Και βεβαίως αρχίσαμε να τραγουδάμε! Το εκκλησίασμα που ήτανε στο υπόλοιπο του μαγαζιού, ακούει και ευφραίνεται! Παίρνει, λουπόν, ένας-ένας την καρεκλίτσα του και ερχόταν στο τραπέζι μας. Καθόταν, έδινε και παραγγελιά. «Δεν λέτε κι αυτό το τραγούδι, παιδιά!» «Μήπως ξέρετε κι εκείνο το τραγούδι, παιδιά;» Κάποια στιγμή είχαν αδειάσει τα τραπέζια και όλο το μπούγιο της ταβέρνας είχε έρθει στη μεριά μας. Τέλος πάντων, να πω ότι το φχαριστηθήκαμε και 'μεις, το φχαριστηθήκανε και οι [Ακατάληπτο] ε, να σηκωθούμε να φύγουμε. 'Ηπαμε σ' αυτούς που ήρθαν να μας συντροφεύσουν, είπαμε «Γεια σας, γεια σας...!» «Α,...» λέει «... φεύγετε εσείς, θα φύγουμε κι εμείς!» Και σηκώνεται όλο το μαγαζί και φεύγει! Και έρχεται ο ιδιοκτήτης και λέει «Τι μου κάνετε; Μη φεύγετε!» Λέω «Εσείς κοντέψατε να μας σκοτώσετε γιατί αλλάξαμε τα τραπέζια!» «Μα τώρα φεύγετε...» λέει «... και φεύγει όλο το μαγαζί!» «Τι να σας κάνω, ας προσέχατε!» Πολλές φορές στην παραλία, τα παιδιά, πολλά απ' αυτά ήταν και προσκοπάκια, ξέρανε κι ανάβανε και φωτιές. Κάνανε φωτιά στην παραλία το βράδυ, στο φεγγαρόφωτο, φέρναν και τις κιθάρες τους και γινότανε το πανηγύρι. Δηλαδή, η χορωδία ακόμη και τώρα εξακολουθεί να ζει. Από όλα αυτά τα μέλη που ακόμα το 'χουμε καημό! Ακόμα μας αρέσει.

(ΒΣ) Δηλαδή συναντιόσαστε...

(ΣΑ) Ω! Ναι!

(ΒΣ) Ακόμα!

(ΣΑ) Ω, ναι! Πολύ συχνά. Και συνήθως, όταν συναντιόμαστε έτσι έξω, όχι σε σπίτια, στα σπίτια πιάνουμε κουβέντα, διάφορες, χαλάει λίγο η παρέα. Αλλά όταν βγαίνουμε έξω, που δεν ξέρω γιατί μας έχει μείνει, ίσως κι από παλιά, γιατί παίρναμε μαζί τότε, όσο ήμασταν ακόμη στη χορωδία τραγουδούσαμε, μετά, μετά την πρόβα που κάναμε, παίρναμε και τον δάσκαλό μας μαζί και πηγαίναμε κάπου στο Πολύδροσο..., κάπου βρισκόμασταν, τέλος πάντων, στη Φαρίντα είχε μια..., θυμάμαι μια ταβέρνα και αφού τρώγαμε, αφού πίναμε, [Γελάει] και τον μαέστρο μπροστά, και το φχαριστιόμασταν και πραγματικά μας έλειψε, εμένα μου έλειψε πάρα πολύ.

00:44:13 - Το ρεπερτόριο της χορωδίας.

(ΒΣ) Είχατε κάποιο στέκι της χορωδίας όλα αυτά τα χρόνια στο Χαλάνδρι;

(ΣΑ) Πάντα οι πρόβες μας γινόντουσαν στην αίθουσα που μας παραχωρούσε στο καινούργιο γυμνάσιο του Χαλαντρίου, ο Παπαδάτος.

(ΒΣ) Μάλιστα. Καλλισπέρη και Διονύσου, δηλαδή, εκεί.

(ΣΑ) Εκεί υπήρχε μία αίθουσα, που πάντα ήμασταν εκεί, γιατί ήταν εντολή του γυμνασιάρχου, και μας είχε παρα..., παρα... παραχωρηθεί, το 'πα! Παραχωρηθεί! Το 'πα! Και επίσης, [Βήχει] ένα άλλο

αστείο της χορωδίας, τη Χορωδία Χαλαντρίου... Έβγαλε καλά πράγματα το Χαλάνδρι, τελικά. Ο δάσκαλός μας ο μουσικός, ήταν ψάλτης στον Άγιο Νικόλα. Αλλά ήτανε και υπάλληλος διοικητικός στη Μητρόπολη Αθηνών. Στην Αρχιεπισκοπή. Αυτός ήξερε και βυζαντινή μουσική και δυτική μουσική.

(ΒΣ) Το όνομά του;

(ΣΑ) Πετρίδης Ευάγγελος. Αυτός, λοιπόν, δίδασκε τη χορωδία μας χωρίς όργανο, μόνο με τη φωνή του κι ένα διαπασών. Τίποτ' άλλο! Πώς τα 'βγαζε πέρα και πώς τα βγάσαμε εμείς πέρα, δεν ξέρω. Βεβαίως, τα τετράφωνα τραγούδια, τα τραγούδια που..., αυτός μας μύησε και στην κλασική μουσική, αυτός ο άνθρωπος..., όλοι του χρωστάμε, πραγματικά του χρωστάμε. Τραγουδούσαμε Μπετόβεν, τραγουδούσαμε Τονιτσέτι, Βέρντι... Εκείνη η αυτή, των..., πώς το λένε, των σκλάβων από το Ναμπούκο, Παναγία μου, ήτανε... τι εκτελέσεις..., γιατί έχω κάποιες ηχογραφήσεις... Αυτές οι εκτελέσεις αυτουνού του κομματιού είναι εξαιρετικές.

00:46:07 - Το κόλπο για να ψάλλουν στην περιφορά του Επιταφίου του Αγίου Νικολάου.

(ΣΑ) Αυτός, λοιπόν, είχε τη φαινή ιδέα κάποια στιγμή να ψάλλει Μεγάλη Παρασκευή, τα εγκώμια στον Άγιο Νικόλα ή Άγιο Κωνσταντίνο. Κωνσταντίνου και Ελένης. Όμως τότε, πόσο πίσω ήμασταν θεέ μου, δεν επιτρεπότανε, λέει, να είναι στον Επιτάφιο γύρω-γύρω γυναίκες. Λέμε «Οι μυροφόρες τι ήτανε, βρε παιδιά; Δεν ήτανε άντρες οι μυροφόρες, γυναίκες ήτανε!» Λέει «Πρέπει να ζητήσω την άδεια και να πάρω την έγκριση απ' τον Αρχιεπίσκοπο...» Ήτανε, πώς τον λένε, παιδιά, αυτόν που ήταν και αντάρτης; Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών; Θα τον θυμηθώ. Βλέπεις η ηλικία αρχίζει και «ρετάρει» το μυαλό. Για να μας τα διδάξει τα εγκώμια, γιατί δεν ήταν κι εύκολα. «Πήρατε την άδεια κύριε Πετρίδη;» «Ε, ε, ε το ζήτησα και θα μου απαντήσουν...» «Να είμαστε και τα... και τα κορίτσια!» «Ε...» λέει «...αν δεν είναι να είναι μόνο τ' αγόρια.» Τ' αγόρια πάτησαν πόδι, και πολύ σωστά, και είπαν «Όχι! Αν δεν είναι και τα κορίτσια δεν θέλουμε και 'μεις!» Τέλος πάντων, εμείς αρχίσαμε να τα μαζεύουμε. Μαζί με όλα τ' άλλα τραγούδια αναγκαστικά και τα εγκώμια. Ήταν εκείνο το «Αι γενεαί πάσαι» να τ' ακούς τετράφωνο ήτανε μαγεία. Πολύ ευτυχισμένες, λοιπόν, ευτυχισμένοι όλοι μας, έχουμε την παραμονή, Μεγάλη Πέμπτη, Μεγάλη Παρασκευή, κι έρχεται το μαντάτο ότι ο... Σεραφείμ, το θυμήθηκα! Ο Σεραφείμ δεν δίνει την άδεια. Ή θα είναι μόνο αγόρια ή όχι και κορίτσια. Αποφασίζουμε να κάνουμε ένα χουνέρι. Θέλουμε να τον εκδικηθούμε τον Σεραφείμ, τώρα που μας [Ακατάληπτο] ο Σεραφείμ. Πηγαίνουμε, λοιπόν, όλη η χορωδία στην εκκλησιά, Μεγάλη Παρασκευή, έχουμε το σχέδιό μας...

(ΒΣ) Στον Άγιο Νικόλαο, τώρα;

(ΣΑ) Στον Άγιο Νικόλα. Και ρωτάμε τον επίτροπο. «Από πού θα περάσει ο...;» και μας λέει, ξέρω 'γω, «Θα βγούμε δεξιά, θα πάμε...» Μάλιστα. Και 'μεις, λέμε, θα πάμε αριστερά. Οπότε, λοιπόν, βγαίνει ο Επιτάφιος, βγαίνει από πίσω το εκκλησίασμα, στρίβουν αυτοί δεξιά, εμείς στην Αγίας Παρασκευής. Και ψάλλουμε τα εγκώμια στο δρόμο! Και ανοίγουν παράθυρα και βγαίνει κόσμος

στα μπαλκόνια κι ανάβουν θυμιατήρια κι ανάβουν κεριά και περιμένουν τον Επιτάφιο! Επιτάφιος πουθενά! «Βρε παιδιά,...» λέει «... πού είναι ο Επιτάφιος;» « Απ' την άλλη μεριά, απ' την άλλη...» [Γέλια]

00:48:53 - Είχαν ξεσηκώσει όλο το Χαλάντρι με τα τραγούδια.

(ΣΑ) Είχαμε ξεσηκώσει όλο το Χαλάντρι! Αφού κάναμε αυτό που κάναμε και το φχαριστηθήκαμε..., πώς το λέγανε..., ένας, πάλι ένα μέλος της χορωδίας είχε σπίτι στο Κάτω Χαλάντρι, μονοκατοικία, που πίσω είχε μια μεγάλη αυλή που έβλεπαν διάφορα σπίτια, επίσης. Αλλά σπίτια με πολλούς ορόφους, τέσσερις πέντε όροφοι. Σαν είδος πολυκατοικίας. Και σ' αυτό το άνοιγμα, σ' αυτό το κενό, άναψαν φωτιά. Γιατί ήτανε νωρίς το Πάσχα και έκανε και κρύο. Βρήκαμε, λοιπόν, από μία πέτρα, καθίσαμε όλοι μια χαρά, έτσι τα κάνουμε εμείς, χορωδία είμαστε, αρχίσαμε να τραγουδάμε. Τα παράθυρα όλα γύρω ήταν κλειστά προφανώς. Ήτανε στο πίσω μέρος του σπιτιού, προφανώς ήταν κρεβατοκάμαρες. Οπότε ξαφνικά άρχισαν ν' ανοίγουν τα παντζούρια. Ένα, ένα, ένα, ένα, να βγαίνουν τα κεφάλια έξω και να «*Τρελοί είναι αυτοί που κάθονται γύρω από μια φωτιά σαν τους ινδιάνους και τραγουδάνε!*» Κάποια στιγμή παγώσαμε, σβήσαμε τη φωτιά, να φύγουμε! Και να φωνάζουν απ' τα μπαλκόνια «*Μη φεύγετε, βρε παιδιά! Τι ωραία που σας ακούγαμε!*» [Γελάει] Και πού να ξέρατε τι κάναμε λίγο πριν. Πραγματικά είχαμε κάνει... Γι' αυτό! Το Χαλάντρι για μένα είναι μια πάρα πολύ ωραία ανάμνηση, για τους ανθρώπους του.

(ΒΣ) Τελικά...

(ΣΑ) Για τους δασκάλους μου...

(ΒΣ)... αντιστράφηκε η πρώτη εντύπωση.

(ΣΑ) Ναι! Αυτό είναι αλήθεια και πάντα όταν είσαι κάπου καινούργιος ποτέ δεν αισθάνεσαι βολικά. Αλλά έζησα πάρα πολύ ωραίες στιγμές, έκανα πάρα πολλά πράγματα που ίσως σε άλλο γυμνάσιο να μην τα έκανα, σ' άλλη περιοχή, δεν ξέρω. Σ' αυτό το, το, τη χορταποθήκη, σ' αυτό το [Ακατάληπτο] το πράμα, το τίποτα, δεν ξέρω. Ζήσαμε καλά, αναπτύξαμε φιλίες, κάναμε πράματα, βρήκαμε το δρόμο μας...

00:50:57 - Εξακολουθούν οι συναντήσεις με τις φιλενάδες στο Χαλάντρι.

(ΣΑ) Εν τέλει το Χαλάντρι για μένα, όχι σαν τόπος αλλά σαν..., σαν άνθρωποι, είναι μια πάρα πολύ γλυκιά ανάμνηση. Δηλαδή, κάθε φορά, γι' αυτό και δεν έχω αποκοπεί απ' το Χαλάντρι. Όλο βρίσκομαι εδώ, οι φιλενάδες μου η μια στο Πολύδροσο, η άλλη στο Χαλάντρι εδώ, η άλλη στα Μελίσσια, κάπου, αλλά, τέλος πάντων, περίπου γύρω- γύρω. Δεν χανόμαστε! Αυτό το δέσιμο τόσων χρόνων, να μην έχουμε τσακωθεί, να μην έχουμε αλλάξει κουβέντα, να μην έχει δυσανεχθεί κανείς κανέναν και να το κάνουμε κέφι να βλέπουμε κάθε φορά, δεν νομίζω ότι

είναι εύκολο πράμα. Παρότι αλλάξαν οι ζωές μας, άλλες παντρευτήκανε, άλλες δεν παντρευτήκανε, άλλες κάνανε παιδιά, άλλες δεν κάναν παιδιά. Βέβαια, ένα διάστημα, όταν παντρευτήκανε και κάμποσες φύγαν κι απ' το Χαλάντρι, για καμιά δεκαπενταριά χρόνια είχανε χαθεί. Όταν τα παιδιά μεγάλωσαν, ξαναβρεθήκαμε. Και όταν πια, ωχ! σπουδάσανε κιόλας και παντρεύτηκαν και τα παιδιά τους, ε, τότε πια, επειδή είχαμε και 'μεις μεγαλώσει, ήταν πάρα πολύ ευκολότερο και πιο, πιο βολικό να βλέπομαστε και να συναντιόμαστε κι όχι μόνο σε σπίτια, αλλά και πολλές φορές έξω. Σε..., σε ταβέρνες. Μας κάνει ακόμα κέφι. Και αφού περάσει και, «*Πώς είσαι εσύ με τη χοληστερίνη σου, πώς είσαι εσύ με το αυτό σου, πώς είσαι με τα νεφρά σου...*», μετά, μοιραίως, έρχονται και οι αναμνήσεις. [Γελάει και δυναμώνει τη φωνή της, γελώντας] «*Εκείνη η Νικολοπούλου τι μας έκανε; Θυμάσαι;*» Αρχίζουν οι αναμνήσεις.

(ΒΣ) Συνήθως τότε μιλούσαμε με το επίθετο. Ο τάδε ..

(ΣΑ) Νικολοπούλου.

(ΒΣ) Δεν το λέμε ο Νίκος, ας πούμε, λέμε ο...

(ΣΑ) Όχι. Ήταν τα επίθετα ολονών μας. Η Αδαμαντίδου. Ακόμα έτσι με φωνάζουνε, τ' αγόρια.

00:52:58 - Δεν επιτρεπόταν να μιλάνε στους συμμαθητές τους.

(ΣΑ) Τα οποία αγόρια, εγώ ακόμη, δεν γνωρίζω. Αφού πέρασαν και πολλά χρόνια, συναντήθηκα για πρώτη φορά σε ένα «ριγιούνιον» που έκανε η τάξη μας, και για πρώτη φορά εγώ είδα τις φάτσες των συμμαθητών μου. Δεν επιτρεπόταν να μιλάμε στ' αγόρια, δεν επιτρεπόταν να κάνουμε παρέα με τ' αγόρια, ούτε καν με τους συμμαθητές μας! Δεν επιτρεπόταν απολύτως τίποτα. Έβλεπα συμμαθητή μου στο ένα πεζοδρόμιο και εγώ πήγαινα στο άλλο πεζοδρόμιο. Διότι αν μ' έβλεπε κανείς τι θα γινότανε; Ήτανε μία εποχή, τώρα θα πεις δεκαετία του '50 ήτανε! Ήτανε ... Λίγο, πίσω απ' τον ήλιο, να την πω. Τώρα δεν ξέρω να σας πω την αλήθεια... Ήταν καλύτερα τότε; Ή τώρα που βλέπω στα..., στις αυλές των σχολειών, φιλιούνται, αγκαλιάζονται, κάνουν, δείχνουν τ' αγοράκια με τα κοριτσάκια, χωρίς να νοιάζονται αν τους βλέπει ο καθηγητής ή όχι. Δεν ξέρω. Εγώ αυτή την εποχή τη δική μου, όμως, πολύ την αγαπάω. Γιατί είχε μια αθωότητα, είχε μια γλυκύτητα, είχε ένα μυστήριο. Τ' αγόρια, και με τα βλέμματα και πώς θα... από μακριά! Ήταν κι αυτό ένα παιχνίδι κι ήταν πάρα πολύ ωραίο και μπορώ να πω ότι τα νέα παιδιά το στερούνται αυτό.

00:54:21 - Η πρόσβαση στο σχολείο ανεμπόδιστη και για τα κορίτσια.

(ΒΣ) Και να σας ρωτήσω κάτι. Είπατε υπήρχαν δύο τμήματα κοριτσιών και δύο τμήματα αγοριών. Δηλαδή...

(ΣΑ) Δύο τάξεις!

(ΒΣ) Δύο τάξεις. Α! Δύο τάξεις.

(ΣΑ) Δύο τάξεις. Εβδόμη, ογδόη...

(ΒΣ) Υπήρχε ίδιος αριθμός κοριτσιών και αγοριών;

(ΣΑ) Όχι...! Περίπου, όταν πρωτοξεκινήσαμε το '50 ήμασταν τρία τμήματα από εκατό παιδιά. Καταλήξαμε, στη δική μου την τάξη, στην οποία δεν είχε πέσει το τσεκούρι που είχε πέσει στ' αγόρια, τελειώσαμε πενήντα πέντε κορίτσια. Τα αγόρια, που ήτανε περίπου σ' αυτόν τον αριθμό, ήταν ένα Λογκινίδης φιλόλογος, ο οποίος εκουτσούρευε τη μισή τάξη. Δεν τους άφησε μεταξεταστέους. Τους έκοψε. Και μείναν τριάντα κάτι παιδιά.

(ΒΣ) Αγόρια όλα.

(ΣΑ) Αγόρια. Αυτά τα τριάντα παιδιά τελειώσαν το σχολείο. Εμείς ήμασταν πενήντα πέντε. Βέβαια από τα τρακόσια παιδιά που ήμασταν, α...

(ΒΣ) Τα κορίτσια, μ' αυτό που μου λέτε, είναι σα να μου λέτε ότι τα κορίτσια είχαν καλύτερη επίδοση.

(ΣΑ) Είχαν την τύχη να μην έχουν έναν τέτοιο... Δεν ξέρω αν δεν είχαμε εμείς τον Λογκινίδη, τι θα μας έκανε. Γιατί, εδώ που τα λέμε, ωραία! Είχαμε αριστούχες μαθήτριες στην τάξη, εξαιρετικά μυαλά, αλλά είχαμε και «μπακατέλες». Σ' όλες τις τάξεις υπάρχουν.

(ΒΣ) Εγώ ήθελα, περισσότερο η ερώτησή μου ήταν, αφορούσε αν τα κορίτσια ήταν λιγότερα στο γυμνάσιο, σε σχέση με τ' αγόρια, δηλαδή εάν η πρόσβαση στο γυμνάσιο για τα κορίτσια της εποχής, είχε κάποιο εμπόδιο.

(ΣΑ) Όχι, όχι, όχι, όχι! Κανένα απολύτως.

00:56:05 - Απαραίτητη η ποδιά και ο γιακά για τα κορίτσια, αγορά των σχολικών βιβλίων και 500 δραχμές το χρόνο η φοίτηση στο Γυμνάσιο. Το συσσίτιο στη Θεσσαλονίκη.

(ΣΑ) Κανένα απολύτως, απλώς από τη δεκαετία του 1950 ήταν, είχε γίνει μια φοβερή αναδιοργάνωση της παιδείας, υπουργού όντος του Ράλλη του Γεωργίου¹, το θυμάμαι αυτό το όνομα. Πριν από αυτό, την αλλαγή, δεν ξέρω αν ήταν ακόμη δωρεάν. Ήταν δωρεάν η μέση εκπαίδευση; Δεν ξέρω. Εγώ θα πω γι' αυτό που ξέρω. Ήταν η πρώτη χρονιά με τα παιδιά από το δημοτικό, με το ενδεικτικό τους, μπαίνανε κατ' ευθείαν στο γυμνάσιο. Ε, στην πρώτη τάξη και όποιος ξεχωρίσει, ξεχώρισε να πάει παραπάνω. Όχι! Ήταν η πρώτη χρονιά που είχε γίνει αυτό, με το ενδεικτικό μας, μας καθίζανε κάτω, δίναμε εξετάσεις, τα μισά παιδιά φεύγανε, τα άλλα μισά περνούσανε στο γυμνάσιο και, επειδή εθεωρείτο ότι, δεν ξέρω, δεν θυμάμαι καθόλου σε τι μας εξήταζαν, και τι συμπεράσματα βγάζανε δεν ξέρω, πηδούσαμε δύο τάξεις. Δηλαδή αντί να

πάμε πρώτη γυμνασίου, πηγαίναμε τρίτη γυμνασίου. Εξ ου και το οκτατάξιο. Τώρα, αυτό δεν το κατάλαβα ποτέ. Εκείνο που κατάλαβα πάρα πολύ καλά ήτανε ότι έπρεπε να πληρώσουμε πεντακόσιες δραχμές το χρόνο. Έπρεπε τα βιβλία να τ' αγοράζουμε εμείς. Έπρεπε, απαραίτητως, να φοράμε ποδιά, χωρίς ποδιά σε έδιωχνε ο επιστάτης και χωρίς γιακά σε έδιωχνε ο επιστάτης. Αμμ... Εγώ το ξεκίνησα στην Θεσσαλονίκη, σ' ένα πάρα πολύ ωραίο σχολείο, πηγαίναμε ακόμα με το..., είχαμε ένα τενεκεδάκι που μας δίνανε κάθε πρωί, γάλα με κακάο κι ένα σταφιδόψωμο. Κι ήμασταν τα παιδιά της κατοχής. Μετά τον εμφύλιο. Κάθε πρωί, λοιπόν, είχαμε ένα υπόστεγο και γινότανε εκεί το φαΐ. Εδώ, όταν ήρθα εδώ, δεν το είχα. Προφανώς εδώ καλοτρώγατε, καλοπίνατε, δεν ξέρω, αλλά στη Μακεδονία φαίνεται ότι είχαμε πρόβλημα, εκεί, με τα τενεκεδάκια. Ε,ε,... Α! Και για να μην τα πληρώνεις όλα μαζί, άμα τη εγγραφή σου πλήρωνες τις διακόσιες πενήντα δραχμές και για να πάρεις το ενδεικτικό σου και να γραφτείς στην επόμενη τάξη, έδινες τις άλλες διακόσιες πενήντα, και 'γω θυμάμαι τώρα πολύ καλά ότι τότε έπαιρνε ο πατέρας μου..., τώρα τριακόσιες τριάντα εφτά δραχμές... ήτανε η σύνταξή του, κάτι τέτοιο. Δηλαδή, σχεδόν, τα διπλά ήταν τα δικά μου τα δίδακτρα. Κινδυνεύαμε, εγώ κινδύνευα γιατί πραγματικά ήμασταν σε πολύ κακή οικονομική κατάσταση. Κινδύνευα να μην μπορώ να πάω στο..., στο γυμνάσιο. Γιατί ήταν και ένα πολύ μεγάλο έξοδο να αγοράσεις τα βιβλία. Βέβαια, εδώ όταν ήρθα βρήκα την άκρη μου, τα δανεικά. Δανεικά βιβλία, να 'ναι καλά... Κι ήταν αυτή που μου 'κλεισε το παράθυρο στα μούτρα. Απ' αυτήν τις κόρες πήρα τα βιβλία. Και τις ευγνωμονώ! Να 'ναι καλά. Και την μικρή την κόρη την είχα δει πέρσι, πρόπερσι στον Άγιο Νικόλα, και μου λέει «Στέλλα, θυμάμαι ακόμα ότι σου δίναμε κουρέλια τα βιβλία των αδερφών μου και μας τα 'φερνες με καινούργια εξώφυλλα, ντυμένα με μπλε χαρτί...» και ετικέτα τότε από πάνω. Κι εγώ έσβηνα η κακομοίρα τα «φάμπερ» που γράφανε και κάνανε καλικάτσαράκια στα... κι είχα μια μαλακιά γόμα κι έσβηνα. Και όλο το καλοκαίρι το περνούσα να ανθρωπίσω την... [Γελάει]

(ΒΣ) Σβήνοντας.

(ΣΑ) Σβήνοντας... Να 'ναι καλά, πραγματικά με βοήθησαν πάρα πολύ.

01:00:05 - Ο Τζάρτζανος και τα Λατινικά.

(ΣΑ) Εγώ απ' το σχολείο κρατάω αυτά που αγόρασα εγώ, και έτσι έπρεπε να γίνει... Ο Τζάρτζανος... Χωρίς αυτόν, άπαπα, δεν μπορώ! Είναι ο μόνος ο οποίος σου 'δινε να καταλάβεις πώς πρέπει να μιλάς! Να μην κάνεις... Γιατί τον καταργήσανε τον Τζάρτζανο;

(ΒΣ) Δεν ξέρω και 'γω έχω τι εκδόσεις του σχολείου, και 'μεις Τζάρτζανο κάναμε στο σχολείο, αρκετές δεκαετίες...»

(ΣΑ) «Τα μετά δοτικής, μετά γενικής και δοτικής συντασσόμενα ρήματα...» και «υπέρ φείδου χρόνου», «επιμελούμαι τινός». Ακόμα τα θυμάμαι! Έχουν περάσει τόσα χρόνια... Και δεν ήταν ότι μου τα έβαζε κανείς με το ζόρι στο κεφάλι, να το πω το 'βρισκα και σαν παιχνίδι. Γιατί προσπαθούσα και να το..., να το χρησιμοποιώ και στην κουβέντα μου. Για να μπορεί να μου τυπώνεται καλά. Διάβασα αυτό, μπορώ να το πω κιόλας. Μια χαρά. Όπως και τα λατινικά. Κακώς

τα κλείσανε τα λατινικά. Εγώ κατάφερα και συνεννοήθηκα στην Ιταλία για πρώτη φορά με τα λατινικά. Λίγο έτσι, λίγο αλλιώς, λίγο άλλαζες την κατάληξη, μια χαρά. Κακώς τα κατήγησαν. Γιατί; Έχεις μία βάση για όλες τις ξένες γλώσσες. «Ιματσιπατσιόνε» λέει. Πού το 'ξερα εγώ τι ήταν το «ιματσιπατσιόνε»; «ιματσιπέισον». Η βάση είναι τα λατινικά. Λατινογενής είναι η γλώσσα. Καταλαβαίνω ισπανικά, γιατί πάνω κάτω μοιάζουνε. Είναι η βάση του, πώς να το κάνουμε. Λίγο να γυρίσεις το μυαλό σου κάτι καταλαβαίνεις. Δεν ξέρω γιατί. «Να μην φορτώνονται τα παιδιά γιατί μετά από έξι ώρες μαθήματος είναι σαν κοτόπουλα!» Οκτώ ώρες είχαμε! Ουμάμαι. Μία φορά τη βδομάδα είχαμε οκτώωρο. Ήταν γυμναστική βέβαια η ώρα, αλλά ήταν οκτώ ώρες έξω από το σπίτι μας. Κι ήταν απόγευμα και έπρεπε την άλλη μέρα να πάμε πρωί. Ήταν τρεις μέρες πρωί, τρεις μέρες απόγευμα. Πού να προλάβεις να διαβάσεις. Κι εμείς ήμασταν σαν κοτόπουλα.

(ΒΣ) Εσείς δεν πήγατε ποτέ, δηλαδή, στο καινούργιο γυμνάσιο, όχι.

(ΣΑ) Μόνο για τις πρόβες της χορωδίας.

(ΒΣ) Μόνο για τις πρόβες της χορωδίας.

(ΣΑ) Τότε το χάρηκα εγώ αυτό. Και μια, πριν δύο, τρία χρόνια που πέρασα, το είδα πριν αρχίσει η σχολική χρονιά, βαμμένο, καθαρισμένο, κούκλα, και πέρασα ύστερα από μερικούς μήνες και είχε τέτοια μουντζαλιά και τέτοιο γκράφιτι ...

1:02:52 - Στο γυμνάσιο ερχόντουσαν παιδιά από τις γύρω περιοχές. Κατηχητικό στον Αγ.Παντελεήμονα για να γλιτώνει της δουλειές του σπιτιού. Η κατάσταση της οδού Αγίας Παρασκευής τότε και τώρα.

(ΣΑ) Αλλά εγώ θέλω μαζί με την οδόν Καλλισπέρη, θέλω και την οδόν Ιωάννου Παπαδάτου. Αυτοί οι δύο άνθρωποι έβγαλαν ασπροπρόσωπο το Δήμο Χαλανδρίου. Αυτός ο Δήμος Χαλανδρίου που πολλοί απ' το δημοτικό συμβούλιο και ο Δήμαρχος ό ίδιος δεν έχει παιδιά; Δεν ήξερε ποιός είναι ο Παπαδάτος; [Παύση] Δεν ξέρω. Έχω την εντύπωση ότι σ' αυτόν τον τόπο, όταν κάνεις καλό, η καλύτερη εκδοχή είναι να σ' αγνοήσουνε. Η χειρότερη είναι να σε κατηγορήσουνε. Δεν ξέρω γιατί είμαστε έτσι. Δηλαδή ο Παπαδάτος πρέπει να είναι πάρα πολύ ευτυχής που τουλάχιστον.. [Γελάει]... δεν τον κατηγορήσαν τον άνθρωπο. Έπρεπε να τον έχουν [Ακατάληπτο] το Χαλάντρι. Ντροπή ήτανε! Κι ερχότανε απ' το Ψυχικό. Από το Χολαργό, από παντού ερχότανε, γι' αυτό ήταν τόσα πολλά παιδιά. Απ' την Αγία Παρασκευή, απ' όλο, γύρω-γύρω, απ' όλη την περιφέρεια, στο Χαλάντρι. Ερχόντουσαν όλοι τα παιδιά εκεί! Τι αν πω. Δήμος Χαλανδρίου.

(ΒΣ) Να μου πείτε λίγο για τον Περιηγητικό του Χαλανδρίου. Το σύλλογο.

(ΣΑ) Αυτό εγώ δεν το ξέρω γιατί πήγαινα κατηχητικό στον Άγιο Παντελεήμονα. Είναι κάπου στην... α, α, α, Φαρίντα..., στο Πολύδροσο πρέπει να είναι. Άγιος Παντελεήμων. Στο Πολύδροσο ήτανε. Τώρα, γιατί πήγαινα εγώ από την οδό Αγίας Παρασκευής στο Πολύδροσο...; Ρωτάω τις συμμ...,

όλες πηγαίνουν στον Άγιο Νικόλα. Ρωτάω «Εγώ, παιδιά, γιατί πήγαινα εκεί;» Λέει «Δεν μας το 'πες ποτέ γιατί πήγαινες!» Λέω «Ξέρω γιατί πήγαινα! Να γλιτώσω το ξεσκόνισμα της Κυριακής!» Μ' έβαζε η μάνα μου να δουλεύω. «Τι λες! Εγώ έχω κατηχητικό!» Αλλά γιατί πήγαινα στον Άγιο Παντελεήμονα; Ούτε που το θυμάμαι. Δεν ξέρω. [Γαύση]

(ΒΣ) Για την περίοδο του Χαλανδρίου που..., τα δεκατέσσερα χρόνια που ήσασταν στο Χαλάνδρι, μετά τον πόλεμο, μετά όλα αυτά, πώς ήταν το Χαλάνδρι, τότε; Θυμόσαστε;

(ΣΑ) Χάλια. Η οδός Αγίας Παρασκευής σας είπα πώς ήτανε. Μία στενή άσφαλτος, χαράδρα από δω, χαράδρα από 'κει, δεν είχε πεζοδρόμιο. Αν διασταυρωνόνταν δύο αυτοκίνητα και είσαι πεζός, ο θεός μαζί σου. Βέβαια δεν είχε κίνηση μεγάλη. Η οδός Αγίας Παρασκευής είναι όπως την ξέρετε τώρα, δεν άλλαξε καθόλου... Και αυτό λέω, δύο άξονες έχει το Χαλάντρι. Την Πεντέλης και την Αγίας Παρασκευής. Μέχρι εκείνα τα «Σίδερα» κάτι, δεν μπορούσε να εξωραϊστεί αυτός ο δρόμος, να γίνει κάτι. Βέβαια είναι χτισμένα σπίτια εδώ και καιρό. Πρέπει να γκρεμιστούνε για ν' ανοίξει ο τόπος. Ξέρω 'γω, μια δεντροφύτευση, κάνα... δεν ξέρω τι μπορεί να γίνει. Απ' τα «Σίδερα» κι απάνω, επειδή εκεί ήταν ερημιά, όλα έγιναν.... βάσει το παλιό μας το σπίτι, ας πούμε, του αδερφού μου. Το σπίτι, έφτασε ο δρόμος ο καινούργιος, του πήρε ένα κομμάτι χωματόδρομος που ήταν μπροστά απ' την αυλή του, πήρε όλη του την αυλή την μπροστινή και έφτασε μέχρι τα σκαλιά της βεράντας του! Δηλαδή έγινε ένα θηριώδες πράγμα. Αλλά εκεί ήταν εύκολο γιατί δεν υπήρχαν κτίσματα. Ήταν όλο μεϊντάνι, δεν είχε τίποτα.

(ΒΣ) Ήτανε δηλαδή το Χαλάνδρι κλεισμένο στο Κέντρο αυτό.

(ΣΑ) το Κέντρο, ναι.

01:06:30 - Το μάθημα της γυμναστικής.

(ΒΣ) Εκεί. Η σχέση του με τη ρεματιά; Πηγαίνατε καθόλου...

(ΣΑ) Α,α,α! Α,α! [Γελάει] Τι θίζατε τώρα...! Στη ρεματιά, στην αρχή, μας πηγαίνανε, λέει, για γυμναστική! [-Με το σχολείο!] Με το σχολείο. Γιατί δεν είχαμε μέρος που θα κάνουμε γυμναστική. Αφού είχαμε γυμνάστρια κάτι έπρεπε να κάνουμε. Τ' αγόρια δεν ξέρω τι κάνανε. Την πρώτη φορά, λοιπόν, που πήγαμε, είδαμε κάτω, κάτι..., να 'τανε σαν μπαλόνια, σαν κάτι τι.... Τα βλέπαμε, δεν ξέραμε τι είναι, αλλά έπρεπε να ξαπλώσουμε κιόλας! Εμείς, πού να ξέρουμε τα έρμα! Πίσω απ' τον ήλιο εμείς κι αν ήμασταν! Φωνάζουμε την καθηγήτρια. Προφανώς κάτι ψυλλιαστήκαμε ότι δεν ήταν κάτι καλό! Ή ήταν κάτι σιχαμερό, δεν ξέρω. Κάτι, κάπου πήγε ο νους μας. Αλλά όχι σ' αυτό! Α! Και το μόνο που κάναμε, βρήκαμε καλάμια, τα σπάσαμε να είναι μυτερά και τα..., πώς τα λένε, τ' αγκιστρώνουμε και τα σηκώνουμε και ως σημαία! [Γέλια] Η καθηγήτρια [Ακατάληπτο] Μας πήρε και φύγαμε. Πού να πάμε να κάνουμε, τώρα. Λέει «Θα κάνετε κατ' αρχήν φουφούλες, όχι σόρτζ, φουφούλες ως εδώ.», σαν τα..., πώς τα λένε, τα, τα, τα παλιά τα μαγιό τα προπολεμικά. «Και θα κάνουμε γυμναστική...», τώρα εκεί έχει χτιστεί πολυκατοικία, πολυκατοικίες, δίπλα στην «Αρμονία», το καλοκαιρινό το σινεμά, υπήρχε ένα

άχτιστο οικοπέδο, μακρόστενο και είχε και έναν τοίχο. Θυμάμαι που έγραφε «Απαγορεύεται το ουρύν» Συνηθιζόταν τότε. Και πηγαίναμε εκεί να κάνουμε γυμναστική, αλλά έπρεπε οπωσδήποτε να έχουμε φουφούλες, διότι πώς θα κάναμε γυμναστική, θα ξαπλώσουμε κάτω, τα μπούτια μας θα τα βελεπε ο κόσμος που περνούσε στην ασφαλτο. Ε, κάποια στιγμή, σκυλοβαρέθηκαν φαίνεται να μας στέλνουν γυμνάστριες και γλιτώσαμε. Είχαμε καταταλαιπωρηθεί. Μία με τα «μπαλόνια» του..., Αυτό ήταν. Η γνωριμιά μας με το... Α! Γιατί είναι και κάτι άλλο. Τα αγόρια, τώρα, εγώ τα μαθαίνω εκ των υστέρων. Τα αγόρια, πηγαίνανε, λέει, ραντεβού όχι με τις συμμαθήτριές τους, όχι με τη δική μας την τάξη, με τις μικρότερες. Προφανώς είχαν ξυπνήσει οι μικρές. Εμείς ακόμα κοιμόμαστε. Και πηγαίνανε ραντεβού πονηρά εκεί. Το βράδυ. [Δυναμώνει τη φωνή της] Λέω «Τώρα τα λέτε, καλέ!» «Ε, δεν θα ξεφωνίζαμε κιόλας...» Λέω «Εξ ου τα “μπαλόνια”....!» Πήρα και γω την απάντησή μου. [-Γελάει]

01:09:25 - Την περίοδο του '50,'55 η Ρεματιά ήταν κακόφημη.

(ΒΣ) Μάλιστα. Δηλαδή, άλλως πως δεν πηγαίνατε στη ρεματιά.

(ΣΑ) Όχι! Απαγορευμένη!

(ΒΣ) Η ρεματιά ήτανε...

(ΣΑ) Η ρεματιά ήτανε απαγορευμένη. Διότι ήταν κακόφημη, εφόσον πηγαίνανε τα ζευγαράκια [Γελάει]

(ΒΣ) Γιατί υπήρχε κι ένας..., ένα κιόσκι των Προσκόπων εκεί πέρα. Κάναν κάποιες δραστηριότητες.

(ΣΑ) Εγώ δεν θυμάμαι τίποτα, θυμάμαι μόνο αυτό. [-Γελάει]

(ΒΣ) Μόνο αυτό. Ούτε άλλα κέντρα υπήρχαν εκεί.

(ΣΑ) Όχι, όχι.

(ΒΣ) Τίποτα εξοχικά κεντράκια και τέτοια.

(ΣΑ) Όχι!

(ΒΣ) Όχι.

(ΣΑ) Η ρεματιά ήτανε, κατ' αρχήν ήτανε βρόμικη. Είχε πολύ σκουπίδι, δηλαδή, δεν ήταν ένα πράγμα που να το λιμπιστείς και να πας!

(ΒΣ) Μιλάμε για εκεί, '52, '53;

(ΣΑ) Ναι!

(ΒΣ) Ναι.

(ΣΑ) Εγώ ξέρω την περίοδο '50, '55. Μετά εγώ να πάω στο Χαλάντρι, μάλλον, να πάω στη ρεματιά εγώ, έστω κι αν ήμουνα στο Χαλάντρι, δεν είχα λόγο. Αυτό που γίνεται τώρα και γίνεται πάρα πολύ ωραία και έχω πάει και το έχω δει και το έχω φχαριστηθεί, είναι πολύ πρόσφατο. Είναι τα τελευταία χρόνια, καμιά δεκαριά χρόνια πρέπει να 'ναι. Με το θέατρο, με το..., ασφαλτοστρώθηκε, έχουνε χτιστεί πολυκατοικίες ωραίες... Ο Τσοχατζόπουλος νομίζω έμενε εκεί. Η Βάσω η Παπανδρέου έμενε εκεί... Μ,μ,μ... έχει μια πάρα πολύ ωραία γειτονιά. Την εποχή εκείνη δεν ήταν ωραία γειτονιά. Ήταν βρόμικο αυτό το πράγμα. Και δεν θυμάμαι αν..., γιατί χειμώνα δεν πήγα ποτέ, δεν ξέρω αν είχε και νερό το χειμώνα. Δηλαδή αν ήταν χειμαρρος εκεί μέσα. Και πού εκβάλλει αυτός ο χειμαρρος; Δεν ξέρω. Βγαίνει πουθενά αυτό το πράγμα; Δεν το ξέρω.

(ΒΣ) Πηγαίνει προς Φιλοθέη, αλλά δεν θυμάμαι πού βγαίνει.

(ΣΑ) Μήπως είναι σε κάποιο ρέμα..., κάποιο ρέμα υπάρχει από 'κει. Όχι Φιλοθέη... Νέα Ιωνία; Πού ήταν ο Ποδονίφτης; Α! [-Γελάει] Ο Ποδονίφτης, ναι. Νομίζω κάπου εκεί πρέπει να εκβάλλει, αλλά αυτά μάλλον τα έχουνε σκεπάσει τώρα, και δεν φαίνονται και πουθενά.

01:11:49 - Λόγω έλλειψης χρημάτων, η μόνη διασκέδασή τους ήταν η χορωδία..

(ΒΣ) Να σας ρωτήσω κάτι άλλο. Πώς διασκεδάζανε οι νέοι; Αφού τα νιάτα σας εδώ τα ζήσατε, τα πολύ...

(ΣΑ) Δεν διασκεδάζαμε...

(ΒΣ) ...τα εφηβικά και τα...

(ΣΑ) Δεν διασκεδάζαμε.

(ΒΣ) Δεν διασκεδάζαν;

(ΣΑ) Κατ' αρχήν δεν είχαμε χρήματα. Για να βγεις να πας κάπου έπρεπε να έχεις χρήματα. Αυτή την εποχή που εμείς ήμασταν μαθητές, ούτε για αστείο δεν συζητιότανε, ούτε χρόνος υπήρχε αλλά ούτε και χρήματα. Αργότερα, όταν τελειώσαμε, όταν αρχίσαμε να δουλεύουμε, να παίρνουμε πέντε δεκάρες, αυτά... Κάτι ταβερνούλες που ήταν.... Τίποτα. Πολύ, πολύ συμμαζεμένα. Γιατί μιλά... Εγώ τώρα πρέπει να μιλήσω για τη δεκαετία λίγο του '60, το '64 έφυγα, άρα μιλάω για τα δεκατέσσερα χρόνια που έμεινα εδώ, '50, '55 μαθήτρια, '55,'64 αυτό που είπα. Να βλέπομαστε, συνήθως η χορωδία. Η διασκέδασή μας ήταν η χορωδία. Δηλαδή, αυτή η παρέα, η δικιά μου η παρέα, στο σχολειό... ο μόνος τρόπος να διασκεδάσουμε ανέξοδα αλλά και να φχαριστιόμαστε, ήταν να τραγουδάμε. Πολλές φορές, τότε ήταν και το, το νεκροταφείο, ήταν μες στην πόλη, ήταν εκεί που είναι ο Άγιος Γιώργης τώρα. Πριν το σηκώσουν. Εγώ λοιπόν για να πάω από την πλατεία Δούρου να πάω στο σπίτι μου, έπρεπε να περνάω το νεκροταφείο. Εγώ δεν είχα τέτοια πράγματα, νεκροταφείο ήτανε, οι άνθρωποι ήτανε εκεί που ήτανε, ακίνδυνοι. Η Νανά η φιλενάδα μου όμως φοβόταν. [Γελάει] Πολλές φορές

λοιπόν, όταν τελειώναμε απ' το σχολείο έλεγε «Έλα, λοιπόν, τώρα να μιλήσουμε ή να τραγουδήσουμε οι δυο μας...» αυτή έχει μια εξαιρετική φωνή κοντράλτας και την κρατάει ακόμα, η δικιά μου πάει για φούντο, «Ε, να τραγουδήσουμε κιόλας στο δρόμο, αλλά θα με περάσεις απ' το νεκροταφείο, να σε πάω στο σπίτι σου και μετά θα με κατεβάσεις να με ξαναπεράσεις απ' το νεκροταφείο να πάω στο σπίτι μου.» Κι εγώ, τρίτη φορά να πάω στο σπίτι απ' το νεκροταφείο. Αυτό γινότανε συνέχεια, και να λέει η μάνα μου «Είστε όλη την ημέρα στο σχολείο μαζί... [Δυναμώνει τη φωνή της]... τι στο καλό λέτε τόσες ώρες!» Παιδιά, ούτε ξέρω τι λέγαμε. Δεν υπήρχε τίποτα να πεις ότι διασκεδάσαμε.

01:14:25 - Τα γυναικεία πάρτι.

(ΣΑ) [Δυναμώνει τη φωνή της] Α,α,α! Ναι! Κάναμε τα γυναικεία πάρτι. Με βερμούτ και στραγάλια.

(ΒΣ) Για πείτε μας γι' αυτά.

(ΣΑ) Ναι! Αυτά ήτανε πάλι μεταξύ μας, αλλά κορίτσια, αγόρια ποτέ, ένα αγόρι ήταν ο Σκλαβουνάκος, ο οποίος χωνότανε στα κορίτσια πάρα πολύ, αυτός δεν ερχόταν στο σχολείο μας. Ήτανε γιος ενός γιατρού. Του Σκλαβουνάκου, στο Χαλάντρι κι αυτός.

(ΒΣ) Γνωστή οικογένεια φαντάζομαι, ότι του επιτρεπόταν.

(ΣΑ) Ναι. Και αυτός πήγαινε σε κάποιο άλλο σχολείο. Αλλά είχε πάρα πολύ στενούς δεσμούς, απ' το δημοτικό, με κάποια κορίτσια απ' το δημοτικό το σχολείο, απ' το «Λίτσειο». Όπου, λοιπόν, ο Στάθης ήτανε πανταχού παρών. Κάναμε εμείς το πάρτι μας, ο Στάθης εκεί. Τι κάναμε σ' εκείνα τα πάρτι, Παναγία μου. Κεφτεδάκια θα μας ταΐζανε οπωσδήποτε, τυροπιτάκια θα μας ταΐζανε οπωσδήποτε, και χορεύαμε μεταξύ μας. Τώρα τι ευχαρίστηση βρίσκαμε μεταξύ μας, δεν ξέρω. Βερμούτ ήταν τότε, άλλο ποτό δεν ξέραμε, και οι ξηροί καρποί, τα στραγάλια. Και κατά προτίμηση τα μαλακά. Για να μην σπάσουν και τα δόντια μας. Αυτά, μαζευόμασταν σε διάφορα σπίτια, ούτε θυμάμαι ποια, και ήταν και σπίτια μελών της χορωδίας... Ήταν σπίτια που είχανε, να είχαν κάποιο χώρο. Να μην ήτανε μικρά, να ..., να μας χωράνε όλα, γιατί μαζευόμασταν καμιά δεκαπενταριά παιδιά... Αυτό... [Γελάει] τα θυμόμαστε τώρα και γελάμε. Μέχρι που βγάσαμε και βασίλισσα του πάρτι, συνήθως την πιο άσχημη, και κόβαμε ελιές, είχε απ' έξω, αυτός..., μια χρονιά τι κάναμε... Ελιές είχε έξω ο κήπος κι είχαμε κάνει ένα στεφάνι να τις στέψουμε κιόλας, και μετά μάθαμε κι ότι η ευλογημένη το είχε βάλει και στο εικονοστάσι, ήταν πάρα πολύ ευτυχισμένη, διότι τη βγάλαμε δια ψηφοφορίας και για να μην μας πάρει χαμπάρι..., κακάσχημη. Και όχι απλώς άσχημη, πέθανε η κακομοίρα, αυτή, όχι απλώς άσχημη, άχαρη! Ερχόταν να σε φιλήσει. Τέλος πάντων ολόκληρο μάγουλο. Όχι! Σου στράβωνε τη μύτη. Δεν μπορούσε, δεν ξέρω. Της έλεγες «Παιδί μου, εδώ! Είναι ελεύθερο όλο το μέρος, έχει μία πέτρα. Δεν θα πας επάνω στην πέτρα!» Απάνω στην πέτρα πήγαινε η..., η Μαρία. Εκεί απάνω έπεφτε! Όπως με το ποδήλατο. Σου λένε «Μην πας, μην πας στην τρύπα!» στην τρύπα πας και πέφτεις. Και μάθαμε μετά ότι το είχε βάλει στο εικονοστάσι. Ήταν πάρα πολύ ευτυχισμένη και όλες αναρωτιόμασταν

αν έχει καθρέφτη ή αν δεν έχει η γυναίκα, βλέπει δεν βλέπει. Κάναμε και τις τρέλες μας. Ντροπής πράματα είναι δηλαδή. Αλλά τώρα παιδιάστικα, μαθήτριες ήμασταν ακόμα. Όχι, και λίγο μεγαλύτερες...

01:17:21 - Εκδρομή στο Ζούμπερι. Οι μονοήμερες σχολικές εκδρομές.

(ΣΑ) Και τις εκδρομές που πηγαίναμε, τώρα πού το βρίσκαμε αυτό το ...

(ΒΣ) Στο σχολείο ή εκτός σχολείου;

(ΣΑ) Ω,ω,ω... εκτός σχολείου. Η παρέα μας. Ένα ημιφορτηγό, στην καρότσα, με τις κουρελούδες, τους κεφτέδες, δεν ξέρω τι και πηγαίναμε στο Ζούμπερι. Μακρινή εκδρομή... [Γελάει] Εγώ το Ζούμπερι από 'κει το ξέρω.

(ΒΣ) Το φορτηγό ήταν κάποιου γονιού ή...

(ΣΑ) Το φορτηγό, προφανώς, δεν το θυμάμαι αλλά μάλλον πρέπει κάποιος μπαμπάς κάποιας μαθήτριας να το είχε. Και, ο άνθρωπος, τον βάζαμε κι αυτόν σ' όλη την ιστορία και τον βάζαμε κι αυτόν. Γιατί έπρεπε κάποιος να οδηγήσει, αλλά εμείς στην καρότσα, το τι το φχαριστιόμασταν, το τι το τραγουδούσαμε, το τι κάναμε δεν λέγεται! Γυρίζαμε το βράδυ άρρωστοι από την κούραση, απ' τον ήλιο, ταλαιπωρία...

(ΒΣ) Ημερήσια εκδρομή.

(ΣΑ) Ημερήσια εκδρομή. Ε, και τις σχολικές τώρα γιατί τις λένε πενταήμερες; Πενθήμερες δεν τους αρέσει; «Πενταήμερες» λέει. Σαν πενταροδεκάρες μου ακούγεται. Εμείς πήγαμε μονοήμερη με ένα λεωφορείο σχεδόν γκαζοζέν, κακήν κακώς, στο Άργος, για να πάμε στην Επίδαυρο; Έπρεπε να συνδυάσουμε και κάτι πολιτιστικό. Δεν θα πηγαίναμε έτσι. Πήγαμε στην Επίδαυρο και μετά στο Άργος. Κάπου, θυμάμαι που είχε νερά, ήταν ένα δασάκι, έχω ακόμη και τις φωτογραφίες που... και τ' άλλα κορίτσια βέβαια, πήγαμε το πρωί, γυρίσαμε το βράδυ και ήμασταν πάρα πολύ ευτυχισμένοι. Αυτή ήταν η «πενταήμερη» η δική μας. Κι όμως ήταν ωραία. Γιατί δεν είχαμε άλλο, κι αυτό το λίγο, που μας προσφερότανε, ήταν πολύ. Δηλαδή το χαιρόμασταν. Είναι σαν τώρα τα παιδιά που έχουνε χιλιάδες παιχνίδια και τους πας ένα παιχνίδι και το πετάνε. Και 'μεις είχαμε πάνινες κούκλες. Αν σου φέρνανε μία κούκλα, κούκλα... ω, ω, ω, Παναγία μου, τρελαινόσουνα! Γιατί το κάνουμε αυτό και μπουκώνουμε τους ανθρώπους, μπουκώνουμε τα παιδιά μας. Εγώ λέω καμιά φορά ότι θα 'πρεπε κανείς να κάνει στα παιδιά του «ηθελημένη στέρηση», να τ' αφήνει λίγο να το παλεύουν μόνα τους. Να χαρούν τη δημιουργία τους. Να χαρούν αυτό που κερδίζουν. Να δουν πώς αυτό κερδίζεται. Να μην τους έρχονται όλα στο χέρι. Δεν ξέρω. Εγώ δεν κουτσαίνω, που στερήθηκα ατελείωτα πράγματα.

01:20:08 - Τα γυαλισμένα παπούτσια.

(ΣΑ) Θυμάμαι ότι έβγαλα την ποδιά και δεν είχα φόρεμα να φορέσω. Έπρεπε να πάω να ψάξω για δουλειά και πήγαινα με ποδιά! Η οποία, παιδιά, η ποδιά ήταν χλιοκαρικωμένη! Γιατί τη φορούσα έξι χρόνια. Δανεικιά της ανιψιάς μου που ήταν πιο μεγάλη από μένα, ότι ήταν αποφόρι εκείνης να το πάρω εγώ, και θυμάμαι επίσης και μου το θύμησε προχθές η φιλενάδα μου, η Νανά και μου είπε «Σε θυμόμαστε όταν πρωτοήρθες για τα καλογουαλισμένα σου παπούτσια. Δεν είχαμε δει ποτέ τα παπούτσια σου αγνάλιστα.» Ξέρετε γιατί ήτανε γυαλισμένα; Γιατί ήτανε από πάνω μπαλωμένα με ζικ ζακ γαζί και πέντε σόλες από κάτω. Πέντε φορές σόλιασμα. Κι έλεγε η μάνα μου «Δεν πειράζει που είναι μπαλωμένα. Να είναι καθαρά.» Δεν θυμούνται το ζικ ζακ, θυμούνται που τα παπούτσια μου ήταν γυαλισμένα. Μου το θύμισαν προχθές. Τρελάθηκα όταν μου το 'παν. (Γελάει). Λέω «Το 'χατε προσέξει;» Το θυμόμουνα εγώ τι γινότανε, αλλά δεν φανταζόμουν ότι το είχαν προσέξει. Αλλά υπήρχε λόγος.

(ΒΣ) Υπήρχε λάσπη. Οι χωματόδρομοι στο Χαλάνδρι και ...

(ΣΑ) Το κακό μας χάλι...

(ΒΣ) Αν κανείς διατηρούσε το παπούτσι του καθαρό ήτανε

(ΣΑ) Ήτανε ... [Γέλια] ... κάτι σαν επίτευγμα. ...

(ΒΣ) Καταπληκτικό!

(ΣΑ) Επίτευγμα!

01:21:32 - Η πρόσληψη στην «Βασιλική Πρόνοια».

(ΒΣ) Πείτε μας και λίγα πράγματα για την..., ή όσα θέλετε, για την Εθνική Τράπεζα.

(ΣΑ) Μ,μ,μ... [Παύση]

Αναστενάζει

(ΣΑ) Προκηρύχθηκε ένας διαγωνισμός το '58 το Μάρτιο, εγώ πριν δούλευα στην Βασιλική Πρόνοια, τότε, των απόρων κορασίδων, τα αυτά της Φρειδερίκης και τα τέτοια. Εγώ δούλεψα εκεί, τελείωσα το '55, το '56..., μπαίνοντας το '56, τελείωσα το '55 Ιούνιο, μπαίνοντας το '56 διορίστηκα εκεί, μ' έβαλαν να δώσω εξετάσεις κι εκεί, να γράψω, λέει, μία έκθεση και να λύσω δύο ασκήσεις μαθηματικών. Λέω « Μάλιστα..». Την έκθεση την έγραψα, οι ασκήσεις μαθηματικών δεν λύθηκαν ποτέ. Αλλά επειδή ήταν ορθογραφημένο, ήτανε καλογραμμένο, είπαν «Την παίρνουμε!» Δεν είχα κανένα μέσο και πήγα και εντελώς κρυφά, αυτή που μου το είπε με ξόρκισε να μη πω τίποτα, δεν ξέρω γιατί ήταν τόσο μυστικοπάθεια... Εμ,μ..., εκεί δούλεψα ενάμισι χρόνο και εκεί κατάλαβα τι εστί κάτεργον. Τι σημαίνει «γαλέρα». Να κωπηλατείς σε μια γαλέρα, ένα τέτοιο πράγμα. Να φτάνω, τότε στεγαζόταν αυτό στην Κτηματική Τράπεζα, στην Πανεπιστημίου, να μπαίνω στις εφτάμισι, να μένω στο Χαλάντρι, να μπαίνω στις εφτάμισι και να φεύγω από 'κει εννιάμισι, δέκα, χωρίς υπερωρίες, χωρίς τίποτα, βεβαίως. Διότι όταν πήγα εγώ,

βρήκα τέσσερις υπαλλήλους, ο ένας μετατέθηκε, μετατέθηκε... Μετεπήδησε στην Κτηματική Τράπεζα, έφυγε. Τον χάνουμε τον έναν. Η άλλη, στην οποίας το πόδι είχα πάει εγώ, για έξι μήνες ήταν κοντά μου, παντρεύτηκε και παραιτήθη. Και ήτανε και ο πατέρας του σημερινού μου ανιψιού που παντρεύτηκε μια ανιψιά μου, του Ρούλη ο πατέρας, τον οποίον απέλυσαν. Και μένω με τα τέσσερα γραφεία και να είμαι μόνη μου. Την τρέχουσα δουλειά την έβγαζα, μια συγκεκριμένη δουλειά δεν μπορούσε να βγει. Οι διοικητικοί απολογισμοί, δηλαδή στις εβδομήντα οχτώ παιδοπόλεις που είχε τότε η Βασιλική Πρόνοια. Το κάθε ένα παιδί, είχε χιλιάδες παιδιά, το κάθε παιδί είχε την καρτέλα του. Πότε αρρώστησε, πότε μπήκε στο σχολείο, τι βαθμούς πήρε. Κάθε μήνα ερχόντουσαν διοικητικοί απολογισμοί κι έπρεπε αυτά να περαστούνε στις καρτέλες τους. Αυτά ήτανε χρονοβόρα. Εγώ δεν είχα χρόνο να κάνω τέτοια πράγματα. Και όσο ήτανε η κυρία που έφυγε, που πήγα στο πόδι της, έλεγε «*Ήρθαν διοικητικοί απολογιστικοί, παιδιά, εμένα για δέκα μέρες με χάνετε.*» Έκανε μόνον αυτό! Δεν μπορούσε να κάνει τίποτε άλλο. Και οι υπόλοιποι βγάλαμε τη δουλειά. Εννοούσανε ντε και καλά να κάνω και αυτό! Ε, κάποια στιγμή... Παρ' όλα αυτά, έλεγα η κακομοίρα, άσε να δω που θα βγει αυτό το πράγμα. Έγινε μια ιστορία και ψάχνανε τον κύριο τάδε, τι έγινε στην τάδε παιδόπολη. Όταν μου ζητάει ο τμηματάρχης μου «*Φέρτε μου την καρτέλα*» λέω «*Μην την ψάχνετε, δεν πέρασα καμιά αλλαγή!*» «*Μα...*» λέει «*...είναι δουλειά σας!*» Λέω «*Όχι, δεν είναι δουλειά μου, εδώ ήμασταν τέσσερις κι έχω μείνει μία! Την τρέχουσα δουλειά τη βγάζω, διοικητικοί απολογισμοί, όχι!*» «*Α!...*» λέει «*...θα σας αναφέρω στο Γενικό..., στο Γενικό Γραμματέα!*» τι ήταν τότε ο Αγγελής, υποδιοικητής της Κτηματικής Τράπεζας, τότε. Άλλος ένας, Παναγία μου...! Ο τμηματάρχης μου, άστα να πάει στο καλό, δεν το συζητώ. Αλλά να μην έχω κι έναν άνθρωπο να συνεννοηθώ πιο πάνω! Με «*καρφώνει*» ότι εγώ δεν βγάζω τη δουλειά, διότι φεύγω και δεν δουλεύω. Ο ίδιος ο τμηματάρχης ήξερε, όλοι φεύγαν στις δυόμισι. Εγώ έμενα εκεί, ερχόταν αυτός στις έξι, με εύρισκε εμένα εκεί που δεν είχα φύγει το μεσημέρι, έφευγε στις οχτώ, με άφηνε εκεί, και εγώ έφευγα στις εννιάμισι, δέκα, ανάλογα. Και ξαφνικά με καλεί μέσα ο Αγγελής και μου λέει «*Δεν μου λέτε, σας παρακαλώ, η δουλειά σας γιατί δεν βγαίνει;*» Λέω «*Η δουλειά βγαίνει! Μια συγκεκριμένη δουλειά δεν μπορεί να βγει γιατί είναι χρονοβόρα!*» Μου λέει «*Ο προϊστάμενός σας μου είπε ότι δεν έρχεστε το απόγευμα!*» Λέω «*Δεν ξέρω πώς το εννοεί ο προϊστάμενός μου το απόγευμα, αλλά εγώ έρχομαι στις εφτάμισι το πρωί ως τις εννιάμισι το βράδυ, ο Προϊστάμενός μου το ξέρει, γιατί έρχεται, με βρίσκει εκεί, με αφήνει εκεί, τώρα, αν εσείς...*» λέω «*... νομίζετε ότι εγώ πρέπει να φέρω μια γκαζιέρα και ένα ράντζο και να μεταφέρω τα πολιτικά μου δικαιώματα στην Κτηματική Τράπεζα, ευχαρίστως να το κάνω!*» «*Δεν ξέρω...*» μου λέει «*... είστε πάρα πολύ αυθάδης, και σας παρακαλώ αυτή ή δουλειά πρέπει να βγει!*» Λέω «*Κι εγώ θα σας πω ότι αυτή η δουλειά δεν θα βγει!*» Εγώ τώρα έχω ανάγκη για δουλειά. Περιμένω να γίνει διαγωνισμός της Τράπεζας, αλλά πότε; Αλλά δεν αντέχω πια. Ενάμισι χρόνο είχα παραλογίσει. Και μια μέρα... Α! Πήγα και είδα τον Αγγελή και είπα «*Θέλω να σας μιλήσω.*» Αφού έγινε το νταβαντούρι την προηγούμενη, λέω κάτσε, μωρέ, πάω να του εξηγήσω του ανθρώπου. «*Θέλω να σας μιλήσω.*» Και μου λέει «*Δεν χρειάζεται να μου πείτε τίποτα, έχω εμπιστοσύνη στον τμηματάρχη μου! Πηγαίνετε.*» Α, λέω, έτσι είσαι; Παίρνω μία κόλλα χαρτί «*Κύριοι, διά της παρούσης υποβάλλω την εκ της Υπηρεσίας παραίτησίν μου, Μετά τιμής Αδαμαντίδου*» Πάω την αλληλογραφία, αυτό κάτω, κάτω, γιατί η αλληλογραφία έμπαινε, λέει, με τη σειρά τάδε, με τη σειρά δείνα, εφτά, οχτώ λογίων πράγματα,

έπρεπε να είναι με άψογη σειρά. Έτσι κι αυτό πήγαινε εκεί, ήτανε θανάσιμο αμάρτημα. Μία τρέλα ήταν εκεί μέσα, δεν ξέρω. Τα πήρε παραμάσχαλα ο τμηματάρχης, μου λέει «*Τον κεραυνόν εις φάκελλον [ακατάληπτο] κεκλεισμένον, όταν τον πας μέσα, ε;*» Τον πήγε και βλέπω αργεί να 'ρθει, αργεί να 'ρθει, ομμμμ... Εν τω μεταξύ εγώ την προηγουμένη μιλάω στον αδελφό μου και του λέω «*Εγώ αύριο...*» και στον πατέρα μου και στη μάνα μου, αλλά πάντα δίναμε λογαριασμό στο μεγάλο αδερφό, ότι εγώ αύριο δίνω την παραίτησή μου απ' τη Βασιλική Πρόνοια. Μου λέει «*Γιατί, βαρέθηκες να δουλεύεις;*» «*Όχι, αλλά είναι έτσι κι έτσι...*» Μου λέει «*Εγώ θέλω να 'ρθω να το διαπιστώσω...*» Του λέω «*Μπορείς να 'ρθεις όποτε θέλεις. Εγώ αύριο την παραίτηση τη δίνω.*» Την άλλη μέρα, λοιπόν, [Γελάει] η παραίτησή μου έχει πάει ήδη μέσα, έχει γυρίσει ο προϊστάμενός μου και βλέπω τον αδερφό μου έρχεται στο γκισέ μου και μου λέει «*Τώρα πού είναι αυτός να πάω να τον δω τον μεγάλο!*» Λέω «*Δίπλα.*» Αλλά εγώ δεν μπορώ να δω γιατί είναι ο κλητήρας ανάμεσά μας, έχει ένα κουβούκλιο. Και κάποια στιγμή... Η Κτηματική Τράπεζα, σαν όλες τις τράπεζες, όπως έχει ένα μακρινάρι έχει ένθεν και ένθεν τα γκισέ. Και είναι χιλιάδες κόσμος, βέβαια, που δουλεύει. Και ο Αγγελής είναι σε ένα υπερυψωμένο πράγμα εκεί και επιβλέπει. Και ακούω ένα καυγά...! Τον εξόργισε, επειδή ήξερα ότι ο αδερφός μου είναι πολύ νευρικός και ήξερα τον άλλον τι πράμα είναι, του λέω «*Κοίταξε, επειδή θα αντιμετωπίσεις αυτό, φρόντισε να είσαι ψύχραιμος. Ας τον να πει, εγώ σου έχω πει όλη την αλήθεια, δεν σου λέω ψέματα και αν σου αμφισβητήσει αυτά που θα του πεις, θα με φωνάξεις. Να 'ρθω να τα πω εγώ και να καλέσω και τον άλλον μέσα! Δεν θα σε αφήσω...*» του λέω «*... εσένα ακάλυπτο, αλλά κράτα την ψυχραιμία σου.*» Ακούω, λοιπόν, τον Αγγελή να φωνάζει, να φωνάζει κι ένα μουρμουρητό από κάτω. Βλέπω όλα..., εγώ δεν βλέπω τίποτα, αλλά τα παιδιά που είναι στα γκισέ έχουν σηκωθεί όλοι... Σου λέει «*Τι γίνεται;*» Ο Αγγελής τόσος, ο αδερφός μου θηρίο. Κάποια στιγμή γίνεται ησυχία. Λέω «*Μαχαιρώθηκαν! Παναγία μου...*» Λέω «*Σκοτώθηκαν!*» Λέω στον κλητήρα «*Πήγαινε μέσα, παιδί μου, να δεις τις γίνεται!*» Μου λέει «*Κάθονται και οι δύο και μιλάνε! Και ο Αγγελής...*» μου λέει «*... κρατάει ένα φύλλο χαρτί στο χέρι του.*» Ωχ, λέω η παραίτησή μου! Κάποια στιγμή τελειώνει όλο αυτό, βλέπω τον αδερφό μου κάτωχρο, κίτρινος, σαν αν είχε ίκτερο. Σκύβει στο γκισέ και μου λέει «*Αδερφή, ενάμισι χρόνο σ' αυτό το θηριοτροφείο δουλεύεις;*» Λέω «*Την άρπαξες και συ την "ρομπαρτζίτα" σου!*» «*Δεν θέλω να σου πω...*» μου λέει «*... τίποτε άλλο, θα τα πούμε στο σπίτι...*» φεύγει. Εγώ τρώγομαι όμως τώρα, περιμένω να δω τι θα γίνει. Εγώ έχω δώσει παραίτηση, κάποιος πρέπει να μου πει κάτι. Ο προϊστάμενός μου έχει σκύψει το κεφάλι του κάτω και ως την ώρα που ήρθε, για πρώτη φορά εγώ φεύγω η ώρα δυόμισι. Μεγαλούρησα! Πήρα τις τσάντες, δεν λέω σε κανέναν τίποτα, είπα «*Γεια σας, καλή όρεξη!*» και σηκώνομαι και φεύγω. Πρώτη και καλύτερη! Πάω σπίτι μου να δω τι γίνεται. Λέει ο αδερφός μου «*Βρε παιδάκι μου...*» μου λέει «*... τι είναι εκεί μέσα; Μασονία είναι, τι είναι;*» Λέω «*Ο,τι ξέρεις, ξέρω!*» Εγώ με το ζόρι, γιατί είχα πάθει και δύο νευρικές κρίσεις, έπεσα κάτω, πάγωσε το σαγόνι μου, να τρέχουν τα μάτια μου, και να, να θέλω να μιλήσω και αυτό να είναι επόμενο, να μην μπορώ. Είχαν σπάσει τα νεύρα μου, δεν άντεχα. Γιατί δούλευα που δούλευα, αναγνώρισέ το μου, μωρέ, αν μη τι άλλο. Ούτε παραπάνω πλήρωνες ούτε τίποτα. Ε, μη θέλεις και να πάρεις και ρέστα! Βέβαια, απ' την Κτηματική Τράπεζα, εγώ δεν το διαπίστωσα αυτό καθόλου, δεν μπορώ να τον αδικήσω τον άνθρωπο, η γνώμη τους ήταν ότι ο προϊστάμενός μου κάτι άλλο ήθελε. Και βλέποντας ότι δεν... , γιατί ρωτούσε «*Με ποιανού μέσον ήρθε αυτή*

εδώ!» Γιατί ερχόντουσαν από τις Κυρίες των Τιμών, γνωστοί, ερχόντουσαν από τον Βασιλικό Σύμβουλο που ήταν ο Πεσματζόγλου, ο δικηγόρος... Ήτανε μια, πραγματικά, ένα είδος Μασονίας ήτανε όλο αυτό το πράμα. Κι έψαχνε αυτός να δει, εγώ τι πλάτες έχω. Κανείς δεν ήξερε τίποτα. Μ' έβλεπε και μένα πώς ήμουνα, δεν τολμούσε να ξανοιχτεί, γιατί σου λέει κατά πού πάω, και μην ξέροντας αν έχω εγώ άνθρωπο από πίσω που θα 'παιρνε πόδι, δεν τολμούσε. Τώρα, τι άλλο είχαν δει όλοι αυτοί, γιατί ως ζώνον όρθιο ήμουνα, τι βλέπανε, δεν ξέρω, αλλά εγώ δεν είδα απολύτως τίποτα, λέω δεν παίρνω το κρίμα στο λαιμό μου.

01:32:28 - Η πρόσληψη στην Εθνική Τράπεζα.

(ΣΑ) Έφυγα, δίνω εξετάσεις το Μάρτιο στην Εθνική Τράπεζα, ήμασταν τεσσερισήμισι χιλιάδες, μας είχε κάνει, θυμάμαι τότε, στα ΝΕΑ, ο Ψαθάς χρονογράφημα. Και οι περισσότερες ήμασταν με τις ποδιές. Πολλά παιδιά δεν είχανε καν ρούχα να βάλουνε. Κι έλεγε «Ποιές χήρες...» λέει «... έχουν μαζευτεί εδώ;» Ήμασταν στην... ε,ε,ε,... πώς τη λένε την εμπορική σχολή στην Πατησίων;

(Αντρική φωνή) ΑΣΟΕΕ;

(ΣΑ) ΑΣΟΕΕ. Πώς τη λένε;

(ΒΣ) Ανωτάτη Εμπορική.

(ΣΑ) Ανωτάτη Εμπορική Σχολή, καλά το είπατε. Ναι. Και δίναμε, δι' όλης της ημέρας, αλλά ήμασταν μαζεμένες όλες κατά γράμματα. Από πέντε γράμματα την κάθε φορά. Τεσσερισήμισι χιλιάδες και οι θέσεις ήτανε εξήντα. Επειδή όμως ήταν πάρα πολύς ο κόσμος, δηλαδή, ποιος θα καθότανε τώρα, γραπτά που ήτανε γλώσσα, έκθεση, μαθηματικά, τι άλλο δώσαμε, δεν θυμάμαι. Πόσο καιρό να δουλεύανε αυτοί οι έρμοι, τεσσερισήμισι χιλιάδες ανθρώπους να τους τσεκάρουνε, για να βγάλουν αποτελέσματα; Οπότε τι κάνουν; Βάζουν προκριματική τη γλώσσα. Και θυμάμαι ότι τα αγγλικά μου, μ,μ,μ,μ.... ήταν και δεν ήταν. Και δίνουμε προκριματική τη γλώσσα και όσες περάσουμε, περάσαμε!

(ΒΣ) Την ξένη γλώσσα.

(ΣΑ) Την ξένη γλώσσα! Θυμάμαι ότι μας δώσανε να μεταφράσουμε ένα κείμενο του Θουκυδίδη² μεταφρασμένο ελληνικά, πάλι ένα κείμενο του Θουκυδίδη, «Τα αίτια της πτώσης της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας»! ² «Merde», «Merde»! Και θυμάμαι τη λέξη που δεν ήξερα. Η τελευταία, τελευταία λέξη και την τελευταία δεν ήξερα. Λέω δεν θα την αφήσω έτσι. Έπεσε εξ αιτίας της διαφθοράς. Της εσωτερικής διαφθοράς της. Πώς τη λένε τη διαφθορά; Δεν την ήξερα. Ούτε την είχα δει ποτέ! Ό,τι άλλο είχε τύχει μέσα, λοιπόν, περιφραστικά, αν δεν ξέρω τη λέξη, αυτά, δεν θ' αφήσω κενό πουθενά! Ε, τώρα τη διαφθορά τι περιφραστικό να βρω να πω; Το μόνο που μου ήρθε το «μαλίζ», κακία. «Full stop dash» αυτό είναι, τελείωσε. Περνάμε εφτακόσιες. Ήμουνα στις εφτακόσιες, η φιλενάδα μου η Νανά δεν περνάει, και υποτίθεται ότι αμέσως μετά θα δώσουμε έκθεση και μαθηματικά. Αλλάζει η διοίκηση της Τράπεζας, διότι έφευγε ο..., ένας Κυριακόπουλος ήτανε, και ερχότανε ο Χέλμης. Εγώ, όταν άκουσα πολιτικός στη διοίκηση της

Τράπεζας, λέω «Δεν έχω μέσον., χάθηκα.» Έτσι μου 'ρχόταν μην πάω καν να δώσω. Και το οφείλω στη μάνα μου, η οποία έλεγε «Εσένα να μην σε νοιάζει. Πολιτικός, ξεπολιτικός. Εσύ άμα πας και γράψεις, να μην σε νοιάζει!» Όσο να γίνουν, όμως, όλες αυτές οι αλλαγές, φτάσαμε Ιούνιο. Ιούνιο, Ιούλιο. Ιούλιο, τέλη Ιουλίου δώσαμε εξετάσεις. Από τον Μάρτιο. Όλα αυτά ήταν αγωνία βέβαια, τι θα κάνουμε, τι θα κάνουμε. Έρθε η ώρα να δώσουμε εξετάσεις, θυμάμαι, ο τίτλος της εκθέσεως ήταν, [Παύση] «Ουδέν κάλλιον ανθρώποις, ως η τάξις...» κάτι τέτοιο. Άλλα, αντ' άλλων, τι να γράψεις, ξερό πράγμα. Τέλος πάντων φαντάζομαι ότι δεν... απλώς μένουν δομημένο το κείμενο, φαντάζομαι ότι θα είδανε, κι αν ξέρεις συντακτικό κι αν ξέρεις γραμματική, όχι ... τι άλλο θα ήθελε η Τράπεζα; Έρθαν και τα μαθηματικά. Μ,μ,μ... Μίξεως και κραμάτων ήταν ένα... Λέω της πλαϊνής μου της μαθήτριας Νίκη Λουκίδου, ώρα της καλή, η οποία ήτανε σαΐνι στα μαθηματικά. «Νίκη, αυτό...!» Μου λέει «Όλως τυχαίως. Στέλλα, έριξε μια ματιά στα μαθηματικά χθες το βράδυ στο βιβλίο, και δεν ξέρω πώς...» λέει «... είδα τα κράματα και λέω κάτσε μωρέ να τα θυμηθώ!» Μου κάνει κάτι καγκελάκια τέτοια, να το δω. «Το ξέρω...» μου λέει «... δεν είναι τίποτα...» Λέω «Τι είναι;» «Τίποτα...» μου λέει «... το δεκατέσσερα διά εφτά, ή το δεκατέσσερα διά δύο εφτά, κάπως έτσι είπε, και κάναμε, λέει τα καγκελάκια αυτά, τελείωσε αυτό είναι!» Και το άλλο ήταν ένα των τόκων. Εντάξει, λίγο ως πολύ οι τόκοι, τους τόκους τους είχα στο μυαλό μου. Και περιμέναμε τα έρημα. Κάποια στιγμή βγήκαν τ' αποτελέσματα, περνάμε, και πρέπει να πάμε στο, στο κτίριο του..., του..., της παλιάς Τραπεζής Αθηνών, να εξασκηθούμε στη γραφομηχανή.

01:37:18 - Η συνάντηση με τον πρώην προϊστάμενό της

(ΣΑ) Κατεβαίνω λοιπόν, εγώ, την Πανεπιστημίου και απέναντί μου βλέπω τον παλιό μου τον προϊστάμενο, τον Αγγελή, από την Κτηματική, ν' ανηφορίζει την Πανεπιστημίου. Λέω «Τώρα αυτού του λένε καλημέρα, του λένε καλησπέρα, τι κάνουμε;» Τον βλέπω ότι με κοιτάει από μακριά, περνούσε σε δύο μέτρα απόσταση και γυρίζει το κεφάλι του αλλού. Λέω «Ωραία, τώρα θα δεις.» Λέω «Καλησπέρα σας, κύριε Αγγελή! και προχωρώ εν τω μεταξύ. «Δεσποινίς Αδα...» τότε υπήρχαν ακόμη δεσποινίδες, «Δεσποινίς Αδαμαντίδου...» [Γελάει] Γυρίζω πίσω, μου λέει «...έχω μάθει...» γιατί όταν βγήκαν τ' αποτελέσματα, δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα. Και μία κοπέλα από την Κτηματική πήρε την εφημερίδα, δεν τον χώνευαν και τον αμέσως προϊστάμενό μου, και μπαίνει μέσα στην Υπηρεσία μου την παλιά και λέει «Παιδιά, η Στέλλα η Αδαμαντίδου πέτυχε στην Τράπεζα, και μάλιστα με πάρα πολύ καλή σειρά! Στις εξήντα, τριακοστή έκτη!» «Και γυρίζω...» μου λέει «...να δω τον Στρούμπο και ο Στρούμπος είχε το κεφάλι κάτω.» Ε, είπαν αυτές δυο κουβέντες, κάποιες κυρίες ήταν εκεί, είπαν δυο καλές κουβέντες, ok. Προφανώς το πληροφορήθηκε κι ο Αγγελής, δεν ξέρω πώς... Μου λέει «Έχω μάθει τα ευχαριστά σας! Μπήκατε στην Εθνική Τράπεζα!» [Τον μιμείται χαμηλώνοντας τη φωνή της] Ε. πολύ προσηνής, έτσι πολύ γλυκός. Λέω «Ναι!» «Πολύ μεγάλη τύχη, δεσποινίς Αδαμαντίδου...» «Και ικανότητα, κύριε Αγγελή!» «Ω, ναι! Δεν έχω καμμίαν αντίρρηση! Βεβαίως, βεβαίως! Και ήθελα να σας πω το εξής: Επειδή μου φτάσανε κάποιες πληροφορίες ότι αυτόν τον ενάμισι χρόνο που μείνατε μαζί μας, θέλετε να τον διαγράψετε απ' τη ζωή σας.» Το 'χα πει! Και το 'χα πει σε κάποιον στην Κτηματική,

του οποίου ο Θεός ήταν προσωπάρχης στην Κτηματική και με τον Αγγελή που ήταν υποδιευθυντής τα λέγανε. Και προφανώς από 'κει το πληροφορήθηκε, απ' τον Ευαγγελινό. Λέω «Ναι, πραγματικά, έτσι το είπα και το εννοώ!» Μου λέει «Έχετε και ενάμισι χρόνο ένσημα του ΙΚΑ.» Λέω «Και τι με νοιάζει εμένα;» Μου λέει «Αυτά, ίσως κάποια στιγμή θα πρέπει να τα χρειαστείτε. Να τα αναγνωρίσετε στην Τράπεζα.» Λέω «Δεν νομίζω!» «'Αστε με...» μου λέει «... να ξέρω καλύτερα, και θέλω να σας πω ότι όποτε τα χρειαστείτε ή ό,τι χρειαστείτε απ' την παλιά σας την Υπηρεσία, μην διστάσετε να το ζητήσετε. Και, επίσης, αν χρειαστείτε κάποια, συστατική επιστολή για την Εθνική Τράπεζα για το διορισμό σας, πολύ ευχαρίστως εγώ θα υπέγραφα μία.» Λέω «Σας ευχαριστώ, ήδη έχω τρεις και τις έχω ήδη καταθέσει.» Τα του γυμνασιάρχου μου του Παπαδάτου, της Νικολοπούλου και του Νοτάρη. «Είχα πάρει [Ακατάληπτα], εντάξει, τα έχω κανονίσει.» Και έφυγα..., δηλαδή έκανα ωραίο διάλειμμα μέχρι και τον Ιούλιο και θυμάμαι 8 Αυγούστου του '58 έχω διοριστεί.

01:40:31 - Αναζήτηση εργασίας πριν διοριστεί.

(ΣΑ) Πριν όμως, όταν έψαχνα ακόμα για δουλειά και πριν, γιατί λέμε τώρα ότι έχουμε ανεργία και ανεργία και ανεργία... η ανεργία η τότε ήταν ανεργία. Κι εκεί δεν είχες και κανέναν για ν' ακουμπήσεις. Τώρα έχεις τον παππού, τη γιαγιά, τη σύνταξη, το δεν ξέρω 'γω τι, τότε δεν είχε κανείς απολύτως τίποτα. Ποιός να σου δώσει. Θυμάμαι ότι πήγα, τότε ήταν ο Τσιτσόπουλος και ο Κατράτζος. Ο Τσιτσόπουλος μετά έγινε «Ατενέ», τώρα έκλεισε. Απ' ότι θυμάμαι πήγα και βρήκα τον υπεύθυνο και είπα «Δεν θέλω, δεν θα κάνω καριέρα σαν πωλήτρια, αλλά ήθελα να βγάλω το χαρτζιλίκι μου.», 'Ένα ζευγάρι παπούτσια η έρημη... Λέω, με τα φουστάνια δανεικά τα βολεύω, με τα παπούτσια τι να κάνω. Όλοι είχανε κάτι ποδάρες τόσες! Εγώ ήμουνα στα βαφτιστικά, 35, 36. Μου λέει «Τι γνώσεις έχετε;» Λέω «Τέλειωσα το σχολείο...» «Μιλάτε...» λέει «... και γλώσσα;» Λέω «Κάτι σκοτώνω...» «Δεν μπορώ...» μου λέει «... να σας πάρω, έχετε, έχετε προσόντα.» Λέω «Εγώ δεν ζητάω να χρησιμοποιήσω τα προσόντα μου, πωλήτρια είμαι, βρακάκια θα πουλάω, μπλουζάκια θα πουλάω, τι!» «Όχι...» μου λέει «... γιατί εμείς παίρνουμε όλες του δημοτικού τις πωλήτριες, αν εσείς έχοντας τέτοια προσόντα μεθαύριο, που θα σας έχω προσλάβει, θα μου ζητήσετε να πάτε στο λογιστήριο, θα πάτε σε μια διοικητική δουλειά του καταστήματος, εγώ τι θα κάνω;» Λέω «Να σας υπογράψω ένα χαρτί που δεν θα ζητήσω τίποτα; Θέλω για λίγον καιρό...» Του εξήγησα, ότι θέλω να δώσω εξετάσεις στην Τράπεζα κι έλεγα «Θα πετύχω, δεν θα πετύχω...» αλλά για το χαρτζιλίκι μου. Μου λέει «Δεν μπορώ.» Πάω στον Κατράντζο. Ακριβώς το ίδιο πράγμα! Λέω θα κρύψω λόγια. Γιατί όπου θα πάω αλλού..., θα λέω «Δημοτικό!» Και θα μιλάω, θα λέω την «οδός», την «δεσποινίς» μπας και τους ξεγελάσω κιόλας... Να μπω κάπου, να πάρω μια δεκάρα. Και θυμάμαι τότε, ήτανε ο μισθός της Τράπεζας, αλλά και στα καταστήματα, εννιακόσιες εξήντα δραχμές καθαρές το μήνα, «βρόμικες» χίλιες διακόσιες. Αυτά ήταν για όλους! Ήτανε ένας μισθός που ήτανε για όποιον προσλαμβάνεται, όπου προσλαμβάνεται. Μετά, πώς τα κάνανε, πώς τ' ανακατέψανε, που βρίσκουν άκρη τώρα... Δεν ξέρω. Εμ..., και πήγα και σε..., δεν θυμάμαι πώς τον λέγανε αυτόν, που έκανε και διάφορες..., στην Κολοκοτρώνη, υπήρχε ένα δισκάδικο, ένα δισκοπωλείο. Και πήγα και 'κει να ζητήσω δουλειά, η κακομοίρα. Κι εκεί είχα αποφασίσει να πω

ότι είμαι του δημοτικού! Αμ εκεί, το τι δεν μου ζήτησε... Αυτός είδε, ο από κάτω... ήτανε δυο κοπελίτσες, με κοντά φουστανάκια, ανεβαίνανε σε κάτι σκάλες, καθόντανε τα αγοράκια από κάτω και χαζεύανε... Κάπως έτσι, πήγα εγώ τώρα με μία αλογοουρά δεμένη μ' ένα σπάγκο, σοσόνια πράσινα και μαύρα, πώς τα λένε, παπούτσια ίσια... Τι να με κάνει εμένα ο άνθρωπος...[Γελάει] Να με βάλει πού; [Γελάει] άρχισε, λοιπόν, αυτός «*Τι προσόντα έχετε;*» Είπα «*Οχτατάξιο γυμνάσιο.*» Μάλιστα. «*Ξέρετε αγγλικά;*» «*Κάτι λίγα.*» «*Ξέρετε γαλλικά;*» «*Κάτι λίγα.*» «*Ξέρετε γερμανικά;*» Λέω «*Ακούστε κύριε, αν ήξερα τρεις ξένες γλώσσες δεν θα ερχόμουνα να πουλάω δίσκους. Θα είχα πάει στην Ξένη Αποστολή και θα έπαιρνα εφτά χιλιάδες δραχμές το μήνα! Χαίρετε!*» Θύμωσα κι εγώ! Μετά πήγα σε ένα άλλο... δηλαδή έψαχνα να βρω μια δουλειά..., όποια να 'τανε, δεν με ενδιέφερε. Δεν μπορούσα να βρω δουλειά. Ήταν, ήταν τραγικό... Και όταν βγήκε στη μέση αυτό της Βασιλικής Πρόνοιας, το θεώρησα καταπληκτική τύχη, παρ' ότι ήταν δύσκολα, ήτανε.. Αλλά αν δεν, δεν μου φερόντουσαν όπως μου φερόντουσαν, εγώ θα μπορούσα κι ακόμα εκεί να μείνω. Υπάρχει ακόμα, έχει γίνει «*Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας*» λέγεται τώρα, υπάρχει ακόμα. Γιατί χρειάστηκε κάποια στιγμή να βρω το «*ήτα*» μου! Τα ένσημά μου!

(ΒΣ) Είχε δίκιο ο Αγγελής...

(ΣΑ) Είχε δίκιο ο Αγγελής... [Γελάει] Ε,ε, πήγα και τα ζήτησα, κάπου στην Υπατίας ήτανε τότε, πού την πήγανε ούτε ξέρω αυτή την υπηρεσία, και πήγα η κακομοίρα, την βρήκα αυτήν, ήρθε, διορίστηκε μετά από 'μένα, εγώ όταν έφυγα την άφησα εκεί, η Βαριβοριώτου... Κατέβηκε η καημένη, μου λέει «*Με βάζεις, με βάζεις τώρα να κατέβω στο υπόγειο να ψάχνω, να γίνω μες τη σκόνη!*» Λέω «*Πήγαινε και βρες ενάμιση χρόνος είναι αυτός...*» Και πράγματι τον αναγνώρισα, εκτός επικουρικής.

01:45:11 - Οι δυσκολίες που αντιμετώπισε στην Εθνική Τράπεζα Χαλανδρίου.

(ΣΑ) Μπήκα, λοιπόν, στην Τράπεζα και διορίστηκα στο Χαλάντρι. Το Χαλάντρι, «γαλέρα» κι εκεί. Αλλά τόσο ωραίο το περιβάλλον... Υπερωρία μηδέν. Δεκάξι ώρες, δώδεκα ώρες, ό,τι ώρα τελειώναμε! Τότε πουλιόντουσαν όλα τα οικοπέδα, τα αμπέλια των Μεσογείων, το αυτό, γινόντουσαν οικοπέδα. Εκατό δραχμές γραμμάτιο, εκατόν πε..., είχα πέντε χιλιάδες γραμμάτια, τα οποία έπρεπε σ' ένα πολύτυπο με εννιά φύλλα, να βάζω οχτώ καρμπόν... Μόνο για να βάλω τα καρμπόν ήθελα ένα πρωινό!

(Αντρική φωνή) Τι δουλειά έκανες;

(ΣΑ) Μια χαρά είμαι! [Γέλια] -Δεν ξαναγκρινιάζω ποτέ! [Γέλια] Και λέγαμε κι «ευχαριστώ» γιατί ήταν δυσεύρετες οι δουλειές, ομολογουμένως. Γι' αυτό λέω, δεν είναι μόνο τώρα. Πάντα ήμασταν, είχαμε πρόβλημα για, τουλάχιστον, για δουλειές. Όπου, λοιπόν, εκεί είχα έναν προϊστάμενο, μετά μου είπε το μυστικό, αλλά όταν πήγα, θυμάμαι, Χρηστάκης λεγότανε, Γιώργος Χρηστάκης. Χαλαντραίος κι αυτός, ο οποίος ήτανε αγέλαστος. Έλεγα, αν χρειάζεται να πάω να συνεννοηθώ μαζί του... Τον φοβόμουνα, Παναγία μου! Κι αυτός όταν έφυγε και πήγε, τον

μετέθεσαν, τον έστειλαν στην Κολοκοτρώνη, τελευταία 'μέρα που θα 'φευγε μου λέει «'Ελα εδώ να σου πω. Θα φύγω εγώ, θα 'ρθει καινούργιος. Δεν θα δείξεις ότι ξέρεις τραπεζική δουλειά. Δυο, τρία πράγματα ξέρεις.» «Αφού...» λέω «... δεν ξέρω δυο, τρία, ξέρω δέκα τρία!» «Δεν θα δείξεις...» μου λέει. «Γιατί καλέ;» «Γιατί...» μου λέει «... θέλω να σε πάρω εγώ, κι αν δείξεις ότι ξέρεις δέκα τρία αυτός δεν θα σ' αφήσει να φύγεις.» Ω,ω,ω! Λέω «Αυτό έπρεπε να μου το πείτε όταν ήσασταν εσείς εδώ! Τώρα που φεύγετε μου το λέτε;» «Ναι...» μου λέει «... αλλιώς δεν θα σε πάρω εγώ. Δεν θα καταφέρεις να 'ρθεις στο Χαλάντρι... ε,ε, στην Κολοκοτρώνη.» Λέω «Θέλω να 'ρθω στην Κολοκοτρώνη;» Λέω «Θα τον κοροϊδέψω.» Μου 'βαλε την ιδέα, και 'γω όταν πήγα να ζητήσω μετάθεση, δεν ζήτησα να πάω στην Κολοκοτρώνη, ζήτησα να πάω στο Κεντρικό Κατάστημα. Λέω «Σιγά που θα 'ρθω...» 'Ηξερα ότι μ' έβαζε και δούλευα σαν τον τρελό... Και μ' έπιασε ο Λαδόπουλος, ο επόπτης του Υπουργείου Εργασίας. Αυτός ερχότανε κάθε απόγευμα και είχαμε έξω τον κλητήρα μας, ο οποίος είχε ένα σφύριγμα συνθηματικό. Ο Λαδόπουλος έκανε περατζάδα. 'Ηξερε ότι εμείς δουλεύουμε συνεργεία απλήρωτα, δεν βάζαμε υπερωρίες. Τον είχαμε, λοιπόν, απ' έξω τον Αργύρη, κι ο Αργύρης, μόλις έβλεπε τον Λαδόπουλο, από Βάρσο μεριά να 'ρχεται, σφύριζε, τρέχαμε εμείς κλειδωνόμασταν στην τουαλέτα και έμενε μονάχα ο διευθυντής. Ερχόταν αυτός. Αυτός ήξερε ότι εμείς κρυφτήκαμε, αλλά τώρα να ψάχνει την τουαλέτα... Σου λέει «Τι θα κάνουνε, κάποια στιγμή θα βγούνε οι τυφλοπόντικες από 'κει μέσα... «Καφέ κερνάει ο διευθυντής;» Κέρναγε καφέ ο διευθυντής. «Λεμονάδα, πορτοκαλάδα;» Απ' τον Βάρσο ερχότανε. Και να λέω «Χριστέ μου, έχω αφήσει δουλειά πίσω... Τον διάολό του δεν φεύγει...» Κάποια στιγμή, τέλος πάντων, σκάγαμε εμείς, έφευγε αυτός, κατεβασμένα τα ρολά, το φως μέσα, βεβαίως, αναμμένο, δουλεύαμε μέχρι τις δέκα. Μια φορά βρήκαμε τον Σαλμά, θεός σωρέσ' τον πέθανε, τον βρήκαμε την άλλη μέρα το πρωί, κοιμισμένο. Στο γκισέ. Δεν είχε φύγει καθόλου. Και είχε περάσει όλη μέρα, όλη νύχτα και τον βρήκαμε το πρωί να κοιμάται στον γκισέ.

(ΒΣ) Ποιος ήταν αυτός;

(ΣΑ) Αυτός ήτανε, ο προϊστάμενος, είχαμε προϊστάμενο, διευθυντής, προϊστάμενος λογιστηρίου και αυτός ήτανε προϊστάμενος υπηρεσίας. Ε, δεν ήταν το παιδί να δουλεύει έτσι. Βέβαια, εξαιρετικός τραπεζίτης, βρέθηκε στη διοίκηση και έκανε εξαιρετική δουλειά, αλλά των παθών του τον τάραχο κι αυτός ο έρημος. Σου λέω, τον βρήκαμε να κοιμάται. Τέτοιο ένα πράγμα! Και θυμάμαι, επίσης, ότι είχαμε επιθεώρηση, όταν ερχόταν η επιθεώρηση τι πράγμα ήτανε... 'Έκανα όλη τη δουλειά του γκισέ, ήταν το συνάλλαγμα, ήταν η έκδοση επιταγών, εντολών, καταθέσεις ταμιευτηρίου, πληρώναμε και συντάξεις όταν ήταν η ώρα των συντάξεων, έγγραφα τα γραμμάτια, έγγραφα τη μεσημεριανή αλληλογραφία, για να πάνε στη Διοίκηση. Ούτε ξέρω, δεν τελείωνε αυτό το πράμα. Όπου, λοιπόν, έρχεται η επιθεώρηση και μαζί με όλο αυτό το τρελοκομείο, να πρέπει να γράφω κομμάτι, κομμάτι, την έκθεση της επιθεωρήσεως, ανάλογα με το πού έκαναν τον έλεγχο. Στο συνάλλαγμα, βρήκαμε αυτά, στις καταθέσεις, βρήκαμε εκείνο, στις χορηγήσεις, βρήκαμε κάτι άλλο. Αυτό, λοιπόν, έπρεπε να περάσει κι αυτό απ' τα δικά μου τα χέρια. Κάποια στιγμή, δεν ξέρω, αρρώστησα η κακομοίρα κι ανέβασα πυρετό. Τριάντα εννιά πυρετό, και η μάνα μου είναι στο σπίτι. Λέω, δεν μπορώ να μείνω στο σπίτι. Άλλη δακτυλογράφος δεν υπήρχε. 'Έπρεπε να είμαι εκεί. Πήρα ασπιρίνες, πήρα και μαζί μου ασπιρίνες, πήγα, είχαμε φτάσει, ήταν προς το τέλος η επιθεώρηση και έμεναν οι καταθέσεις, είχαμε δέκα χιλιάδες καταθέτες. Δέκα

χιλιάδες καρτέλες, τότε. Και να σκεφτείς, τους τόκους, τότε, που τους έβγαζε μετά το κέντρο μηχανογραφίας, τους βγάλαμε με το χέρι.

(ΒΣ) Με το χέρι.

(ΣΑ) Και έβγαζε μόνον ένας και ήτανε ο Σαλμάς. Γιατί είναι μεγάλη ιστορία! Δέκα χιλιάδες καρτέλες, με το χέρι να βγάλεις τόκους. Δηλαδή, σκοτωμός ήτανε! Πώς άντεχε αυτό το παιδί! Λέω «Παιδιά, έκλεισαν οι καταθέσεις;» «Όχι...» λέει «...έχουμε ένα πενηνταράκι, πενήντα λεπτά, μισή δραχμή.» Λέω «Παιδιά, να σας τη δώσω εγώ τη μισή δραχμή, βάλτε τη κάπου σε μια κατάθεση, εκεί χώστε τη...» Λέει «Δεν γίνεται. Η δραχμή πρέπει να βρεθεί!» Μισή δραχμή. Λέω «Παιδιά, πού θα τη βρούμε εμείς τη δραχμή, είστε στα καλά σας;» Είχαμε ήδη χτυπήσει δυο φορές όλες τις καρτέλες! Λέει «Ας χτυπήσουμε και μια τρίτη φορά!» Λέω «Παιδιά, έχω τριάντα εννιά πυρετό, έλεγχο δεν μπορείτε να κάνετε, άλλα αντ' άλλων θα βλέπω...» Ήταν χειμώνας, είχαμε σόμπα πετρελαίου, εμένα μου ανέβαινε πυρετός και είχα ρίγη, βγάζω τον συνάδελφο έξω, να έχω την πλάτη μου στη σόμπα... Ο συνάδελφος δεν είχε πυρετό ο δυστυχής, ούτε ρίγη. Άρχισε, λοιπόν, να γδύνεται και μένει με το φανελάκι! [Γελάει] Όλοι βεβαίως ήμασταν, δεν έλειπε κανένας. Ήταν ένα θέαμα τελείως παλαβό. Μηδέν πενήντα λεπτά, εκεί! Και εν τέλει έκλεισαν, η επιθεώρηση έκλεισε με πενήντα λεπτά διαφορά. Εκείνο το βράδυ τελειώσαμε στις δώδεκα και μισή. Εγώ δεν έχω τηλέφωνο να πάρω στη μάνα μου να της πω «Θ' αργήσω.» Ήτανε στον αδερφό μου, υπήρχε, σ' αυτό το κτήμα, τέλος πάντων. Ο αδερφός μου είχε τηλέφωνο αλλά πια ήταν περασμένη η ώρα, δεν μπορούσα να του πω «Αϊντε, τώρα, πήγαινε και πες στη μάνα μας ότι εγώ θ' αργήσω!» Και άντε τώρα θα τελειώσουμε, τώρα θα τελειώσουμε, πήγε η ώρα δωδεκάμισι, λέω «Ακούστε παιδιά, εγώ να πάω την Αγίας Παρασκευής, μετά τα «Σίδερα», στην ερημία του θεού, ώρα δωδεκάμισι, δεν πάω!» Λέει «Θα πάρουμε ταξί και θα σε πάμε στο σπίτι σου.» Ξεκινάμε, λοιπόν, με το ταξί απ' την πλατεία... [Γελάει] ... μόλις περάσαμε τα «Σίδερα» και... ένας αέρας...! Να κουνιούνται τα δέντρα, να κάνουν σκιές, άγριο τοπίο, βλέπω μια τρελή από απέναντι, μαντιλοδεμένη, από πάνω το παλτό, από κάτω η ρόμπα, από κάτω το νυχτικό! Τρέχει σαν την τρελή... Λέω «Παιδιά, αυτή είναι η μάνα μου...! Ου,ου!» Λέω του ταξιτζή «Μόλις τη φτάσεις, σταμάτα!» Να βλέπει τα δυο παιδιά, πω, πω να μας βρίζει, πού σε κρατάει... Ανοίγει η πόρτα του ταξί και μπαίνει μια γιαγιά Δέσποινα μέσα ... [Δυναμώνει τη φωνή της] «Δεν ντρέπεστε! Τι ώρα είναι αυτή! Ποιά υπηρεσία δουλεύει τέτοια ώρα!» Της λέω «Μη μιλάς, μπες μες στο ταξί... Την [Ακατάληπτο] τι την έβαλες στο κεφάλι;» «Λούστηκα, λουσμένη είμαι!» [Γελάει] Πήγαμε στο σπίτι... «Παιδί μου τι πυρετό έχεις;» Σαράντα είχα όταν γύρισα στο σπίτι, από το άγχος. Να μην βγαίνει πέρα όλο αυτό το πράγμα, ούτε την άλλη μέρα μπορούσα να μην πάω, διότι εκεί τελείωνε πλέον η έκθεση κι εγώ έπρεπε να την γράψω... Λέω «Παιδιά, βοήθεια! Δεν είναι πράγμα αυτό! Δεν μπορώ να κάνω Επιτάφιο, να περνάει απ' έξω ο Επιτάφιος, εγώ να σηκώνω το ρολό, με το κερί, να βγαίνω, αιντε «Αι γεναιαί πάσαι...», ξανά κάτω τα ρολά, μέσα συνέχεια.» Ε,ε,ε, ήτανε, όχι, Ανάσταση, Ανάσταση μας έδιωξε η ώρα έντεκα. Και μας είπε ότι «'Αντε, άντε, προλαβαίνετε Ανάσταση.» Ίσα, ίσα στο τσίμα, τσίμα. Τα μεσημέρια δυόμισι έπρεπε να φύγουμε. Φεύγαμε τεσσερισήμισι, πέντε. Έπρεπε να συμφωνήσουμε, τα συμφωνούσαμε όλα με το χέρι ήτανε συμφωνημένα. «Γεια σας κύριε Διευθυντά!» «Γεια σας παιδιά, φάτε κι ελάτε!» Ε, τώρα τεσσερισήμισι, «φάτε κι ελάτε», δηλαδή; Πότε «φάτε κι ελάτε»; «Φάτε κι ελάτε στις έξι.». Εμείς

ήμασταν πάλι εδώ, πίσω. Απ' τις έξι, ο θεός βοηθός, τι ώρα θα τελειώναμε; Δεν ξέρω ποιος το 'ξερε. Ούτε ο θεός δεν είχε ιδέα. Λέω «*Παιδιά, πραγματικά είναι κάτεργο.*» Αλλά οι καλές σχέσεις που είχαμε με τους συναδέλφους, οι καλές σχέσεις που είχαμε με τους προϊσταμένους μου, έλυνα όλα τα προβλήματα. Δηλαδή, θυμάμαι ότι είχαμε έναν πελάτη, δεν θυμάμαι και το επίθετο, πρέπει να είναι γνωστός, γιατί επιχειρηματίας ήταν κι είχε αυτοκίνητο και τον παρακαλούσαν τ' αγόρια τα.., δυο, τρία αγόρια που είχαμε στο κατάστημα, και 'γω έπαιρνα μαζί μου τις φιλενάδες μου. Χωρίς τις φιλενάδες μου δεν πήγαινα πουθενά! Η Νανά και η Τασία. Και νομίζω κάπου τις λέει εδώ μέσα. Ε,ε, βράδυ, η ώρα δέκα που τελειώναμε, τέλος πάντων, πώς τελειώναμε, εδώ ερχότανε, Στέλιο το μικρό του όνομα, δεν θυμάμαι το μεγάλο. Ερχόταν με τ' αυτοκίνητο, μας έπαιρνε και μας πήγαινε σε ένα ταβερνιό στο Πολύδροσο, να φάμε ένα κοψίδι, κάναμε παρέα. Δηλαδή, το, το κατάστημα ήτανε... πάρα πολύ αδελφωμένο. Και ο προϊστάμενος της Υπηρεσίας μας, ο υποδιευθυντής, ας το πούμε, ήτανε μία χαρά θεού. Ήτανε με το ανέκδοτο, με το..., και αυτό που συνήθιζε. «*Γαμώ το!*» Εγώ άκουγα. Ούτε «*Στον διάβολο*» δεν έλεγα τότε, και του 'λεγα «*Κύριε Μπελεζίνη μου, με το συμπάθιο, το λέμε αυτό...*» «*Ναι, καλά!*» Πάλι σε λίγο, ψωμοτύρι αυτό. Πάλι εγώ. «*Με συγχωρείτε κύριε Μπελεζίνη...*» Στο τέλος έλεγε «*Με συγχωρείτε!*» [Χαμηλώνει τη φωνή της ίσα να ακούγεται] «*Γαμώ το!*» «*Ε, λέω, θα σκάσεις αν δεν το πεις!*» Ήτανε χαριτωμένοι άνθρωποι. Και είχαμε κάνει πολύ ωραία ...

(ΒΣ) Παρέα.

(ΣΑ)... συνεργασία, να το πω.

(ΒΣ) Συνεργασία.

(ΣΑ) Δεν ζήτησα ποτέ από τον διευθυντή μου άδεια, ακόμα και τις πιο δύσκολες ώρες, όταν φύγαμε, ε, για πρώτη φορά έβγαινα από την Ελλάδα, πήγαμε στην Ιταλία να δούμε την αδελφή της μάνας μου, που ήτανε παντρεμένη εκεί, Πάσχα! Πώς να λείψεις Πάσχα από την Τράπεζα που γινόταν ο μαύρος χαμός. Και η μάνα μου «*Θα πεθάνουμε οι αδερφές και δεν θα ειδωθούμε!*» «*Εντάξει, θα ζητήσω άδεια, αλλά δεν θα μου δώσουνε, να φύγετε...*» λέω «*... να πάτε εσείς.*» Πάω στον διευθυντή μου με μισό στόμα... Μου λέει «*Πάσχα είναι, το ξέρεις!*» Λέω «*Το ξέρω...*» «*Ωραία...*» μου λέει «*...θα βγάλεις δυόμισι χιλιάδες γραμμάρια απ' τις πέντε χιλιάδες που 'χεις... Δυόμισι χιλιάδες γραμμάρια, θα βγάλεις όλη τη δουλειά, θ' αφήσεις άδειους φακέλους, στην κυρία που θα σε αντικαθιστούσε και θα φύγεις.*» Δυόμισι χιλιάδες γραμμάρια... Μόνο να περάσω το πολύτυπο, τρέλα μου 'ρχότανε.. Χιλιοπαρακάλεσα τον κλητήρα να με βοηθήσει τουλάχιστον, να μου βάλει τα καρμπόν! Να αφήσω άδειο φάκελο και θυμάμαι ότι μπήκαμε στο τρένο στις οχτώ το βράδυ, έτοιμα τα είχε η μάνα μου από το σπίτι, μπήκα στο τρένο κι έπεσα ξερή στο κάθισμα. Ήμουνα ξεπατωμένη, τελείως. Δεν μου είπε όχι, και μετά μου είπε «*Κακώς σου ζήτησα δυόμισι χιλιάδες γραμμάρια, τρία έπρεπε να σου βάλω, με την καψούρα που είχε να φύγεις ταξίδι, τρεις χιλιάδες γραμμάρια θα τα 'βγαζες.*» «*Ε,...*» λέω «*... είσαι ψυχοβγάλτης.*» [Γέλια] Ωραίος τύπος, πραγματικά, δεν μου 'κανε ποτέ παρατήρηση, δεν με μάλωσε ποτέ, δεν μου κακοφέρθηκε, όχι. Πραγματικά. Κι εδώ! Έχω καλές αναμνήσεις απ' την Τράπεζα.

01:58:26 - Η υπηρεσία της στο κεντρικό κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας.

(ΣΑ) Ε, τώρα μετά, όταν βρέθηκα στο κεντρικό κατάστημα, εκεί ήσOUNA πια μια μονάδα μέσα... Λέω «Είμαι ένας αριθμός.» Τις καρτέλες που χτυπούσαμε ήμασταν χίλια πεντακόσια, χίλιοι εφτακόσιοι άνθρωποι. Κάτω στο..., στη σάλα. Ένα νούμερο. Έως ότου να μπορέσω κι εκεί, εγώ δεν ήμOUNA και πολύ καλή στην, στο να προσαρμόζομαι στο ξένο, στο καινούργιο περιβάλλον. Ήταν πολύ δύσκολο. Αλλά, ευτυχώς κι εκεί βρήκα, βρήκα καλούς συνεργάτες. Ε, όταν γνωρίστηκα πια, εντάξει. Κι όταν κατάφερα και, απειλώντας, ότι αν δεν με μεταθέσετε απ' τον κισέ όπου δουλεύω είκοσι χρόνια ή θα τρελαθώ ή θα σκοτώσω! Και θα 'χετε το κρίμα στο λαϊμό σας. Γιατί θα 'ρχεστε στο φρενοκομείο και θα λέτε «*Το κακόμοιρο το κορίτσι, μας το 'λεγε και δεν το πιστεύαμε...*» ή θα έρχεστε στη φυλακή να μου φέρνετε σοκολάτες. Τότε δεν κάπνιζα, κιάλας. Κάντε τι θα κάνετε. Δεν μπορώ άλλο! Και έλεγα, ότι, πραγματικά, το εννοούσα. «*Είμαι βάρος για την Τράπεζα*». Γιατί! Γιατί αν στο γκισέ δεν έχεις νεύρα γερά, τσακώνεσαι συνέχεια με τον πελάτη. Ε, δεν είναι το καλύτερό σου. Μέχρι που η διπλανή μου ήξερε και μου 'λεγε «*Στέλλα, αυτός με τις μανσέτες που μπαίνει, δικηγόρος είναι, εσύ σκοτώνεσαι με τους δικηγόρους, σήκω φύγε, τον παίρνω εγώ. Πήγαινε να πεις καφέ.*» Δεν άντεχα πια. Και κάποια στιγμή φαίνεται φτούρησε, φοβήθηκαν οι άνθρωποι, δεν ξέρω... [Γέλια]

(ΒΣ) Τους πείσατε!

(ΣΑ) ... κι όταν ανέβηκα στη Νίκης, ναι, είπα, δεν είμαστε υπάλληλοι του ίδιου οργανισμού. Άλλο πράμα είμαστε εδώ. Κάτω ήτανε, θεός να φυλάξει. Και τότε ήτανε όλα πάλι με το χέρι. Πάλι με καρτέλες, οι Μπόροουζ οι μηχανές ήταν κάτι θηρία και για να πάρουν μπρος έπρεπε να τα χτυπάς, να χτυπάς ένα λεβιέ που είχε, να το χτυπάς με τη... Τώρα έχουνε τα κομπιούτερ και μια χαρά, έχουνε... Κατ' αρχήν έχουνε κλιματισμό! Ποιος κλιματισμός;

02:00:29 - Ήταν υπηρετούσε στο Χαλάνδρι υπέφερε από τη ζέστη γιατί η τζαμαρία ήταν στον ήλιο.

(ΣΑ) Εκεί στο Χαλάνδρι που είχα καταηλιού το..., το... τζαμαρία, πήγα κι έψαξα μες στην αποθήκη και βρήκα έναν σκουριασμένο ανεμιστήρα. Ούτε ανεμιστήρες δεν είχε. Τον έβγαλα, αυτός ήταν χαλασμένος ως προς τι. Δεν γύριζε. Φύσαγε προς μια μεριά. Ε, τον έβαλα στον γκισέ μου να χτυπάει επάνω μου. Ο παραδιπλανός μου, «*Μου πιάνει...*» λέει «... τον αγκώνα και...» Εντάξει, να τον βάλω κάτω. «*Όχι, γιατί μου 'ρχετε στο πόδι!*» «*Βρε παιδάκι μου, τόσα γραφεία μεσολαβούν!*» «*Όχι, έρχεται στο...*» Πού στο διάολο να το βάλω; Οπότε αναγκάστηκα και το 'βαλα κάτω απ' το δικό μου το γραφείο και με χτυπούσε ακριβώς στο πλευρό. Κι έλεγα «*Θα πάθω πλευρίτιδα;*» [Γελάει] Αλλά δεν άντεχα απ' τη ζέστη. Ήταν κάτι το τραγικό η ζέστη. Γιατί ήταν η τζαμαρία στον ήλιο. Κατακαλόκαιρο να είναι...

02:01:24 - Ενέργειες για να φύγει από το κατάστημα του Χαλανδρίου.

(ΒΣ) Δεν αλλάξατε υποκατάστημα;

(ΣΑ) Πήγα για καμιά δεκαριά μέρες μονάχα στο Σύνταγμα, γιατί ζητώντας να πάω στο κεντρικό, όταν πήγα στο Προσωπικό στη Διοίκηση και ζητούσα, γιατί έπρεπε να δικαιολογήσουν για ποιο λόγο θέλω να φύγω. Ευτυχώς ήταν, θεός σχωρέσ' τον, ο Μαυρογένης, ένας υποδιευθυντής Προσωπικού ο οποίος δεν ξέρω «έτεινε ευήκοον νου» και κατάλαβε ότι εγώ είχα πρόβλημα. Δεν ξέρω. Μου λέει «*Το κακό ξέρετε ποιο είναι; Στο Χαλάνδρι δεν ανεβαίνει κανείς. Πρέπει να βρω κάποιον εκεί στη γειτονιά, να τον στείλω στη θέση σας, για να μπορέσω να σας κατεβάσω εσάς κάτω. Εδώ μπορώ κάπου να σε τοποθετήσω. Αλλά εκεί δεν μπορώ ναβάλω άνθρωπο.*» Κάποια στιγμή μια Φιλοθεάτισσα βρέθηκε και την έστειλε άρον-άρον. Γιατί λέει «*Θα σημειώσω τ' όνομά σας!*» Λέω «*Κύριε Διευθυντά, πολλοί έχουν σημειώσει τ' όνομά μου, κανείς δεν με θυμάται!*» «*Όχι...*» μου λέει «*... σας δίνω το λόγο μου, θα σας θυμηθώ.*» Λέω «*Καλά...!*» Και με θυμήθηκε. Και μου λέει «*Δεν μπόρεσα να σας φέρω στο κεντρικό, λίγο δύσκολο ήταν, δεν το ξεχνάω, αλλά πηγαίνετε τώρα στο κατάστημα Συντάγματος.*» Κι ήταν η ανιψιά μου εκεί, δούλευε.

02:02:35 - Οι σχέσεις της με τους συναδέλφους στην Εθνική Τράπεζα του Χαλανδρίου. Οι ταβέρνες που επισκεπτόντουσαν.

(ΒΣ) Δηλαδή ήταν, οι συνάδελφοί σας στην Τράπεζα ήτανε Χαλανδραίοι;

(ΣΑ) Οι συνάδελφοί μου, ναι! Ήταν όλοι Χαλαντραίοι.

(ΒΣ) Και βρισκόσασταν και εκτός Τραπέζης;

(ΣΑ) Πολύ! Πολύ! Βρισκόμαστε, πηγαίναμε σινεμά μαζί, πηγαίναμε για ένα ποτήρι κρασί μαζί, όταν... Άμα δουλεύεις τόσες ώρες, κάποια στιγμή... Καλά κι οι δεσμοί γίνονται πολύ στενοί γιατί είναι η κακομοιριά σου εκεί, θέλεις κάπου να ξεσκάσεις, και το πιθανότερο ήταν να μαζευτούμε λίγο όπως ήμασταν, ο Στέλιος. Πώς τον λέγανε, μωρέ... Είχε κάτι οικοδομικές επιχειρήσεις αυτός... Του κάναμε ένα τηλέφωνο, τώρα ο άνθρωπος είχε δεν είχε διάθεση, του λέγανε «*Άντε, πάμε για κανένα κρασί; Έρχεσαι να μας πάρεις;*» Ερχόταν ο δυστυχής, μας φόρτωνε στο αυτοκίνητο και πηγαίναμε. Γιατί εγώ ήθελα και τις δυο μου τις φιλενάδες μαζί, γιατί δεν ήθελα όλο με τ' αγόρια, τι να κάνω μ' αυτούς; Ήταν, τις είχανε γνωρίσει, κάναν κι αυτές καλή παρέα, μια χαρά ήταν.

(ΒΣ) Και πού πηγαίνατε; Σε ταβέρνες;

(ΣΑ) Μια, δυο ταβέρνες τις οποίες δεν θυμάμαι καν και να σας πω, που δεν ήταν μες στο Χαλάνδρι. Πρέπει να ήταν ή προς Πολύδροσο... πού αλλού μπορεί να ήταν... Μες στο Χαλάντρι, Χαλάντρι, Χαλάντρι... «*Καλοζύμης*»; Ο Καλοζύμης είχε μια ταβέρνα, ένα ταβερνιό, κάτι... Εκεί

ίσως... Πέρασαν τώρα τόσα χρόνια, τα έχω ξεχάσει κιόλας... Πάντως, αλλ' αυτό δεν ήταν συχνό. Δεν είχαμε χρόνο. Ήμασταν τόσο κουρασμένοι με τόσες ώρες δουλειάς, που ήθελα να πάω στο σπίτι μου, να κάνω ένα μπάνιο και να πέσω να κοιμηθώ. Ήμασταν σε ειδική κατάσταση. Ήταν άθλιες και οι συνθήκες. Και της δουλειάς, γιατί δεν υπήρχε τεχνολογία καν...

02:04:26 - Η συνάντησή της με τον Παπαδάτο, όταν πια είχε προσληφθεί στην Τράπεζα.

(ΣΑ) Αχ! Κι είχε γίνει κι ένα πολύ ωραίο με τον Παπαδάτο. Ο Παπαδάτος ήξερε ότι εγώ ήμουν ατούρνος στα μαθηματικά. Ήξερε ότι θα δώσω εξετάσεις, όταν έμαθε λοιπόν ότι εγώ πέρασα και διορίστηκα στην Τράπεζα, ήταν πάρα πολύ φίλος με τον διευθυντή μου γιατί εκεί έβαζε τις καταθέσεις, ό,τι καταθέσεις είχανε, του πάρε δώσε με το σχολειό, έρχεται λοιπόν μια μέρα, πριν πει συγχαρητήρια, πριν πει οτιδήποτε «Δεν μου λες, σε παρακαλώ...» μου λέει «...πρόσθεση, αφαίρεση, διαίρεση με τι τα κάνεις; Με το χέρι;» «Όχι καλέ!» του λέω «Έχω μηχανάκι προσθαφαίρεσης, έχω πολλαπλασιασμό...» «Α! δεν κάνεις τίποτα με το χέρι! Τα κάνει το μηχανάκι! Α! Μπορώ να πάω τώρα να πω στον διευθυντή σου ότι υπήρξες μαθήτριά μου!» «Αμάν...!» του λέω «... καλέ, ρεζίλι των σκυλιών με κάνετε;» [Γελάει] «Εντάξει...» λέω «... δεν ξέρω μαθηματικά, μετράω με τα δάχτυλα ακόμα, τι να κάνω;» Δεν ξέρω κάπως... Και ακόμα δεν ξέρω πόσα χρήματα έχω μέσα στο...

(ΒΣ) Στο πορτοφόλι.

(ΣΑ)... στο πορτοφόλι μου. Με τα νούμερα δεν πάω καλά. Δεν μπορώ εγώ, δεν τα καταλαβαίνω. Τώρα μπορώ ... λέω «Πέστε μου συγχαρητήρια καλέ, μου βγήκε η γλώσσα για να μπορέσω να μπω στην Τράπεζα!» «Όχι,...» μου λέει «... σκεφτόμουν, τι διάβολο κάνεις με τα νούμερα...» Του λέω «Τίποτα, μην ανησυχείς, έχουμε τα μηχανάκια...» [Γέλια] Αλλά θυμάμαι τη φράση «Τώρα μπορώ να πω στον διευθυντή σου ότι υπήρξες μαθήτριά μου!»

(ΒΣ) Να είναι καλυμμένος ο άνθρωπος...

(ΣΑ) Σου λέει, τον είχε καθηγητή, τι διάολο, δεν έμαθε πέντε πράγματα το ζών! [Γελάει] Τίποτα, εγώ..., μαθηματικά με τίποτα! Μα με τίποτα! Δεν μπορώ. Άπωσιν έχω με τα νούμερα. Δεν ξέρω γιατί. Δεν έχω άπωση μόνον με την..., με την χρονολογία της γεννήσεώς μου. Να σας την πω;

(ΒΣ) Μας είπατε, το χίλια εννιακόσια τριάντα οχτώ.

(ΣΑ) Τριάντα εφτά.

(ΒΣ) Τριάντα εφτά.

(ΣΑ) Πότε την είπα;

(ΒΣ) Στην αρχή.

(ΣΑ) Α,α,α! Εδώ! [Γελάει] Α, το 'πα...! Συγγνώμη, λόγω ηλικίας, ογδοντάρισα πια, ε! να μην φυράνει το ρημάδι!

(ΒΣ) Εγώ δεν θέλω να σας ρωτήσω τίποτ' άλλο, απ' ότι φαντάζομαι, τουλάχιστον, για το Χαλάνδρι, εσείς αν θέλετε κάτι να μου πείτε, που δεν το είπατε ήδη, έτσι, πολύ σημαντικό για το Χαλάνδρι...

[Παύση]

(Αντρική φωνή) Να ρωτήσω εγώ μία ερώτηση; Επιτρέπεται;

(ΒΣ) Μ,μ,μ ναι!

02:06:57 - 'Αραγε μιλούσαν αρβανίτικα οι Χαλανδραίοι;

(Αντρική φωνή) Εγώ θέλω να ρωτήσω κάτι που άκουσα στ' αυτοκίνητο, που είπε όταν ερχόμασταν, ότι όταν είχες έρθει στο Χαλάνδρι πρώτη φορά μετά τον εμφύλιο το '50, είπες ήταν αρβανιτοχώρι!

(ΣΑ) Α, ναι! Και εξακολουθεί!

Θυμάσαι καθόλου τα αρβανίτικα χαρακτηριστικά και αν μιλιόντουσαν οι γλώσσα... Οι συμμαθήτριές σου, τα επίθετα τα ξέρω γιατί είναι αρβανίτικης όλες στην καταγωγή. Ντάβαρης, Μποβιάτος, Κουράσης...

(ΣΑ) Λίγο...

Οι γονείς τους, οι παππούδες τους;

(ΣΑ) Για τους παππούδες τους ούτε κι αυτοί ξέρουνε, αλλά οι γονείς τους όχι. Όλο το Νταβαρέικο, το Κουρασέικο, νομίζω η Αιμιλία η Κουράση, η οποία ήξερε κάνα δυο... [Γελάει με νόημα] ...μια χαριτωμένη γυναίκα, ήξερε κάνα δυο βρισιές αρβανίτικες, τις οποίες έμαθα και 'γω. Ήτανε σε πολύ έτσι, χαριτωμένος άνθρωπος κι έτσι πολύ αλέγγρα, με τ' ανέκδοτά της και τ' αστεία της... Όχι. Δεν μιλιόταν. Ίσως στα Μεσόγεια να μιλιόταν περισσότερο. Στο Χαλάντρι όχι. Το Χαλάντρι, εκτός από μερικές οικογένειες, δεν είχε καταβολές αρβανίτικες. Είναι ορισμένες οικογένειες οι οποίες ήτανε, παλαιόθεν, στο Χαλάντρι. Το Χαλάντρι αναμείχθηκε πολύ με άλλους. Που ήρθανε από επαρχίες, από... όπως εγώ που ήρθα από τη Θεσσαλονίκη, από άλλα μέρη επίσης της Αττικής, είχανε αναμειχθεί αυτά. Μόνον οι παλιές οικογένειες, ίσως, να μιλούσανε. Δεν ξέρω. Αλλά τις φιλενάδες μου κι από τους γονιούς των φιλενάδων μου που ξέρω, ας πούμε της Νανάς, όχι. Καθόλου. Κι οι θειές της και οι θείοι της που τους ήξερα κι αυτούς, όχι, κανένας. Αλλά έχω την εντύπωση ότι ίσως και τώρα ακόμη στα Μεσόγεια να μιλιούνται. Αλλά εδώ, όχι. Αλλά εκείνο που με, με μ' ενοχλεί στο Χαλάντρι, είναι αυτή η οδός Αγίας Παρασκευής. Επειδή ήτανε ο δρόμος μου. Αυτός ο δρόμος, πώς μπορεί να γίνει κάτι! Δεν ξέρω.

(ΒΣ) Τι εννοείτε; Να φτιαχτεί;

(ΣΑ) Να φτιαχτεί...

(ΒΣ) Να ομορφύνει!

(ΣΑ) Να ομορφύνει, να του κάνουν κάτι... Δεν ξέρω. Έχει κάτι σπιτόπουλα εκεί, που βγαίνει κάτι...

(ΒΣ) Που βγαίνουν κάπως, ναι...

(ΣΑ) Να τα γκρεμίζουν αυτά, κάτι να κάνουνε. Λίγο να φάρδυνε. Βάλτε και μια πρασινάδα, ένα δέντρο, ένα κάτι. Δεν ξέρω... Βέβαια! Είναι πάρα πολύ ωραίο το Χαλάντρι, που είναι γύρω από τη ρεματιά, το Χαλάντρι που είναι προς το «Λίτσειο», το Χαλάντρι που γίνεται προς την Τούφα, να εδώ, τα παλιά «γυρουνάδικα», που έχουνε γίνει ωραιότατες πολυκατοικίες και πλατείες και λοιπά... Αλλά έξω, έξω! Το κέντρο, κέντρο, εκεί που ήταν ο Φιλίππου, εκεί που είναι τα ζαχαροπλαστεία. Φτιάξανε λίγο το...

(Αντρική φωνή) Στην έχω δώσει εσένα. Δεν στην έχω δείξει;

(ΣΑ) Μου την έχεις δείξει.

(Αντρική φωνή) Ναι. Την έχεις φωτοτυπία.

(ΒΣ) Αχ! Ναι!

(Αντρική φωνή) Είναι χωρικές του Χαλαντρίου.

(ΣΑ) Αυτές πρέπει να 'ναι από τον δέκατο ένατο αιώνα!

(Αντρική φωνή) Δέκατος ένατος αιώνας είναι.

(ΣΑ) Τον εικοστό.

(Αντρική φωνή) Φοράνε αρβανίτικες φορεσιές,...

(ΣΑ) Γιατί... τότε ακόμα και πολύ φυσιολογικό είναι, ναι. [Χαμηλώνει τη φωνή της] Κοίτα στολές που ήταν... Αλλά όχι, εγώ αρβανίτικο στο Χαλάντρι δεν άκουσα ποτέ! Κι από τις πιο παλιές οικογένειες ακόμα. Παππούδες και γιαγιάδες και θειάδες, όχι.

02:10:48 - Για τον αδερφό της τον Δημοσθένη.

(ΒΣ) Μάλιστα. Και ένα τελευταίο που θα 'θελα να σας ρωτήσω, είναι για τον αδερφό σας το Δημοσθένη. Η κυρία Αδαμαντίδου η Μαρία, που πήραμε συνέντευξη πέρσι, από εκείνη, μου έδωσε φωτογραφίες, μου είπε κάποια πράγματα, αλλά έτσι ένα πιο γεμάτο προφίλ...

(ΣΑ) Ήταν ένα πολυτάλαντο άτομο. Ένας άνθρωπος με πάρα, πάρα πολλές δεξιότητες. Έπαιζε κιθάρα, την έκανε χαβάγια, και εκείνος μου έδειξε πώς μια κιθάρα γίνεται χαβάγια. Και είναι σαν να ακούς από την Ταϊτή τραγούδια. Δεν ξέρω τι κάνει, τινάζετε τα τάστα, κάτι άλλαζε, μ' αυτά κάτι έπαιζε, τέλος πάντων. Έφτιαχνε παπούτσια μόνος του. Επειδή δεν μπορούσε να βρει παπούτσι που να μην τον χτυπάει, πήγε, λοιπόν, και βρήκε καλαπόδι απ' αυτόν που του 'δινε παραγγελία, αλλά παρόλα αυτά δεν ήταν ευχαριστημένος, του 'πε ότι εδώ έχω κότσι, θέλω να το κάνεις έτσι το καλαπόδι, το είχε το καλαπόδι. Και ξεκίνησε κάνοντας πέδιλα, που ήταν και πιο εύκολα, και μετά έκανε ένα ζευγάρι άσπρα παπούτσια. Τα θυμάμαι, δεν πρόλαβε να τα φορέσει, ήταν μοκασίνια, και τα δούλευε κάτω στο υπόγειο. Ήταν ο άνθρωπος, ο οποίος μάζευε την οικογένεια, τις γιορτάδες μέρες, και... Α, να και 'κει, δεν γινότανε συνάθροιση του Αδαμαντιδαϊκού εάν δεν υπήρχε κιθάρα και τραγούδι! Τραγουδούσε πάρα πολύ καλά η αδερφή μου. Τραγουδούσε η κόρη της, η ανιψιά μου, τραγουδούσα εγώ, τραγουδούσε ο Δημοσθένης, και γινότανε μία χορωδία, έτσι, στο άρπα κόλα.

(Αντρική φωνή) Ο πατέρας σου δεν ήτανε ψάλτης;

(ΣΑ) Ο πατέρας μου ήξερε να ψάλλει. Κι είχε κι αυτός καλή φωνή αλλά τα τρέχοντα που τραγουδούσαμε εμείς, εκείνος δεν τα 'ξερε ο καημένος. Αλλά ο Δημοσθένης ήτανε σε όλα μέσα. Και θυμάμαι που έλεγαν, από τα σπάνια σπίτια ήταν το δικό μας, δίπλα άλλο ένα, και απέναντι άλλο ένα, αν ήταν καλοκαίρι ακουγόμασταν κιάλας, γιατί ήταν ανοικτά τα παράθυρα και λέγανε «'Αντε πάλι το καίει το Αδαμαντιδαϊκό!» Κι έλεγε ο αδερφός μου το είχε καημό, να μπει πρωτότοκη κόρη του, την ετοιμάζε για το Πολυτεχνείο, και έλεγε «Αν η Ευγενία μπει στο Πολυτεχνείο, το γλέντι που θα κάνω θα ακούγεται στην πλατεία Χαλαντρίου!» Η Ευγενία μπήκε Σεπτέμβριο στο Πολυτεχνείο, στις 20 Αυγούστου; Εκείνος πέθανε. Δεν πρόλαβε. Ήταν ο καημός του γιατί, ήταν... επειδή ήταν πολύ επιδέξιος στα χέρια και ο καημός του ήταν να γίνει μηχανικός. Όμως, την εποχή εκείνη που εκείνος σπούδαζε, στη Θεσσαλονίκη που ήταν το κοντινότερο, γιατί ο πατέρας μου ήτανε στην Μακεδονία, κάπου, μετατεθειμένος πότε εδώ, πότε εκεί, ήταν πάντα στην Βόρεια Ελλάδα...

(ΒΣ) Τι δουλειά έκανε ο πατέρας σας;

(ΣΑ) Ο πατέρας μου ήτανε ταμειακός υπάλληλος του Υπουργείου Οικονομικών. Και ήτανε Διευθυντής ταμείου και όπου τον πήγαιναν πήγαινε. Το πιο κοντινό, λοιπόν, πανεπιστήμιο ήταν στη Θεσσαλονίκη. Στη Θεσσαλονίκη δεν είχε όμως Πολυτεχνική Σχολή. Όπως όλη η Ελλάδα δεν είχε Κτηνιατρική Σχολή. Γι' αυτό κι ο πιο μικρός αδερφός μας πήρε κρατική υποτροφία και σπούδασε Κτηνιατρική στις Βρυξέλες. Αλλά με κρατική υποτροφία για να γυρίσουν πίσω και να βοηθήσουν, τέλος πάντων, στην εκτροφή των ζώων. Ε,ε, αυτός ήταν λοιπόν ο καημός του, και επειδή δεν μπόρεσε να πραγματοποιήσει αυτόν τον καημό, η πιο βολική γι' αυτόν σχολή ήταν η Γεωπονική. Μπήκε λοιπόν στην Γεωπονική, μπήκε κι ο μικρός μου αδερφός για να 'ναι μαζί και οι δυο τους, ήταν και πολύ αγαπημένα αδέρφια αυτοί, μπήκε κι αυτός στη Γεωπονική. Στο δεύτερο χρόνο προς τρίτο της Γεωπονικής ο μικρός πήρε την υποτροφία κι έφυγε. Κι εκείνος έμεινε, τελειώνοντας τη Γεωπονική, το 'κανε κέφι μετά, απ' ότι κατάλαβα, μπήκε στην Αγροτική Τράπεζα και ήτανε και κοντά στο αντικείμενό του, το γνωστικό του αντικείμενο, και απ' ότι κατάλαβα μετά,

καταπιανόταν με πολλά πράγματα. Έκανε μελίτσια, έκανε τον κήπο του, έφτιαχνε τα δέντρα του, είχε... αυτό που δεν το ήθελε να το σπουδάσει, όταν το σπούδασε, το αγάπησε κιόλας. Αλλά εκείνο που ήταν κρίμα, ήταν ένας άνθρωπος που είχε πάρα πολλές δεξιότητες. Ζωγράφιζε. Υπάρχουν και πίνακές του ακόμα στα σπίτια των παιδιών του, στο σπίτι του. Τι έκανε αυτός ο άνθρωπος δεν ξέρω!

02:16:02 - Η αντιστασιακή δράση του Δημοσθένη.

(ΒΣ) Είχε αναπτύξει και αντιστασιακή δράση;

(ΣΑ) Ήτανε μία ιστορία, η οποία στοίχιζε πάρα πολύ, θα στοίχιζε πάρα πολύ στην οικογένειά μας, γιατί τότε για να διοριστείς, για να πας στο πανεπιστήμιο ζητούσαν κοινωνικών φρονημάτων πιστοποιητικό. Γιατί είχε μπει φυλακή, είχε πάει εξορία, είχε απολυθεί από την Τράπεζα, ξαναπροσλήφθηκε... Τέλος πάντων πέρασε μια μεγάλη ταλαιπωρία. Ήταν στην Αντίσταση, όσο ήταν στην Αντίσταση καλά ήτανε. Τον κυνηγούσαν οι Γερμανοί. Το μετά δεν του χρειαζότανε. Τη στιγμή που πλέον είχε παντρευτεί και είχε οικογένεια. Τώρα, για ποιο λόγο η γυναίκα του, το παιδί του, το πρώτο, αυτό που... δεν πρόλαβε να το δει να μπαίνει στο Πολυτεχνείο, τα πρώτα του βήματα τα έκανε στην Ικαρία, στην εξορία. Γιατί; Όταν έχεις οικογένεια πρέπει όλα αυτά να, να μπαίνουν σε προτεραιότητα και μετά να δεις τα ιδεολογικά σου. Και επιτέλους ήταν εμφύλιος πόλεμος. Δεν πολεμούσε τον Γερμανό, ήταν..., ε, ήταν σφαγή. Για ποιο λόγο να είσαι ανακατεμένος; Και χώρια απ' αυτό, δημιουργούσε πρόβλημα και στην οικογένεια. Διότι άκουγαν το όνομα Αδαμαντίδης... Α! Κι όλοι λέγανε αυτό! Και 'μεις δεν είχαμε ιδέα. Δεν είχαμε ανακατευτεί πουθενά, ο πατέρας μου έτσι κι αλλιώς δεν ήταν από 'κείνη τη μεριά, ήταν τελείως απ' την αντίθετη μεριά, και οι καυγάδες τους ήταν ομηρικοί... Συγχυσμένος γύρισε ο πατέρας μου, συγχυσμένος ήταν ο αδερφός μου... «'Αντε...» λέω «... τι θέλετε κι ανοίγετε πολιτικά! Άστα να πάει στο καλό!» Γιατί εκεί που παίζαν τάβλι και τι ωραία και πειραζόντουσαν, «Όχι, εγώ, που ήμουνα καθηγητής στην Περσία του τάβλι...», «'Όχι, εγώ ήμουνα καθηγητής στην Περσία του τάβλι...» έτσι και κέρδιζε ο πατέρας μου..., ήταν χαριτωμένος άνθρωπος. Πήγαινε και κρυβότανε. Κοτζάμ άντρας. Ο μπαμπάς ήτανε και θεόρατος. [Γελάει] Κρυβόταν κάτω απ' το τραπέζι, έκανε τάχα μου ότι τον κυνηγούσε ο καθηγητής από την Περσία! Και γινότανε... Έλεγε η νύφη μου η Μαρία «Αχ, μαμά, ελάτε να τους δείτε τι κάνουν!» [Γελάει] Παίζαν σαν μικρά παιδιά.

02:18:16 - Πώς ο Δημοσθένης ήρθε στο Χαλάνδρι. Η φυματίωση.

(ΒΣ) Ο αδερφός σας πώς ήρθε στο Χαλάνδρι;

(ΣΑ) Αυτός είχε την μεγάλη ατυχία, αρρώστησε τρεις φορές από φυματίωση. Μία φοιτητής ων, γιατί θέλανε Πρωτοχρονιά να κάνουνε, λέει, βουτιά από την εξέδρα του Λευκού Πύργου στη

Θεσσαλονίκη, στα παγωμένα νερά του Θερμαϊκού κι έπεσε με το στήθος, κρύωσε κιόλας, κι έκανε αιμόπτυση. Μένουν και πίσω οι σπουδές. Τον θεραπεύει η μάνα μου. Τη δεύτερη φορά, ήτανε, πήγε αμέσως στρατιώτης, τελείωσε τις σπουδές, πήγε στρατιώτης, 28^η Οκτωβρίου, όχι, 26^η Οκτωβρίου που είναι του Αγίου Δημητρίου, στρατιώτης ων, είναι στην παρέλαση, είναι ψιλόβροχο, τους έχουν ώρες κάτω από τη βροχή, η χλαίνη ποτίζει... [-Ποτίζει υγρασία...] ... είναι ήδη παθιασμένος και ξανακύλησε. Ξανακάνει αιμόπτυση. Η τρίτη φορά, άρχισε να δουλεύει, μπήκε στην Αγροτική Τράπεζα. Πήρε μία μοτοσυκλέτα, η μοτοσυκλέτα κάποια στιγμή χάλασε, ήταν πάλι χειμώνας, και έπρεπε να την ανεβάσει έναν ανήφορο. Τώρα, τι έφταιγε, το κρύο, η ταλαιπωρία, δεν ξέρω τι, ξανακάνει τρίτη αιμόπτυση. Και αυτή θα ήταν και η φαρμακερή, αν δεν..., δηλαδή θα πέθαινε, είχε μείνει κατάκοιτος, ήταν η χρονιά που γεννήθηκα εγώ... Ε,ε, ναι, όταν γεννήθηκα εγώ ήτανε ήδη άρρωστος, ναι. Ναι. Και ήρθε ένας φίλος του στρατιωτικός γιατρός να τον δει και εκείνος του μίλησε για σανατόριο και πνευμοθώρακα. Η μάνα μου, ακούγοντας πνευμοθώρακα έβαλε στο μυαλό της ότι τον χώνουν σε μια σιδεριά μέσα, και δεν ξέρω τι τον κάνουνε. Κι έκατσε ο άνθρωπος και της εξήγησε, «*Το παιδί μου δεν τ' αφήνω!*» Λέει «*Το παιδί σας θα τ' αφήσετε γιατί δεν μπορεί. Την τρίτη φυματίωση δεν μπορεί να τη βγάλει πέρα. Λοιπόν, θα 'ρθει στο...*» ήτανε στην Πεντέλη, στο σανατόριο, το «Σισμανόγλειο» πρέπει να ήτανε, «... θα 'ρθει, θα κάνει πνευμοθώρακα, να θεραπευτεί ο πνεύμονας...» γιατί όλο άνοιγε το ίδιο πνευμόνι! Στο ίδιο μέρος. Προφανώς δεν υπήρχαν και τα φάρμακα τότε. Ποιος ξέρει. Και έμεινε δύο χρόνια.

(ΒΣ) Στο Χαλάνδρι. Στο «Σισμανόγλειο».

(ΣΑ) Στο «Σισμανόγλειο». Και επειδή έπρεπε να είναι σε ξηρό κλίμα, γιατί είχε πικρή πείρα απ' τις τρεις φορές της αρρώστιας του, νοίκιασε ένα σπίτι στην οδό Χαϊμαντά και πήγαινε στην Τράπεζα. Και διαγωνιώς απέναντι στο σπίτι ήτανε η Μαρία η Κουράση. Η Μαρία η Κουράση την εποχή εκείνη ήτανε μία κούκλα. Ωραιότερο χαμόγελο, ωραιότερο πρόσωπο, ένα... είναι πανέμορφο κορίτσι. Αλλά όχι και πως ο δικός μου αδερφός δεν ήταν ωραίος! Ένας κούκλος ήτανε κι εκείνος..., σας παρακαλώ! Εδώ έχουμε και δείγματα... Ε, ηράσθησαν μεταξύ τους, οκ, εντάξει. Ήτανε, παντρεύτηκαν, μπήκε εκείνος στην Αντίσταση, πολύ ωραία, το καταλαβαίνω, το πλέον γιατί; Έχασε η Μαρία ένα παιδί στο δρόμο, που τους κυνηγούσαν οι Γερμανοί, η Ευγενία ήταν αμέσως μετά... Δηλαδή, αυτή η γυναίκα ταλαιπωρήθηκε με όλα αυτά τις..., τι να πω τώρα, ο αποθανών δεδικαίωται... [Παύση]

02:22:11 - Ο αθλητής Δημοσθένης και οι πρώτες Δελφικές Γιορτές.

(ΒΣ) Ήταν και αθλητής ο Δημοσθένης...

(ΣΑ) Α! Βέβαια, στο δέκαθλο ήταν, πρωταθλητής στο..., στην πανεπιστημιακή τους την ομάδα, και στις πρώτες Δελφικές Γιορτές, καλά που μου το θυμίσατε, πρέπει να υπάρχουν και φωτογραφίες, με παρούσα την Μις Ευρώπη, Διπλαράκου, η οποία εμφανίστηκε εκεί, και κάτι είχε γίνει έτσι μεταξύ του αδερφού μου και της Διπλαράκου, δύο ωραίοι, ένας ωραίος, μία ωραία...

(Αντρική φωνή) Τις έχει μάθει τις πομπές μας. Τα ξέρετε;

(ΣΑ) Τα επιβεβαιώνω!

Αλήθεια λένε.

(ΣΑ) Ναι! Ε, τέλος πάντων, της εποχής εκείνης, τώρα, τα καμώματα, αλλά μια φορά, αυτό! Με τις στολές και με τα τέτοια και ήτανε Σικελιανός...

Και η Εύα Πάλμερ.

(ΣΑ) Ναι! Ήταν η πρώτη φορά. Το τριάντα πόσο ήτανε αυτό; Δεν ξέρω.

(Αντρική φωνή) Το '36 οι δεύτερες Δελφικές.

(ΣΑ) Τριάντα έξι; Στις πρώτες ήτανε ή στις δεύτερες;

(Αντρική φωνή) Στις πρώτες ήτανε πολύ μικρός. Ήτανε το είκοσι πέντε;

(ΣΑ) Μα φοιτητής ήταν όταν....

(Αντρική φωνή) Σωστό.

(ΣΑ) Μπορεί να ήταν και στις πρώτες, δεν ξέρω. Η Διπλαράκου...

(Αντρική φωνή) Πότε γεννήθηκε;

(ΣΑ) Το '10!

(Αντρική φωνή) Το '10.

(ΣΑ) Ε, πώς, βεβαίως, το '26 μια χαρά ήτανε. Όχι.

(Αντρική φωνή) [Ακατάληπτο] ... τριάντα κάτι...

(ΣΑ) Ναι. Α, α, πρέπει να ήτανε. Εγώ απλώς βρέθηκα, όλως τυχαίως, στην προσπάθεια αναβιώσεων των Δελφικών Γιορτών το '50, έχει έρθει ο Μινωτής, έχει έρθει η Παξινού, η οποία ήταν στην Αμερική, κυνηγημένη κι αυτή, και εκεί εγώ κάνω τη γνωριμιά μου με την αρχαία τραγωδία και λατρεύω το Σοφοκλή γιατί και την Αντιγόνη που διδάχτηκα, κι αυτή την ερωτεύτηκα, αλλά ο Οιδίποδας ήταν η πρώτη τραγωδία που είδα, τώρα να είμαι σ' όλες τις πρόβες, επί είκοσι μέρες στο αρχείο θέατρο των Δελφών, και να παρακολουθούμε τώρα την Ιοκάστη και τον Οιδίποδα, να τραβολογιούνται και να βγάζουν τα μάτια τους, και 'μεις να είμαστε στις κερκίδες, να έχουμε ξεσηκώσει τα πάντα του χορού, γιατί κάναμε διακοπές εκεί. Ήτανε ο γαμπρός μου ήταν στην Άμφισσα. Και έφερε την οικογένειά του για να μην είναι μακριά στην Αθήνα, την έφερε για καλοκαίρι, στους Δελφούς. Κι ερχόταν ο κακομοίρης κάθε μεσημέρι. Και 'μεις κάθε βράδυ, μόλις έπεφτε ο ήλιος και αρχίζανε οι πρόβες, ανεβαίναμε από το στάδιο επάνω, δεν μας επέτρεπαν να ανεβούμε στο θέατρο, και τα 'χαμε βρει με τον, ένας αστυφύλακας ήταν, ο οποίος φύλαγε εκεί τα λημέρια και του λέγαμε «Δεν θα μιλάμε, δεν θα λαλάμε. Άφησέ

μας εκεί, ψηλά! Τελευταίες σειρές.» Και πράγματι, πηγαίναμε κάθε βράδυ και ξεσηκώναμε τώρα, τι έκανε η Ραλού Μάνου και τι έκανε η τέτοια... [-Γελάει] Πηγαίναμε και κάναμε αναπαραστάσεις μετά στο σπίτι. Εκεί πραγματικά ήτανε... και είδαμε βεβαίως και την πρεμιέρα, που ήτανε συγκλονιστική, εκεί κάναμε όλα τα παιδιά και της αδερφής μου τα παιδιά κι εγώ, την γνωριμιά μας με την αρχαία τραγωδία. Δεν είχαμε ξαναδεί αρχαία τραγωδία. Και ήτανε απ' αυτά τα δύο ιερά τέρατα, τον Μινωτή και την Παξινού. Και τον θυμόμουν τον Δημοσθένη, γιατί είχα στο μυαλό μου, ήξερα τις φωτογραφίες, κι έλεγε «Εκείνος ήταν στις πρώτες Δελφικές Γιορτές κι εγώ είμαι στην αναβίωση των Δελφικών Γιορτών!» [Γελάει] Πραγματικά ήτανε ένας, ένας άνθρωπος ο οποίος έζησε μια πάρα πολύ γεμάτη ζωή. Πάρα πολύ γεμάτη ζωή. Με τα καλά της, με τα κακά της... Κι ήταν ένας άνθρωπος, ο οποίος, εν τέλει, έδενε και την οικογένεια, με όλα αυτά τα... Μας μάζευε στα γλέντια, ήταν πάντα ένας..., εμείς βλέπομασταν, αλλά με την αδερφή του που έμενε στο κέντρο της Αθήνας δεν ήταν πολύ εύκολο. Γιατί εκείνη είχε και τα παιδιά της. Βεβαίως κάθε Σαββατοκύριακο ερχόντουσαν στο δικό μας το σπίτι, γιατί εγώ με την ανιψιά μου, εκείνη ήταν δύο χρόνια μεγαλύτερη από μένα, ο αδελφός της ήτανε τρία χρόνια νεώτερος από μένα και ήμασταν και τα τρία παιδιά κοντά στις ηλικίες και βρίσκαμε, τα βρίσκαμε. Βρίσκαμε άκρη.

02:26:34 - Ο πρωτότοκος Δημοσθένης που ο πατέρας του τον ήθελε «ρήτορα».

(ΒΣ) Ο πρωτότοκος ήταν ο Δημοσθένης;

(ΣΑ) Ο πρωτότοκος. Και ήταν η αδυναμία του πατέρα μου. «Δημοσθένης, ο ρήτωρ!» Δεν είχαμε κανέναν Δημοσθένη στην οικογένεια. Ήθελε να τον βγάλει Δημοσθένη, να 'χει ένα αρχαιοπρεπές όνομα, ναι, και τον ήθελε να είναι ρήτωρ! «Γιατί, βρε μπαμπά, ...» του λέω «... δεν είναι ρήτωρ ο γιος σου;» «Ξέρω...» λέει «... τον είπα Δημοσθένη, ο Δημοσθένης ήταν ρήτωρ, έλεγα, μπορεί να γίνει ρήτωρ!» Λέω «Ας πήγαινε στη Νομική!» Δεν το 'θελε. Ήθελε κάτι πιο χειροπιαστό. Γιατί, γι' αυτό έπρεπε να γίνει μηχανικός και δεν έγινε αλλά τα λουλούδια, τα φυτά, τα έτσι, τ' αλλιώς, αυτά ήταν κάτι που τον ενεργοποιούσαν και γι' αυτό και του άρεσαν και πάρα πολύ.

02:27:21 - Η ιστορία της οικογένειας.

(ΒΣ) Δηλαδή ήσασταν πόσα αδέρφια;

(ΣΑ) Τέσσερα.

(ΒΣ) Τέσσερα.

(ΣΑ) Ο πατέρας μας έκανε δέκα παιδιά. Αλλά απ' αυτά τα δέκα παιδιά ποτέ δεν έζησαν περισσότερα από τρία ή τέσσερα. Στο δεύτερο γάμο του ο πατέρας μου έκανε τρία παιδιά, η τρίτη ήμουν εγώ, τα δύο πρώτα γινόντουσαν μιας ηλικίας και πεθάνανε. Κι η μητέρα μου είχε, όταν... γιατί κι εκείνη είχε πάλι απ' τον πρώτο της το γάμο στον... στην Ανατολική Ρωμυλία, ήταν απ' τον Πύργο της Βουλγαρίας η μάνα μου. Εκεί ήταν παντρεμένη έκανε ένα παιδί, εννιά μηνών

το 'χασε από πνευμονία, ήρθε πρόσφυγας στην Ελλάδα, βρήκε τον πατέρα μου παντρεύτηκε, κι ο πατέρας μου είχε τρία παιδιά, η γυναίκα του είχε πεθάνει, δάγκειος, γρίπη, τι ήτανε τότε τον καιρό εκείνο... Έφυγε η γυναίκα του...

(ΒΣ) Ήταν άλλο από τα παιδιά ή ήταν ο Δημοσθένης...

(ΣΑ) Ο Δημοσθένης, η Ξανθή και ο Δημήτρης, τρεις.

(ΒΣ) Ήταν από άλλη μητέρα δηλαδή.

(ΣΑ) Από άλλη μάνα. Και από τον ίδιο πατέρα. Και από τον δεύτερό του γάμο έκανε δύο παιδιά τα οποία πεθαίνουν. Και είπε η μάνα μου «*Αρνούμαι να κάνω τρίτο!*» Και μάλιστα η φράση της ήτανε «*Αρνούμαι να ταΐζω τη γη! Δεν θέλω άλλο, είναι μεγάλος ο καημός να χάνεις παιδί!*» Και τα 'χανε και πολύ κακά. Οπότε, ο πατέρας μου πάρα πολύ σοφός, [Αλλάζει τη φωνή της] «*Ένα παιδί και να 'ναι κορίτσι, να μας δίνει κι ένα ποτήρι νερό ως τα γεράματα...*» Λέω, είχε προδιαγραφεί η μοίρα μου πριχού καν συλληφθώ! Πριν γεννηθώ. Έτσι κι έγινε. Ένα ποτήρι νερό εγώ τους έδωσα. Εγώ τους γιατροπόρεψα και τους γηροκόμησα. Εγώ ήρθα κατά λάθος. Δεν με είχε πάρει χαμπάρι η μάνα μου πως έγινα. Και κάποια στιγμή το αντελήφθη και ήθελε να με ξαποστείλει. Ε, τελικά το μετάνιωσε, και θυμάμαι ότι της έλεγα «*Πόσο πολύ μ' αγαπάς που ήθελες να με ξαποστείλεις. Γιατί δεν με ξαπόστελνες; Μια χαρά, τώρα, ένα ροζ συννεφάκι θα σας έβλεπε και θα γελούσε και εσείς να βουρλίζετε! Γιατί δεν το 'κανες; Έτσι, κι αλλιώς δεν μ' αγαπάς! Ήθελες...*» Τι της έλεγα της δόλιας. Ήμασταν μία οικογένεια «*Λαχταράκι*» την έλεγε η αδελφή μου. [Γελάει] Μια οικογένεια θιάσου, ποικιλιών, ούτε ξέρω, ο καθένας είχε το χαβά του!

Ο καθένας είχε... όπως ήταν και πάρα πολύ χρυσοχέρα η αδερφή μου. Τα κεντήματα που έκανε αυτή η γυναίκα είναι να νομίζεις ότι δεν τα έχει πιάσει χέρι. Ήταν κάτι το απίστευτο. Αυτά τα δυο αδέρφια, όχι τόσο πολύ ο μικρός, αυτά τα δυο αδέρφια είχαν επιδεξιότητα πολύ στα χέρια. Ζωγράφιζαν, ζωγράφιζε κι η αδερφή μου... Δηλαδή όλα της τα κεντήματα κατ' αρχήν ζωγραφιζόνταν απάνω στο πανί και μετά έκανε όποια βελονιά ήθελε, δεν ξέρω. Και αυτά που ζωγράφιζε, στο λινό συνήθως τα 'κανε αυτά, δεν ξέρω τι ήταν αυτά, οργάντζες, αυτά που ζωγράφιζε τα έχω σε πίνακες. Δηλαδή λυπόσουνα, αλλά βεβαίως όταν κεντηθεί κιόλας γίνεται ακόμα πιο ωραίο. Είχανε πάρα πολλά ταλέντα, τα οποία πήραν, όχι τα παιδιά του Δημοσθένη, τα παιδιά του Δημοσθένη όχι, της αδερφής μου τα παιδιά, ο μικρός μικρός είναι ένας εκπληκτικός σκιτσογράφος, ζωγραφίζει τον Τσίπρα, τον τέτοιο, από μνήμης και είναι ίδιοι, μου τα στέλνουν με email, πρέπει να... Δωσ μου το email σου...

(ΒΣ) Ναι. Εντάξει.

(ΣΑ) Ναι. Ζω..., σκισάρει πάρα πολύ ωραία, ο μεγάλος είναι πορτρ...

(ΒΣ) Πορτρετίστας

(ΣΑ) Πορτρετίστας, καλέ τι έχω πάθε σήμερα; Μίλησα πολύ. Και η Χαρούλα κι αυτή κεντάει πολύ, αλλά ζωγραφίζει και πάρα πολύ ωραία. Δεν το έχει ασκήσει αυτό! Της λέω «*Βρε παιδί μου, γιατί; Είναι μια ωραία απασχόληση.*» «*Όχι, νομίζεις ότι ζωγραφίζω, δεν ζωγραφίζω.*» Το χεράκι της

πιάνει και κάνει πουλάκια. Δεν θέλει. Είναι αυτά τα παιδιά, είναι μια οικογένεια ταλαντούχων παιδιών. Και τα παιδιά των παιδιών τους. Στούρνος βγήκα εγώ. Εγώ δεν μπορώ ούτε να ζωγραφίσω ούτε τίποτα. Και κακά γράμματα κάνω επίσης. Τα κυριακάτικά μου καλά είναι. Τα καθημερινά ούτε εγώ τα διαβάζω. Ψάχνω «Τι έγραψα; Χαμπάρι δεν έχω.» Αυτοί είναι όλοι ταλαντούχοι. Δεν ξέρω. Ευλογημένα απ' το θεό είναι αυτά. Εγώ τα ζηλεύω. [Ακατάληπτα]

(ΒΣ) Μάλιστα.

(ΣΑ) Άλλο τίποτα νομίζω ότι...

(ΒΣ) Τα καλύψαμε όλα;

(ΣΑ) Ξέρετε τι κάνατε; Με γυρίσατε πίσω εξήντα τόσα χρόνια, είναι σαν να μην πέρασε μια μέρα, πώς τα θυμήθηκα όλα αυτά... Τι έχω κάνει κι εγώ στη ζωή μου! Τώρα που αναγκάζομαι να τα ξανα...

(ΒΣ) Ναι, αυτό το παθαίνουν όλοι οι άνθρωποι που μπαίνουν σ' αυτή τη διαδικασία.

(ΣΑ) Ναι. Πω, πω...

(Αντρική φωνή) Οπότε Κική μου τώρα εσύ θα φτιάξεις ένα cd, έτσι δεν είναι;

(ΣΑ) Μια ανιψιά μου που τη λεν Μαρία Παφίλη...

(ΒΣ) Θέλετε να σταματήσουμε;

(ΣΑ) Εγώ τώρα αυτό θέλω να πω στον Παναγιώτη, δεν ξέρω αν ενδιαφέρει, η Μαρία η Παφίλη, από πάρα πολλά χρόνια, με ρωτούσε πώς είναι η οικογένεια, ποια είναι τ' ανίψια, ποια είναι τα έτσι, ποιος ήταν ο παππούς, η γιαγιά. Τώρα εγώ δεν ξέρω πάρα πολλά πράγματα, αλλά, βεβαίως, απ' όλους σας, η μόνη πιο παλιά που είμαι εγώ, εγώ ξέρω περισσότερα. Που μου λέει, λοιπόν, την ιδέα. Μου λέει «Γιατί δεν γράφεις την ιστορία της οικογένειας; Όχι τίποτε άλλο και 'μεις τα παιδιά να γνωρίσουμε ποιούς έχουμε προγόνους. Γι αυτό της έχει μείνει της Μαρίας και έχει κάνει το δέντρο το γενεαλογικό και όλα αυτά, πως δεν βαριέται κιάλας. Της το 'χα υποσχεθεί. Και το ξεκίνησα. Γιατί, ένα πράμα που εμένα μου έκανε ευχαρίστηση, έχω τώρα πολύ καιρό να το εξασκήσω, δεν ξέρω, δεν ξέρω τι έχω κάνει, μ' αρέσει να γράφω τι σκέφτομαι. Αποφάσισα, λοιπόν, να το επιχειρήσω. Το ξεκίνησα. Κάποια στιγμή και νομίζω ότι το 'χω πει σε σένα, μπερδεύτηκα στην εξέλιξη μιας ιστορίας. Διότι μες στην ιστορία έμπαινε μια άλλη ιστορία, μία άλλη ιστορία της ιστορίας, και κάποια στιγμή εγώ τα 'φτυσα. Τ' άφησα πίσω.

(ΒΣ) Ημιτελής.

(ΣΑ) Και δεν μπόρεσα να το τελειώσω. Και καλά θα κάνω πριν πεθάνω, θα το κάνω αυτό, γιατί νομίζω ότι σ' ανίψια μου το χρωστώ! Και ξέρω ότι τουλάχιστον η Μαρία την ενδιαφέρει πάρα πολύ και κάθε φορά μου το λέει, μου το θυμίζει. Και για μένα ίσως είναι και λυτρωτικό να κάνω ένα, μια ανασκόπηση, να αναδράμω στο παρελθόν, να δω τι πώς. Αλλά μπερδεύτηκα! Δεν ξέρω πώς θα το κάνω.

(ΒΣ) Πάντως σήμερα δεν μπερδευτήκατε, κι ήτανε ωραία.

(ΣΑ) Το ανακάτωσα, ω! ανακατώθηκε...! [Γέλια] Ανακατώθηκε...

(ΒΣ) Δεν μπερδευτήκατε...

(Αντρική φωνή) Τώρα θα το ξεμπερδέψει η ειδικός. Μην σε νοιάζει τίποτα!

(ΒΣ) Λοιπόν, εγώ να σας ευχαριστήσω πάρα πολύ γι' αυτή τη συνέντευξη...

(ΣΑ) Εγώ να σας ευχαριστήσω που ανεχτήκατε να μιλάω τόσην ώρα!

(ΒΣ)...και το κείμενο όλο αυτό που... μάλλον όλη αυτή η συνέντευξη θα σας δοθεί ηλεκτρονικά...

(ΣΑ) Α! Έχω email!

(ΒΣ) Όχι δεν θα σας... θα σας τη φέρουμε. Θα σας τη φτιάξω εγώ και θα σας τη φέρουμε.

Παρατηρήσεις της κας Σταυρούλας Χριστουλάκη:

- 1** Ο Γεώργιος Ράλλης ήταν υπουργός Παιδείας τα έτη 1976-1977, όχι το χρονικό διάστημα που αναφέρει η κυρία Αδαμαντίδου.
- 2** Το κείμενο που δόθηκε στις εξετάσεις της Τράπεζας για να μεταφραστεί, αποκλείεται να ήταν του Θουκυδίδη! {Τα αίτια της πτώσης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας(!!!)}